

ŽIVOT I RAD FRANA KRSTE FRANKOPANA

S IZBOROM IZ NJEGOVIH DJELA

NAPISAO

DR. SLAVKO JEŽIĆ.

O 250. OBLJETNICI ZRINSKO-FRANKOPANSKE POGIBIJE.

ZAGREB 1921.
IZVANREDNO IZDANJE MATICE HRVATSKE.

TISAK KR. ZEMALJ. TISKARE U ZAGREBU.

PREDGOVOR.

30. aprila 1921. bit će dvije stotine i pedeset godina, što su u Wiener Neustadtu zaglavili Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan. »Matica Hrvatska«, koja je već počastila njihovu uspomenu krasnim zbornikom »Posljednji Zrinski i Frankopani«, želi, da joj i u toj novoj prigodi posveti ovo moje djelce.

Studija o životu i radu Frankopanovu bila je pred nekoliko godina moja doktorska disertacija, pa je i u ovom nešto prerađenom obliku zadržala isti raspored građe, a jednako i isti literarno-historijski, a ne estetsko-kritički značaj. Istina je, da bi estetskim prikazivanjem radnja stekla više lakoće i zanimljivosti, ali za to bi trebalo žrtvovati mnogo važnih izvoda i dosad nepoznatih podataka, koji su od historijskog i kulturnog interesa. Zato sam odlučio, da taj svoj rad izdam u njegovoj prvobitnoj formi, uvjeren, da će i ovako dati posve jasnu i točnu sliku o radu pjesnikovu i o njegovoj vrijednosti.

U drugom dijelu ove knjige dodani izbor iz djela Frankopanovih poslužit će tomu, da upotpuni sliku pjesnikovu. Kod tog izbora trebalo je vrlo delikatno postupati, da se ne pozlijedi ničija tankoćutnost, a da ipak slika pjesnikova ne izađe lažna. To je osobito otešćano zbog lascivnog tona u nekim pjesmama i zagonetkama.

Ovom mi je prilikom naročito ugodna dužnost zahvaliti gosp. prof. Rešetaru, što mi je najusložnije stavio na raspolaganje original drugog izdanja Frankopanove Elegije; zatim gosp. dr. Vizneru-Livadiću,

koji mi je isto tako spremno dopustio reproducirati portret Vuka Frankopana, čiji se original nalazi u njegovu posjedu; gosp. prof. I v š i ć u, koji je pregledao »Rječnik manje poznatih riječi« i pomogao mi kod tumačenja mnogih od tih riječi; i napokon g. Rikardu K a t a l i n i ć u J e r e t o v u, koji je preveo talijanske citate iz Guarinija, Marina i Crescenta.

U Zagrebu, o Božiću godine 1920.

Dr. S. J.

I.

ŽIVOT I RAD FRANA KRSTE FRANKOPANA.

I. ŽIVOT I ZNAČAJ PJESNIKOV.

Velik je dio povjesnice srednjega vijeka ispunjen krvavim borbama između moćnih velikaških porodica i vladarâ. Ovi i nijesu bili drugo, nego članovi koje moćne obitelji, što je osilila i prisvojila si vladalačku čast, kao na pr. grofovi Capet u Francuskoj. Vladar je nastojao, da uistinu bude gospodar u zemlji, a zato je morao skršiti moć velikašâ, koji se do skrajnje nevolje nijesu mnogo brinuli za njegovu volju. Koristeći se neslogom i svađama između različitih velikaških porodica, izigravali su ih kraljevi jedne protiv drugih, dok u drugoj polovici petnaestog stoljeća nije kraljevska vlast tako osilila, da su se velikaši uzeli smatrati sretnima, ako su mogli steći naklonost vladarevu, te biti pripušteni na dvor, da svojom prisutnošću povećaju njegov sjaj. Tako ojačani vladaju suvereni u 17. i 18. stoljeću sasvim apsolutistički. Jedan od najodličnijih primjera za to jest vladanje »kralja-sunca« Ljudevita XIV. (1643.—1715.) u Francuskoj.

I stari hrvatsko-ugarski kraljevi i njihovi nasljednici Habzburgovci išli su za istim ciljem. Tu im je poslužila — slično kao i u Francuskoj — vjerska borba između ortodoksnih katolika i pristaša reformacije. Katolici bijahu na strani kraljevoj, a reformatori u opoziciji. Budući da je protureformacija pobijedila, upotrijebili su to vladari, da ojačaju svoju vlast. Poslije nesretne bjelogorske bitke (1620.) ukinut bi jednostavno ustav češko-moravski, a kako su u nasljednim austrijskim zemljama

skršeni protestanski staleži, to je u tim zemljama postao car neograničenim gospodarom. Preostala su još samo izborna kraljevstva Ugarska i Hrvatska, u kojima Ferdinand III. (1637.—1657.) nije apsolutno vladao. Kako su ovdje staleži imali zlatnu bulu Andrije II. (1205. do 1235.), to su bili puno smjeliji, i svim su silama branili svoj staleški ustav. Da ih oslabe, poplavili su carevi obje kraljevine njemačkom soldateskom, tobože kao pomoć za obranu protiv Turaka, ali zapravo su ovi Nijemci haračili i pustošili zemlju još i gore od Turaka, pa su svojom bahatošću i silovitošću navukli na se strašnu mržnju hrvatskih i ugarskih velikaša, a i cijeloga naroda ugarskoga i hrvatskoga.

Tako se je desilo, da su u ovim kraljevinama velikaške borbe za staleška njihova prava bile istovjetne s borbom za državnu neovisnost Hrvatske i Ugarske, s borbom Madžara i Hrvata protiv omraženoga nijemstva. Mržnja na Nijemce bila je tolika, da je kasniji hrvatski ban Petar Zrinski još kao mladić kidao u Primorju nedaleko Bakra carske dvoglave orlove, a i kasnije nije nikad ove svoje mržnje tajio.[1]) Takvo je raspoloženje vladalo u cijeloj zemlji, pa je trebala samo vrcnuti iskra, da barut plane.

Kako je dvor jasno i čvrsto išao za svojim ciljem, da naime apsolutizmom podjarmi sve zemlje pod svojim žezlom, sukob nije mogao izostati. I tako je došlo do posljednjeg čina u ovoj drami, u kojoj su velikaši podlegli dvoru, a narod Hrvatske i Ugarske postao plijenom Nijemcu.

Neposredni povod sukobu između kralja Leopolda i hrvatskoga i ugarskoga plemstva bijaše veliki turski rat od g. 1663. i 1664., koji se svršio sjajnom pobjedom kršćanskih četa (sastavljenih od Hrvata, Madžara, Nijemaca i Francuza) kod Szent-Gotharda u zapadnoj Ugarskoj (1. aug. 1664.). Cijeli je svijet očekivao, da će se nastaviti borba protiv Turaka, dok ne budu prognani iz

čitave Ugarske i Hrvatske. Zato su svi bili preneraženi, kad se pročulo, da je nekoliko dana kasnije sklopljen mir u Vasváru na dvadeset godina, po kojem miru Turci pridržavaju sav svoj dotadašnji posjed, a Leopold im plaća još i 200.000 talira ratne odštete.

Može biti, da se Leopold nije mnogo pouzdavao u pomoć Francuzâ, može biti, da se požurio s mirom samo zato, da se uzmogne nesmetano vjenčati sa španjolskom princesom Marijom Terezijom — kako se u Njemačkoj govorilo — jedno je sigurno, da dvoru nije bilo puno stalo do patnja Hrvatske i Ugarske, i da je staležima ovih kraljevinâ postalo jasno, da taj dvor ne će za njih nikad srca imati. Uvaži li se, da su kolale različite glasine, tako, da je Turcima dozvoljen slobodan prolaz kroz Hrvatsku u Italiju, na mletačko zemljište, (što uostalom nije bilo istina), kao i to, da kod sklapanja ugovora nisu bili prisutni ugarski i hrvatski izaslanici, što je bilo povreda ustava — razumije se, da se ugarsko i hrvatsko plemstvo stalo buniti. Za svoju bunu imali su i zakonski oslon u zlatnoj buli Andrije II. (iz g. 1222.), u kojoj je zadnjim (31.) člankom izričito rečeno, da plemići, ako bi kralj (Andrija) ili koji od njegovih nasljednika radili protiv ustanova zlatne bule — t. j. protiv ustava — imaju pravo podići se bilo pojedinački bilo svi zajedno protiv njega riječju i oružjem (resistendi et contradicendi facultatem habent), a da ne potpadnu pod kazan nevjere (nota infidelitas).[2])

Tako je došlo do zavjere hrvatskih i ugarskih velikaša, kojoj tečaj i tragički završetak svaki Hrvat dobro poznaje. Kako se ona važnom smatra i u svjetskoj historiji, vidi se po tom, što se o njoj i u francuskim školama uči pod imenom »Conjuration des trois comtes«, a to odatle, što su kod nje zaglavila tri kneza odnosno grofa: Zrinski, Frankopan i Nádasdy.

Čitava ta zavjera nije imala mnogo sreće. Nezadovoljnici izgubiše najprije kolovođu Nikolu Zrinskoga,

hrvatskoga bana i madžarskog pjesnika, koga razdera g. 1664. u lovu nedaleko Čakovca nastrijeljeni vepar. Domala umrije drugi član zavjere, ugarski palatin Franjo Wesselényi (1667.), a nezadovoljnici se raspršiše, pa rade dalje svaki na svoju ruku. Petar Zrinski, koji je naslijedio brata Nikolu u banskoj časti, pregovara s francuskim kraljem Ljudevitom XIV., s Poljskom, s Venecijom, ali ga svagdje zavaravaju i ostavljaju konačno na cjedilu. Kad je tako bio prisiljen da se uteče posljednjoj nadi, Turcima, koje je za cijelog života silno mrzio, i samo mržnja na Nijemce bila je jača — izdaše ga, a dvoru se pruži krasna prilika, da se jednog od najopasnijih velikaša za vazda riješi. Kad sve poruke i sva poslanstva u Beč nijesu Zrinskom ništa koristili, a njemačke su čete već stale zaposjedati i plijeniti njegova imanja, ponada se on, da će možda štogod osobno polučiti, i pohita u Beč. Nadao se milosti u vladara, komu je geslo bilo »Parcere subiectis et debellare superbos« (štediti pokorne, a boriti se protiv preuzetnih) — ali se prevario.

S Petrom Zrinskim otišao je u Beč i šurjak mu, mladi Fran Krsto Frankopan. Ovaj je istom podzadnje pristao uz urotu, jer je Zrinski zahtijevao od nezadovoljnika, da njegovu šurjaku ne govore ništa o cijeloj stvari. Bit će tome razlogom, što se nije pouzdavao u njegovu lakoumnost i mladost, a krive su tomu i neke porodične razmirice. Istom g. 1669., kad je trebalo na talijanski prevesti uputu, koju je Zrinski sastavio hrvatski, i koju je njegov poslanik Bargigli imao odnijeti poljskom kralju Mihajlu Wisniowieckomu — potražio je Petar šurjaka, koji je na svoju nesreću upravo doputovao u Beč, uputio ga je u zavjeru i umolio ga, da mu onu uputu prevede na talijanski, a Frankopan je to i učinio.[3])

Tako je Frankopan pristao uz urotu. A nije to bilo njegovo pravo polje. U njega nije bilo zrela promišljanja,

valjana iskustva i diplomatske prepredenosti. Bio je još mlad, pun života, lakouman, zaljubljen u Italiju i njezinu galantnu poeziju, koja je baš u ono doba bila u stadiju opadanja, pa je mjesto osjećaja i sadržaja prevladavala u njoj izvanjska dotjeranost, forma, i onaj usiljeni, kićeni stil, koji je karakterističan za sedamnaesto stoljeće — seicento.

Godina rođenja Frankopanova nije točno poznata. Uzmemo li u obzir, da se u oporuci, što ju je za bolesti u septembru g. 1643. napravio njegov stric Nikola Frankopan, i u kojoj oporuci dijeli svoja imanja među sinovce, spominju samo braća Franova Gašpar (†1653.) i Juraj (†1661.), a o Franu nema ni spomena: izgleda, da ga tada još ni na svijetu nije bilo. Prema tome rodio bi se Frankopan tekar koncem godine 1643.[4]) To bi se prilično podudaralo i s izvještajem mletačkog poslanika Marina Zorzija, koji 5. aprila 1670. veli za Frankopana, da je u »gioventù non passando vint'ott'anni«[5]), t. j. da mu jošte nema dvadeset i osam godina; po našem računu nije mu tada još ni dvadeset i sedam godina bilo.[6])

Majka mu je bila treća žena Vuka Krste Frankopana, Njemica Dora udova Paradeiser, rođena Haller de Hallerstein.[7]) O djetinjstvu Frankopanovu nemamo nikakvih podataka, osim onoga, što nam on sam kaže u pjesmi: »Cvitja ramišlenje i žalostno protuženje«:

U kolipki majku zgubih,
u ditinstvu otca stužih,
imam krila prekinuta,
do dva bratca poginuta.

Milu sestru, koju ljubih,
u nevolji sad zaćutih,
ljubu dragu, s kom se dičih,
jur od davna da ne vidih.

Podaci u toj pjesmi odgovaraju potpunoma istini. Otac mu je umr'o god. 1652., dakle kad je Franu Krsti bilo oko osam do devet godina, brat Gašpar umr'o je god. 1653., a brat Juraj god. 1661. Možemo dakle pjesmi posvema vjerovati i zaključiti, da je već za najranije mladosti izgubio majku.[8])

Pa ipak je Frankopanov odgoj morao biti dosta brižan, jer već za mlada piše izvrsno latinskim jezikom i poznaje stare klasike. Nema sumnje, da je i talijanski u ranoj mladosti naučio, jer već kao trinaestgodišnji mladić putuje u Italiju k talijanskome rodu. Možda je talijanski istom tada naučio ili se tamo bar usavršio u njemu, ali svakako je njegovo poznavanje talijanskog jezika bilo potpuno, jer je u tom jeziku čak i pjesme pjevao, a i hrvatske mu pjesme pokazuju velik utjecaj savremene talijanske poezije. Na svome prvom i zadnjem sastanku nakon zatočenja s Petrom Zrinskim u Wiener Neustadtu, dan prije smrti, govorio je s njime njemački — jedino pod tim uvjetom dopustiše im oproštaj! — dakle je i njemački donekle poznavao.[9]) Ne zna se, kada i gdje je naučio francuski, ali da je i taj jezik znao, ne može biti sumnje, jer je posve utvrđeno, da je Molièreova »George Dandina« iz francuskog originala prevodio.[10]) Je li znao još koji jezik, na pr. madžarski, što bi bilo lako moguće, ne da se ustanoviti, ali svakako stoji, da je za svoje doba bio naobražen, a osobito, ako se uzme na um kratki njegov život, — ta pogubiše ga već u dvadeset i osmoj godini!

God. 1656. putuje Frankopan u Italiju, po svoj prilici da primi u baštinu mu ostavljeni grad Nemi (jugoistočno od Rima, nedaleko grada Frascati) po smrti markiza Marija Frangipani. Između hrvatskih Frankopana i talijanskih Frangipana podržavale su se naime veze još od vremena, kad je krčki knez Nikola (†1432.) god. 1430. posjetio Rim, gdje ga je papa Martin V. svečano dočekao i potvrdio, da su krčki knezovi potomci rim-

VUK FRANKOPAN, OTAC FRANA KRSTE.
(Po novijoj uljenoj slici J. Zaschea).

skih Frangipana.[11]) Od onog se vremena poćeše krčki knezovi nazivati Frankopanima. Uzeše pače i grb Frangipanâ, ali uz taj novi grb često upotrebljavaju i svoj stari.[12]) U XVI. i XVII. vijeku dobri su se odnosi između ovih dviju porodica uzdržali. Iza podjele imanjâ s braćom odselio se stric Franov Juraj god. 1610. u Italiju, gdje je u Porpettu (kraj Udine) pod pokroviteljstvom Venecije osnovao novu granu Frankopana friulskih, pa je njegov sin ili unuk bio i Orfeo Frankopan, koji je s Franom živio u Hrvatskoj, a kasnije pobjegao pred Nijemcima s njegovom ženom Julijom u Italiju. U XVII. su se dakle stoljeću podržavale bliske veze s Marijem Frangipanom, markizom di Nemi, potomkom napuljske grane Frankopana, koji su uistinu potjecali iz Hrvatske (iseljeni polovicom XIV. vijeka). Nemajući potomka sastavi Marije 17. septembra 1638. oporuku, kojom ostavi po svojoj smrti sav imutak Nikoli Frankopanu, stricu Franovu. Kad je ovaj umr'o 1647. bez djece, učini Marije nasljednikom Vuka Krstu i najmlađeg mu sina Frana; ako i poslije njih ne bi ostalo potomstva, prelaze imanja na friulsku granu Frankopana. No nedugo po smrti Vuka Krste (1652.) načini nepostojani Marije opet novu oporuku dne 14. januara 1654. i postavi svojim nasljednikom kardinala Antonija Barberinija, a nato za nedjelju dana umrije. Ali kardinal Barberini darova pismom od 2. novembra 1655. mladom Franu Krsti grad Nemi, a k tomu još i dvorac na trgu sv. Marka u Rimu. Tako je Frankopan postao markizom di Nemi, i on se prvi potpisuje tim naslovom. I njegova sestra Katarina prihvatila je naslov markize.[13])

Prigodom odlaska Franova u Italiju preporuča 24. maja 1656. brat mu Juraj njegova imanja na pasku zagrebačkome kaptolu.[14]) Daljnji trag na tom putu ostavio nam je Frankopan time, što je u Macerati g. 1656. štampao svoju latinsku elegiju, koju je ispjevao zbog žalosti nad odlaskom nazaretske kućice Bogorodičine iz Trsata u Loreto (god. 1294.). U predgovoru spominje Frankopan, da je pošao u Rim, ali ga je prestrašila kuga. Svakako je išao u Rim, da zahvali kardinalu Barberiniju na darovanom posjedu i da ga preuzme. S kim je trinaestgodišnji Frankopan putovao i je li doputovao iste godine u Rim, ne zna se. Za jednog od tih putovanja u Italiju oženio je rodicu kardinala Barberinija, Giuliu di Naro, zbog koje ga i jest valjda obdario Barberini onim imutkom. Rački je prihvatio god. 1658. za ženidbu Frankopanovu[15]), a tada je ovome bilo tek oko petnaest godina — što uostalom u ono doba nije trebalo mnogo smetati ženidbi.

U hrvatsku historiju ulazi Frankopan god. 1663., kad se uz svaka Petra Zrinskoga bori kod Jurjevih Stijena (nedaleko Otočca i Brloga) u onoj slavnoj bitki protiv Ali-paše Čengića, gdje je Zrinski s 2500 svojih junaka natjerao u bijeg 10.000 Turaka i samog Ali-pašu zarobio. Ovog je poslije prisvojio karlovački general Herbert Auersperg — a prije je pred pašom pobjegao — zbog velike otkupnine, a Zrinskog je još i u Beč tužio zbog insubordinacije.[16])

Poslije vasvárskog mira ustao je Frankopan žestoko protiv austrijske kuće u jednoj spomenici na mainckoga kneza izbornika, i to mu se kasnije kod istrage upisivalo u veliki grijeh, iako inače nije o zasnovanoj uroti u to doba još ništa znao.[17])

Frankopan je bio kapetan ogulinski, a ljeti g. 1669. uspjelo mu je izraditi u Beču, da ga je Leopold imenovao senjskim kapetanom. Ovo se mjesto smrću generala Auersperga ispraznilo, a nosilo je do 10.000 forinti godišnjeg prihoda. Ali spletkama nekih ministara, koji su tvrdili, da bi se tobože Frankopan na osnovu nekih svojih starih prava učinio nezavisnim gospodarom toga grada, uspjelo je to imenovanje osujetiti, te ga dvor ne htjede uvesti u posjed kapetanije, sve dok se ne odreče vlastelinskih prava na Senj, a toga Frankopan ne htjede

učiniti. Kad su istodobno popunili njegovu ogulinsku kapetaniju Sigmundom Paradeiserom još prije, negoli je se on odrekao i oprostio se s krajišnicima, razumljivo je, da je ogorčeni Frankopan pristao s oduševljenjem uz urotu i uz savez sa sultanom.[18])

No oduševljenje Frankopanovo donijelo je samo jedan otegotni prilog u kasnijoj parnici protiv njega i njegova svaka. To je onaj list na kapetana Čolnića, u kojem govori o ustanku i o pomoći turskoj. »Prijel sem od glavara (= Petar Zrinski) list, da taki tamo šetujem (= u Čakovac), da volje imamo insurguvat, zato dnevom i noćju tamo budem potezal, da s tim prvlje početak učinimo. Ja sam zavsima spraven skupa i z mojimi, i komaj čekam, da naše kape s čalmami pomešamo i tako mi boga, da krilaki (= njemački) budu frkali po zraku.«[19]) — Frankopan se poslije otputio u Zagreb, da širi radosnu vijest o savezu s Turcima, tu je otvorio i sabor (24. marta 1670.), no kasnije se povukao pred njemačkim četama u Čakovac (1. aprila), a neki se kapetani Zrinskoga predadoše Nijemcu Herbersteinu. Među njima je bio i Čolnić, koji izda Frankopanov list, te je ovaj kasnije veoma tegotio optužbu protiv Frankopana i Zrinskoga.

Videći Zrinski, da njegovi poslanici kralju, Bošković i Forstall (koji je pače i njegova sina na želju dvora odveo u Beč), ništa ne opraviše, da se njemačke čete sve više približuju, i da je Spankau već gotovo pred Čakovcem, odluči da pođe sa šurjakom osobno pred kralja. Otputovaše iz Čakovca 13. aprila, a u Beč stigoše 18.-oga. Kad su Zrinski i Frankopan prispjeli u Beč, da mole milost, već je čitava Hrvatska bila u vlasti austrijskih generala i njemačka je soldateska već haračila po njihovim imanjima.

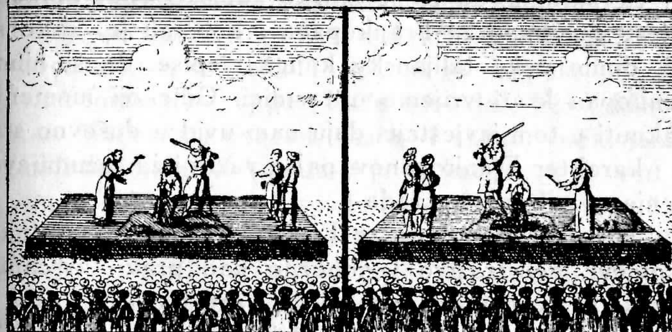
Žalosna je zadnja godina tih hrvatskih velikaša.[20]) Najprije ih odijeliše i zatvoriše svakog posebno, Zrinskog kod potpukovnika baruna Ugartea, a Frankopana kod majora grofa Dauna.[21]) Ispočetka su postupali s njima dosta uljudno, kad su još trebali Zrinskoga, da umiri buntovnike u Ugarskoj, pa su uznici smjeli primati i posjete, ali kasnije su postajali s njima sve stroži, čak su im pojačali i stražu pred vratima. Doskora ih pozvaše, da dadu neko očitovanje u svojoj stvari, a oni to i učiniše 2. maja. Ispočetka je stvar Frankopanova puno gore stajala, a sve to zbog njegova nepromišljena pisma Čolniću, pa se on u nekoliko spisa brani. Kako je Frankopan bio nepromišljeniji, nije čudo, da su ga dokazi više teretili, premda se tek u zadnje vrijeme zapleo u urotu. Zato je nastojao da se uz cijenu iskrena priznanja spase. Zrinski je više nijekao, i tek kad ga u škripac natjeraše, priznao je neke činjenice, ali ih je nastojao prikazati u povoljnijem svijetlu po sebe. Koncem juna počela je istraga. Smeten i izmučen pitanjima počeo je Zrinski neopravdano sumnjati, da ga je u nekim stvarima šurjak izdao. Kako su uznici bili od prvog dana rastavljeni, nijesu se nikako mogli dogovoriti, pa je lako došlo do protivurječja. Zrinski uostalom nikad nije imao pravog povjerenja u svog šurjaka, pa kad je stao sumnjati na nj, gledao je, da i što više krivnje svali na njegova leđa. Tako je naročito za onu talijansku uputu Bargigliu, koju je Frankopan samo preveo, Zrinski tvrdio, da ju je on i sam sastavio. »Jednom riječju — veli on — Frankopan je bio svemu kriv, jer ga je zanijela mladost njegova, vatra i slavohleplje, ali nadam se, da će se vremenom vratiti k pameti i znati služiti Njegovo Veličanstvo i domovinu.« Historijskoj pravdi za volju valja priznati, da je Frankopan bio istinitiji u svojim iskazima; ali kad je čuo za nelojalnost svakovu, planuo je i štošta iskazao, što je opteretilo Zrinskoga. I tako je njemačka podmuklost uvukla među oba nesretnika žalac nepovjerenja i mržnje, koji je razumljiv, kad se zna, da su obadvojica tek preko trećih ustiju doznavali jedan za iskaze drugoga.

No ništa im nijesu koristila sva očitovanja, ništa sve molbe i obrane, ništa niti zagovor papinskog nuncija opata Spinole i kardinala Barberinija, jer već 6. oktobra 1670. preseliše ih u zatvor u Wiener Neustadt. Dne 7. novembra predao je austrijski komorski državni odvjetnik dr. Đuro Frey optužnicu zbog uvrede veličanstva i veleizdaje i stavio prijedlog, da se oba velikaša odsude na smrt i da im se zaplijene imanja. Posebno sudbeno povjerenstvo, t. zv. »iudicium delegatum«, u kojem nije bilo nijednog Hrvata ni Madžara, nije uvažilo razloge njihove protuobrane, nego ih je odsudilo na smrt, i to Frankopana već 11. aprila, a Zrinskoga, čija je obrana kasnije stigla, 18. aprila 1671. Zrinskomu se najprije imala odsjeći desna ruka, a onda glava. No kasnije bude utoliko »pomilovan«, da mu se oprostilo sječenje ruke. No to mu saopćiše tik pred samu smrt, a i za smrtnu osudu doznali su uznici tek dva dana pred smrću. Dne 29. aprila preuzeo je Ivan Podesta, izaslani povjerenik i tajnik za istočne jezike, među koje se onda i hrvatski brojio, sve spise i stvari osuđenika, a tajni dvorski pisar Vogten ih popisa i u zapisnik unese. Cijeli taj dan sprovedoše utamničenici u pripravi na smrt. Ispovjedili se i pričestili, a zatim je Frankopan došao u Petrovu sobu, gdje su se srdačno oprostili jedan od drugoga. Kod toga su morali njemački govoriti, da ih prisutni povjerenici i kapetan Ehr mogu razumjeti. Napokon napisaše oprosna pisma svojim ženama i rekoše zadnje želje. Frankopan napisa još jednu molbenicu na kralja, koju ovome i ne predadoše.

30. aprila 1671. smaknuše ih obojicu. Prije smaknuća lišiše njih i njihove porodice plemstva, a imanja im proglasiše zaplijenjenima po državi. I smrt im je bila teška. Istom kod drugoga udarca odsjekao je krvnik i jednome i drugome glavu. To je bilo tako strašno, da se i prisutna svjetina uzrujala, a krvnik je nakon čina odmah bio zatvoren. Tako su zaglavila u borbi za pravo

Wahre Abbildung beeder Rebellen
Peter Serini und Francisci Frangepani welche zur
Neustadt in Osterreich im Zeughaus enthaubtet worden.
den 30 April im Jahr 1671.

Hier wird gestellet für, Serin und Frangepan,
Die wider Ihre Pflicht Aufruhr gestifftet an.
Du der du dieses sihst betrachte wol ihr Thun
Wie sie erlöschet selbst den vorgehabten Rhum
Dafür seynd sie gestrafft: So solt es allen gehn,
Die in Treulosigkeit dem Kayser widerstehn.
Der doch so gütig, mild Ach rufft durch alle Häuser!
Es lebe Leopold! Lang lebe unser Kayser.

SAVREMENA SLIKA O SMAKNUĆU PETRA ZRINSKOG I FRANA KRSTE FRANKOPANA.
(Zemaljski arkiv u Zagrebu).

svoje i svoje domovine oba najodlučnija hrvatska velikaša, Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan, a istoga dana bi pogubljen u Beču i madžarski grof Franjo Nádasdy. Maknuvši tako s puta najopasnije svoje protivnike mogao je habzburški apsolutizam da razastre crna svoja krila nad Hrvatskom i Ugarskom. Dvor se poslužio izlikom, da su se Hrvati i Madžari kao narod pobunili, a ne kao pojedinci, pa je za kaznu obustavio na neko vrijeme ustav. Prilike su u taj čas bile mnogo gore, negoli za Josipa II. Hrvatsko kraljevstvo smatralo se austrijskom provincijom.[22])

O smaknuću Zrinskog i Frankopana sačuvao se uz ostale i jedan talijanski izvještaj od 3. maja 1671., pisan iz Beča po svoj prilici kojemu članu porodice Barberini, jer se naročito o Frankopanu govori opširno.[23]) Zato se čini vjerojatnim, da ga je mogao napisati opat Spinola, koji se zauzimao za Frankopana i koji mu je, kako se čini, donio neke talijanske knjige i spise, da si njima Frankopan krati vrijeme u tamnici. Gdjekoji momenti, istaknuti u tom izvještaju, daju nam uvid u duševno stanje i karakter Frankopanov, pa su važni i za razumijevanje njegova literarnog rada.

Tu se govori, kako se Frankopan ponio u zadnjim časovima neustrašivo i pobožno kao pravi kršćanin. Opisuje se oproštaj između njega i Zrinskoga; Zrinski je rekao, da se ne boji smrti, jer joj je gledao često u oči; žali samo, što i on (Frankopan) mora s njime umrijeti. Na to je Frankopan proveo čitavu noć u molitvi, a i posluživao je kod zadnje mise, ali nije trebao mnogo uputa od kapucina, jer su manje znali od njega i s manje su žara molili nego on. Kad ga je gradski načelnik upozorio, da ne smije ništa govoriti protiv cara, rekao je, da i nema što zla da reče, jer je car suviše dobar i suviše pravedan, a da bi mogao učiniti kome krivo; sve zlo došlo je samo od sebe. On već jedva čeka, kad će doći pred velikog Boga, da se pred njim moli za Njegovo Veličanstvo, ne bi li mu se tako odužio, što ga je za života uvrijedio tolikim nedjelima. Govorio je cijelo vrijeme elegantnom latinštinom, a nijesu se mogli zgodnije i ljepše citirati psalmi i izvaci iz svetoga pisma. Suze su mu navrle na oči, no ne zato — reče — jer se boji smrti, nego zato, jer je tako mnogo griješio. Frankopan je slab; smrvljen je i kaje se, pa čak i svoju mržnju na Nijemce zaboravlja. Zadnje su mu riječi: »Estote fideles Deo et Caesari usque ad ultimum vitae halitum!«. (Budite vjerni Bogu i caru do zadnjeg daha života), i kad ga krvnik zlo udari mačem, zavika: »Jao, Isuse! Isuse!« Kajući se i Boga dozivajući umire Frankopan.

Zrinski nije mnogo govorio, već je samo potvrđivao glavom, što su mu govorili kapucini. Na stratište je išao s krstom u ruci, ali ponosito uzdignute glave »kao vojnik, koji se sprema, da učini juriš na tvrđavu«. I kad je skidao kaput, zapeo je ovaj negdje, a Zrinski se napne »božanskom snagom« i raskine ga na pola — »tirò divina forza e lo ruppe«, kaže očevidac. Eto takav je Petar. Muževan i ponosit, žestok i nagao, veliki junak, ali mali diplomata. I u tamnici je on kao lav u kavezu, pa da mu je kojom srećom uspjelo pobjeći, nikad se ne bi dosta napio njemačke krvi i nasitio osvete. On je velik i u nevolji: trpi, ali ne tuži se; mrzi, ali ne prosi. On se ne kaje poput Frankopana, i podaje se usudu samo zato, jer si ne može pomoći.

Jednaka se razlika vidi i u posljednjim njihovim listovima. Frankopan piše dugi talijanski list, ističe svoju poslušnost poglavarima, govori o božjoj milosti, u koju se još uvijek nada, ponavlja iste misli i svaki čas izrazuje svoju ljubav prema ženi riječima: »Giulia mia cara!« — Posve je drukčiji Zrinski: kratak, ponosit, bez nade, ali i bez straha. Može li biti što potresnijega, nego kad najbogatiji i najmoćniji hrvatski velikaš, koji je i samome kralju opasnim postajao, piše: »Moje drago srce! Nemoj se žalostiti svrhu ovoga pisma niti burkati. Polag bož-

jega dokončanja sutra o deseti uri budu mene glavu sekli i tulikajše naukupe tvojemu bratcu. Danas smo jedan od drugoga srčeno prošćenje uzeli. Zato jemljem ja sada po ovom listu i od tebe jedan vekovečni valete, tebe proseći, ako sam te u čemu zbantuval, ali ti se u čem zameril (koje ja dobro znam) i oprosti mi. Budi Bog hvaljen, ja sam k smrti dobro pripravan, niti se plašim, ja se ufam u boga vsemogućega, koji me je na ovom svitu ponizil, da se tulikajše mene hoće smilovati, i ja ga budem molil i prosil (komu sutra dojti ufam se), da se mi naukupe pred njegovim svetim tronušem u diki vekivečne sastanemo. Veće ništar ne znam ti pisati, niti za sina, niti zą druga dokončanja n a š e g a s i r o m a š t v a, ja sam vse na volju božju ostavil.«[24]) I još na životu, adresira on ovako: »Moje nadragše gospe, hižne tovarušice, z a s a d a u d o v e, gospe Annae Catharinae grofinae Zrinske!« — Zrinski, koji je u cijelome listu kratak, u naslovu je tako dug. Ali koliko nježnosti, ljubavi i boli zbito u ovo nekoliko riječi! Zrinski je bio pjesnik, ali nigdje u svojim stihovima nije čitaoca dirnuo tako u srce, kao u ovo nekoliko redaka svoga pisma, što ih je napisao čvrste ruke, ali s krvavom ranom na srcu!

No krivo bismo učinili Frankopanu, da ne shvatimo njegove slaboće. On i nije bio pravi urotnik. Sa Zrinskim se uopće nije slagao, pa ih je samo mržnja na Nijemce i krivica, što je pod nebo za osvetom vapila, združila napokon. Tako je Frankopan dospio u urotu kao Pilat u vjerovanje, i nikako nije mogao shvatiti, da bi bio toliko kriv, te bi morao životom nastradati. Razumijemo, da je požalio svoju mladost, koja je venula u tamnici, i da se pokajao, što se zapleo u urotu. Ta život čovjeku još toliko toga obećava, kad mu teče istom dvadeset i osma!

II. E L E G I J A.

Dvije stotine godina prošlo je iza smrti Frankopanove, dok se doznalo, da je bio pjesnik. Kad je 29. aprila 1671. izaslani povjerenik Ivan Podesta preuzeo sve spise i stvari osuđenika (Zrinskog i Frankopana), bile su tu svakako i pjesme Franove, koje su tako prispjele u c. i kr. državni arkiv u Beču (K. u. k. Haus-Hof- und Staatsarchiv). Istom je R a č k i uzeo skupljati akte o Zrinsko-Frankopanskoj uroti, pa je upotrijebio i ove spise u državnom arkivu. Iza njegova odlaska iz Beča prepisivao mu je neke još preostale spise I v a n K o s t r e n č i ć, koji je bio činovnik u dvorskoj biblioteci. Tom je zgodom Kostrenčić naišao i na jedan sveščić, u kom su bile Frankopanove pjesme, a osim toga bilo je i drugih nekih stvari, dijelom u prozi, a dijelom u stihovima. Kostrenčić je izdao samo izbor iz pjesama — i to veći dio njih — pod naslovom »V r t i ć«,[1]) dok je preostalo ležalo sve do našeg vremena.

Deset godina iza izdanja Kostrenčićeva »Vrtića« saopćio je Ivan K u k u l j e v i ć, da je u Istri našao jednu mladenačku elegiju Frankopanovu, ispjevanu latinskim jezikom.[2]) Ta je pjesma bila naštampana g. 1656., ali se od tog prvog izdanja nije nijedan egzemplar sačuvao. Poznato je samo drugo izdanje, što su ga god. 1794. izdali oci malobraćani reda sv. Franje u Loretu, pod naslovom »D i v o t o p i a n t o«[3]), gdje je uz latinski tekst priložen i talijanski prijevod — ali i to je drugo izdanje bibliografska rijetkost.[4])

To djelce Frankopanovo ima najprije pjesnikovu posvetu u prozi, zatim predgovor »Bonaventurae Morotti Fulginatis« također u prozi (Parigoria). Iza toga istom dolazi sama pjesma pod naslovom »E l e g i a«, a sastoji se iz 143 elegička distiha. Zatim su dodane još četiri pjesmice, tri od po četiri distiha, a jedna od šest distiha. Ispjevali su ih Juraj Kuljanović (Couglianeus) Trogiranin, Matija Jelić (Gielich) Omišanin, Martin Tomašević (Thomassevich) Temišvarac i Vinko Gudelj (Gudelius) Dubrovčanin. Te se pjesmice odnose samo na sadržaj elegije i ne daju nam nikakva podatka o pjesniku samome. Tko su ta četvorica, a s njima i Morotti, može se samo nagađati. Moguće je, da su to bili pratioci Frankopanovi na njegovu putu u Rim, no sudeći po ne baš prevelikoj okretnosti u verzifikaciji i po nestašici ikakvih posebnih ideja, a i po tom, što su rodom iz tako različitih strana, vjerojatno je, da su to bili pitomci ilirskog seminara u Loretu. Frankopan pozivlje na koncu elegije svoje drugove (sodales), neka proplaču s njime, a oni su to i učinili tima pjesmicama.

U p o s v e t i[5]) kaže pjesnik, da je jedina sreća bijednih u nesreći suza, jer ona im je utjeha, a to je i jedini dar, što ga oni mogu prikazati. On bi Majci Božjoj dao svakovrsne dragulje, no ti bi pred njenim sjajem izblijedjeli. Prikazuje joj svoje suze, što mu ih je njen odlazak g. 1291. iz Frankopanova posjeda izvabio iz očiju.[6]) Htio je poći u Rim, pa ga je prestrašila kuga (Romam petentem me cum infensa terruerit lues), i to ga je potaknulo za boravka u Loretu, da zaplače, sjećajući se još njezinog odlaska iz svog kraja. Prikazuje joj svoje srce nakvašeno suzama, pa ako to prihvati kao zalog, može se nadati, da će se ona negda ipak vratiti k njemu.

U p r e d g o v o r u (Parigoria) kori Morotti pjesnika, što plače nad odlaskom djevičine kuće s Trsata. Frankopani su bili počašćeni njenim dolaskom g. 1291., ali već četiri godine iza toga prenesena bi kućica u

DIVOTO PIANTO

COMPOSTO IN VERSI LATINI

DAL CONTE

FRANCESCO CRISTOFORO

FRANGIPANI

Perpetuo Conte di Tersatto

Per la Partenza

DELLA S. CASA

DI

MARIA SS.

TRASPORTATA

Dalla Dalmazia a Loreto

Stampato in Macerata l' Anno 1656. ed ora dato alla luce con la sua Traduzione in Volgare Idioma da alcuni Divoti PP. dell' O. de M. C. di S. F.

LORETO;)(MDCCXCIV.

Dai Torchi del Sartori. *Con permesso.*

NASLOVNI LIST DRUGOG IZDANJA »ELEGIJE«.

Loreto. No nije se to — uvjerava Bonaventura Morotti potomstvo — dogodilo protiv volje Nikole Frankopana (ondašnjega gospodara Trsata), jer on je volio Talijane, dä i kruhom ih je već hranio: odatle mu i ime »Frangipanus.« — Tu se dakle ponavlja stara talijanska verzija o postanku imena Frankopan-Frangipani.

Sada dolazi Elegija sama. Upravo se opaža, da je po određenoj shemi rađena, pa se može razlučiti pet dijelova elegije. Najprije poziva pjesnik drugove, da plaču s njime. Suze neka povrate oteto: »Vrati se, sveta Djevice«, doziva pjesnik. (Invocatio). — Pozivlje zatim Talijane, neka hvale i slave Djevicu, a po tom ih okrivljuje s otimačine svete kuće. (Allocutio). — Iza toga prelazi na dosta lijepi prikaz kućice nazaretske u Trsat i pozivlje Nikolu Frankopana, neka joj se ide pokloniti. (Narratio). — Isto tako lijepo i dobro opisuje kućicu i njenu nutrinu, a zatim Djevicu i njezino čedo. (Descriptio).

Antiqui rara vivunt in Imagine Vultus,
  Aligerum credas composuisse manus;
Majestate nitent Oculi, diademata frontem
  Gemmea cinxerunt, ignea gemma oculus.
Tempora hydaspaeis arserunt clara pyropis,
  Luminibus media nocte dies micuit:
Ore nigra horrebat, sed nigro candidus ore
  Et lepor, et decus, et gratia ridet ovans;
Aurea perquè humeros Coma diffluit, aurea crine
  Spicula vibrabat, tella Capillus erant.
Brachiolis nixus sedet Infans alma Propago,
  Orbem laeva gerit, munera dextra refert.
Saxea parietibus, mediisque Penatibus ara
  Bis senum Procerum Principis ara Petri.

Konačno opet protužuje, što više Djevice nema, i opisuje, kako se teško rastajao s njezinim hramom, kad

ELEGIA.

Lete meos Casus, mea tristia Fata, Sodales
  Flete, mei si quis pectora tangit Amor

Una meos luctus solatur, sola dolores
  Unda Oculi lenit, sola beat lacryma;

Flete, perennantis date munera grata doloris,
  O Socii; lacrymas, qui negat, ille ferus.

Virgineæ Ipse Domus toto non immemor ævo
  Flens, dixi, heu votis fata inimica meis!

Mæsta repercussa sonuerunt littora voce
  Non semel, heu votis fata inimica meis!

Illyrici flevere lacus, tuque Histria flesse
  Diceris, Alma Domus cum raperetur agris.

Adria-

PRVA STRANICA TEKSTA »ELEGIJE«.

ga je posjetio. Zaključuje pozivom drugovima, neka plaču s njime (što su oni u dodanim pjesmama i učinili), a trublje neka oglasuju mjesto bojnog znaka suze. (Conclusio).[7])

Elegija je ispjevana s poletom, ali je puna fraza, koje podsjećaju na kićeni stil onoga doba, što se još jače odrazuje u kasnijim pjesmama Frankopanovim. Ipak je prožeta pobožnošću i ljubavlju prema Bogorodici. Uz pogdjekoji slabo ukusni izraz u duhu onoga vremena (animam exanimem) opaža se u glavnom svuda jaki utjecaj klasikâ, a naročito Vergilija i Ovidija. Tako na pr. ima Frankopan stih:

Antiquum pia Virgo jubet renovare dolorem,

koji odgovara Vergilijevu:

Infandum, regina, jubes renovare dolorem.
(Aeneis II., 3.)

Konac elegije, gdje opisuje svoj oproštaj s Bogorodičinom kućom, puka je parafraza opisa Ovidijeve posljednje noći u Rimu. (Tristium lib. I., II.)

Frankopan 251—254:

Cum subit illius maestissima noctis imago
nunc quoque luminibus fervida gutta fluit.
Cum noctem repeto, qua nil mihi tristius usquam
accidit, heu qualis corripit unda genas.

Ovidije 1—4:

Cum subit illius tristissima noctis imago,
qua mihi supremum tempus in urbe fuit,
cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui,
labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.

Frankopan 257—258:

Non aliter stupui, quam qui stupet ignibus ictus
aethereis, et vivus funera falsa timet.

Ovidije 11—12:

Non aliter stupui quam qui Iovis ignibus ictus
vivit et est vitae nescius ipse suae.

Frankopan 259:

Alloquor at maestae responsant murmura vocis.

Ovidije 15:

adloquor extremum maestos abiturus amicos.

Frankopan 261—262:

Aedes ter tetigi, ter sum deceptus et ipsum
arguo me fraudis nescius ipsae meae.

Ovidije 55—56:

ter limen tetigi, ter sum revocatus et ipse
indulgens animo pes mihi tardus erat.

Frankopan 263—266:

Ite, inquam tandem, fugientia limina Regnis,
luminibus nunquam tecta videnda meis.
Este salutati per secula mille Penates,
omnia, queis raptis, procuberere mea.

Ovidije 31—34:

»numina vicinis habitantia sedibus«, inquam,
»iamque oculis nunquam templa videnda meis,
dique relinqendi, quos urbs habet alta Quirini,
este salutati tempus in omne mihi! . . .«

Frankopan 66:

vos eritis cordis pignora chara mei

Ovidije 60:

respiciens oculis pignora cara mei.

Sličnosti sa starim klasicima i njihovih imitacija, kao i klasičnih izražaja, ima u elegiji i više. Pjesmu je Frankopan ispjevao kao trinaestgodišnji mladić. Da je u to doba tako dobro poznavao latinski, nije čudo za njega kao velikaša, a jezik se svakako učio lektirom starih klasika, pa su zato tako izraziti njihovi tragovi u ovoj pjesmi. Jamačno je netko pjesmu prije štampe ispravio i dotjerao. Zato ne držim, da je zbog ove pjesme nužno metati godinu rođenja Frankopanova prije, nego je gore kazano, t. j. prije god. 1643.[8])

III. TALIJANSKE AKADEMIČKE RASPRAVE.

Osim spomenute Elegije nije, koliko nam je poznato, Frankopan ništa više zà života štampao. Kako se sav preostali književni rad Frankopanov nalazi — barem još zasad — u državnom arkivu u Beču,[1]) to znači, da ga je Frankopan imao u zadnjim danima uza se. Kod toga nam se nehotice nameće misao, da je sav taj rad i nastao istom u zadnje doba njegova života, t. j. za vrijeme njegova zatočenja u Beču i u Wiener Neustadtu. Mnogi podaci zaista i potvrđuju ovo mišljenje. No pretjerana je svakako tvrdnja, da se Frankopan uopće tek zadnje godine života uzeo baviti pjesništvom.[2]) Ta već Elegija dokazuje, da je i u mladim danima pjevao, a njegovi višekratni posjeti u Italiju čine vjerojatnim, da se tamo upoznao s talijanskom poezijom. Njegovoj je lakoj naravi morala goditi lascivnost tadašnjeg pjesništva, pa ju je kao darovit mladić vjerojatno i naslijedovao. Ta u ono je doba svaki velikaš pjevao, pa zašto ne bi i Frankopan? Primjer Petra i Nikole Zrinskoga — »Zrinijada« Nikolina pokazuje dobro poznavanje talijanske poezije, naročito Tassa — samo potvrđuje ovo mišljenje. Onaj Frankopanov literarni rad, koji je sačuvan u državnom arkivu, svakako je bar pretežnim dijelom nastao u zadnje doba pjesnikova života, kako ćemo to još vidjeti. Bit će da je štogod od toga pjesnik već i prije ispjevao, pa onda u tamnici napisao bilo po sjećanju, bilo da je koncepat imao sa sobom, no većina je pjesama na

svaki način nastala u zatočenju. Ali ne treba sumnjati, da je bilo također pjesama, što ih je Frankopan pjevao i na slobodi, a nama su nepoznate, jer su se izgubile, a teško da će se ikad još što od njih naći. Ne čini se naime vjerojatnim, da čovjek, koji je već u ranoj mladosti ispjevao onu dosta dotjeranu Elegiju, i koji je pod zadnje dane pokazao toliku plodnost u produkciji, da se taj čovjek ne bi za cijelog svog života od trinaeste do dvadeset i sedme godine ništa poezijom bavio. A dokonice je za to imao napretek!

U arkivu se nalazi Frankopanova ostavština razdijeljena u četiri konvoluta (A, B, C, D), i unutri su stvari razbacane prilično bez reda i saveza. Uz hrvatski pisane stvari nalazi se proze i stihova talijanskih, pa i nekih bilježaka i molitava u latinskom jeziku. Što više nalazi se prepisana i čitava jedna zbirka talijanskih pjesama, što ih je u Bruxellesu izdao 1656. austrijski nadvojvoda L e o p o l d V i l i m, sin cara Ferdinanda II. (1619.—1637.), pod naslovom »D i p o r t i«, a pod pseudonimom C r e s c e n t e.[3])

Najveći dio talijanskih stvari obuhvaćaju neke talijanske a k a d e m i č k e r a s p r a v e. Budući da u rukopisu imade i stvari prepisanih, treba biti na oprezu i glede autorstva ovih rasprava. U raspravama se može naći mjestâ, iz kojih se vidi, da su pisane, odnosno govorene, u Beču (Alla Caris^{ma} sorella la più bella donna di Vienna in proprie mani — A 99), pa je interesantno istražiti, je li doista bilo kakvih talijanskih akademija u Beču.

Akademije su bile plod duha onoga vijeka. Sedamnaesto stoljeće — talijanski: i l s e i c e n t o — znači opadanje talijanske književnosti.[4]) Političke su prilike bile nesnosne, španjolsko je gospodstvo tlačilo zemlju, a k tomu je pridošla reakcija katolicizma protiv reformacije. Iako Rim još uvijek podupire znanosti i umjetnosti, trsi se ipak da spriječi novi duh u školama, da se

ne bi onamo reformatorski nazori uvukli. Uz takve prilike nije mogla književnost, a naročito pjesništvo procvasti, jer mu je nedostajalo slobode i poleta. Zato je ono isprazno i blještavo, baš kao i rokoko, što ga je umjetnost stvorila. Doba je klasika minulo, Talijani su dali na velikim ljudima, što su mogli, pa iza njih dođoše epigoni na red. Mjesto ideja i čuvstava prevladavaju poezijom forma i lijepe riječi. S tehničke strane se književnost doista uspela na vrhunac dotjeranosti, jer i najveći mediokriteti pišu pazeći najsavjesnije na sva gramatička pravila i na logički sklop rečenica. Jezične akademije, a naročito Accademia della Crusca, davale su pravila o jeziku. Ali zato je mjesto prirodnog izražavanja nadošla natrpanost frazama, upotreba neobičnih jezičnih obrata, igra riječima — ti t. zv. »concetti« — lascivnost i prostota, koje su oznaka tadanje poezije. Budući da se poezija smatra samo vještinom, niklo je obilje pjesnika, kojima su danas i imena zaboravljena. Tako je sam »Gerusalemme liberata« imitiran u mnoštvu epskih pjesama bez duha i bez vrijednosti. Svi su se bavili knjigom i jezikom, zato su i nicale tolike akademije, da se to jedva može vjerovati. Bilo ih je nekoliko stotina u samoj Italiji, a odatle se raširiše po svoj Evropi. I sve su bile jednake, nigdje novih misli, nigdje ništa, što bi nas zanijelo i posebno zainteresovalo. Uzela bi se jedna tema, pa bi onda jedni govorili pro, drugi contra, a sve uz obilje fraza, koje silno umaraju. »Ako slučajno otkriješ nove ideje ili kakvi originalni pogled u kojega samca, brzo ćeš se uvjeriti, da je taj samac ostavio općenitu stazu samo zbog svoga posebnog buntovnog duha, jer ne će da trpi mišljenje drugoga, želi da se pokaže novim, ljubi paradokse, ali ne zna si dati o tom pravog računa i ne vidi nikakva jasna i sigurna cilja, kome ide, ni određena puta, koji mu valja prevaliti«, kaže moderni talijanski literarni historik.[5])

Ali Italija nije svijesna svoje dekadanse, ona se drži kraljicom u literaturi, a i drugi je drže takvom. Tä ona je već imala stvorenu i dotjeranu književnost, dok se druguda književnost istom stvarala. Zato su je svi nasljedovali, i ne vlada samo u talijanskoj literaturi taj napirlitani sečentistički stil, marinizam, već je sva Evropa zaražena tom modnom ludošću. U francuskim salonima njeguju precioze taj nenaravni način izražavanja, srodan je s njime u Engleskoj eufuizam, koji se razvio u 16. stoljeću, pa mu i u Shakspera ima tragova, a u Španjolskoj je to gongorizám, kojemu se utjecaj vidi i kod Calderona.

Talijanska je literatura velikim djelima stekla slavu po svem svijetu, pa je i kasnije u opadanju utjecala na razvoj duhova. Habzburška je kuća također njegovala talijansku književnost. U Austriju donijeśe najprije talijanski vojnici svoj jezik, a već za Rudolfa II. (1576. do 1612.) počinju talijanski plemići dolaziti do uplivnih mjesta, pa među generalima nalazimo imena kao Strassoldo, Piccolomini i sl. Za Ferdinanda II. (1619.—1637.) glazbenici dvorske kapele većinom su Talijani, a još i narednog stoljeća austrijski skladatelj Mozart (1765. do 1794.) sklada talijanske tekstove opera!

Ovi vojnici i glazbenici nijesu doduše učinili gotovo ništa za raširenje talijanske književnosti, ali podržavali su veze s Italijom, davali prilike, da se uči talijanski jezik, i pripravljali tlo za kasniji razvoj talijanske knjige u Austriji.

K tomu pridođoše još i dosta brojne ženidbe Habzburgovaca s talijanskim princesama, među kojima treba naročito spomenuti ženidbu Ferdinanda II. s mantovanskom princesom Eleonorom, kćerkom vojvode Vincenza Gonzage, pa ženidbu Leopolda I. (1658.—1705.) s Klaudijom Felicitas, unukom nadvojvode Kozima II. Medici.[6])

Poznavanje i upotreba talijanskog jezika tako su porasli, da se poslije na dvoru uopće nije više govorilo

njemački. Toskanski poslanik Magalotti piše g. 1674. nadvojvodi Kozimu III., da već prilično dobro čita njemački, ali s govorom je teže, jer nema nikakve prilike, da govori njemački. »Od stranih poslanika ne nalazi nitko za nužno, da uči njemački, a nitko toga i ne zahtijeva od njih«.[7])

U to doba niknuše i talijanske akademije na bečkom dvoru. Koliko ih je bilo i koliko su trajale, ne može se točno ustanoviti. Dr. De Bin je utvrdio tri akademije: jednu iz godine 1657., kojoj ne zna imena, a bila je pod pokroviteljstvom Ferdinanda II. i nadvojvode Leopolda Vilima. Druga je bila Accademia degli Illustrati (1667. do oko 1677.) pod pokroviteljstvom carice Eleonore. Treća je bila pod pokroviteljstvom Leopolda I., a osnovana je godine 1674. Još se spominje jedna akademija delle schiave della virtù, također pod pokroviteljstvom Eleonorinim, ali o njoj nema nikakvih podataka.[8])

Zapisnici jedinih dviju sjednica one akademije od god. 1657., koja je samo par mjeseci trajala, a onda se zbog bolesti i smrti careve razišla, čuvaju se u dvorskoj biblioteci u Beču (cod. 10.108). Tu su zapisana i imena onih, koji su prisustvovali ili recitirali koju pjesmu. Osim cara i nadvojvode Leopolda Vilima bili su tu sami odlični dvorani i velikaši, među drugima »conte Francesco Piccolomini, conte Raimondo Montecuccoli« i »abbate Spinola«. Teme, koja ta predavanja na vanredno dosadni način obrađuju, posve su u duhu onoga vremena. To su: I. Vrijedi li više tjelesna ili duševna ljepota? i II. Je li ljubomor u ljubavi dobro ili zlo? — Sve te rasprave nalaze se prepisane i u Frankopanovoj literarnoj ostavštini, a ne pripadaju njemu, kad znamo svakoj raspravi ime autorovo. Tih imena nije Frankopan pribilježio.

Najprije je Frankopan prepisao samo neke rasprave i njima dodane pjesme,[9]) a ostalo je dao kasnije slugi da prepiše. Neke pjesme nije prepisao ni on niti sluga, pa bismo mogli uzeti, da mu se nijesu valjda svidjele.[10]) Puno je čudnovatije, da su u Frankopanovu prijepisu umetnute dvije pjesme, kojih u dvorskoj biblioteci nema.[11]) Čini se, da je Frankopan imao pred sobom drugi tekst, iz koga je prepisivao. Možda mu je koji bivši član te akademije donio rasprave, koje su bile u njegovu vlastitom posjedu, a koje su se u nekim detaljima razlikovale od zapisnika, koji se čuva u dvorskoj biblioteci. To bi mogao biti opat Spinola, za koga znamo, da se je zauzimao za Frankopana, a bio je i član spomenute akademije. Tako bismo ušli u trag čovjeku, koji je Frankopanu donio ove rasprave, a valjda i Crescentove »Diporti«, koje je Frankopan cijele dao prepisati slugi, vjerojatno jer nije mogao doći do vlastitog egzemplara.

Ali u Frankopanovoj ostavštini ima i drugih rasprava, koje obrađuju još ove teme: III. Je li bolje govoriti ili šutjeti? IV. Sažaljivanje zaljubljena starca. V. O Kupidovu ropstvu i oslobođenju. Za te rasprave ne znamo, otkuda su. Akademija Leopoldova, osnovana god. 1674., ne dolazi u obzir, jer tada nije Frankopan više živio. A nijedna od temâ, što ih je obrađivala Accademia degli Illustrati, ne podudara se s ovdje označenim temama.[12]) Kako se u ovim raspravam spominju i gospođe (kojih na pr. u akademiji od g. 1657. nije bilo), to bi bilo lako moguće, da su nam tu sačuvana predavanja akademije »delle schiave della virtù«.[13]) Da Frankopanu ne pripadaju, o tom nema sumnje — već radi toga, što se kako i prijašnje dvije teme tako i ove tri u više varijacija obrađuju, pa kako su one rasprave samo prijepisi, tako su i ove.

I ove su rasprave, kako valjda i sva ostavština Frankopanova, pisane u vrijeme zatočenja. Frankopan je vlastoručno prepisao 33 folio-lista, a sluga 42. Da si je htio samo vrijeme kratiti, za to je mogao naći i pa-

metnijeg posla, a onda, čemu bi dao slugi prepisivati, što je njemu preostalo? Jer da se i sluga zabavljao time, to valjda nitko ne će vjerovati: to je za nj bilo i preteško; a kako bi baš upravo ono izabrao, što Frankopan nije prepisao? Bio bi to unikum, da su se našli gospodar i sluga s tako oprečnim ukusom, da se jednomu upravo točno ono svidjelo, što drugome nije. Svakomu je jasno, da je sluga morao prepisati ono, što je Frankopan kod prepisivanja izostavio.

Šta je Frankopan namjeravao s tim raspravama? Mnoge pjesme, koje su u njih uvrštene, prepjevao je na hrvatski. Već i kao vrelo njegovoj hrvatskoj poeziji vrijedne su one spomena. Ali mislim, posve je ispravno Kostrenčićevo mišljenje,[14]) da je Frankopanu lebdjelo pred očima u s t r o j i t i n e k u v r s t l i t e r a r n e a k a d e m i j e p o t a l i j a n s k o m u z o r u. Ne bi to bilo ništa čudno za njega, koji je i onako dobro poznavao Italiju, gdje su te akademije cvale, imao za ženu odličnu Talijanku, pa napokon i sam bio bogat i moćan velikaš, koji se bavio poezijom.

Dok je on tako sanjao o tom, kako će skupiti oko sebe najodličnije muževe po staležu i po duhu, te tako postati neki centar njihov, što bi ga proslavilo u njegovo vrijeme, a i u kasnija vremena — ironija je sudbine htjela, da su stoljeća prekrila velom zaboravi i onaj dio njegova literarnog rada, što ga je doista stvorio. Sors bona, nihil aliud, rekao bi njegov svak.

IV. GARTLIC ZA ČAS KRATITI.

U rukopisnoj ostavštini Frankopanovoj imade sačuvanih dosta mnogo pjesama. O autorstvu Frankopanovu ne može biti nikakve sumnje, budući da imade obilje koncepata, pisanih Frankopanovom rukom i s mnogim ispravcima. Jedna je zbirka pjesama prepisana na čisto sluginom rukom i nosi naslov »G a r t l i c z a č a s k r a t i t i«. Osim toga ima jedna zbirka p j e s a m a n a n a r o d n u, prepisanih od sluge, i jedna zbirka n a b o ž n i h p j e s a m a, pisanih rukom Frankopanovom, s ispravcima, znak dakle, da su u konceptu, pa da bi ih trebalo još prepisati na čisto. Kako se naime po manuskriptu jasno vidi, Frankopan je pjesme ispjevao, poslije ih je ispravio, a onda dao na čisto prepisati taj ispravljeni tekst. Prema tome je očito, da za prijepis ovih nabožnih pjesama nije bilo više vremena, t. j. da su nikle već u zadnjim danima života pjesnikova. To je važno za bolje razumijevanje glavne zbirke pjesnikove, naime »Gartlica«.

»G a r t l i c z a č a s k r a t i t i« sastoji se iz dvadeset svezaka malog četvrtinskog formata. Prvi svezak ima 4 lista, drugi 7 (prvi mu je list otkinut), dvadeseti ima 6 listova (a sadržaje indeks), dok svi ostali svesci obuhvaćaju svaki po 8 listova. Prvi svezak nije paginiran; paginacija počinje kod drugog sveska i to sa stranicom 3. (jer je prvi list drugoga sveska otkinut), i teče do stranice 288., t. j. do konca devetnaestoga sveska. Dvadesetomu je svesku izradirana paginacija, no ipak

se može razabrati par brojeva, tako strane 327—330. Kako se vidi, ta paginacija nije nastavak paginacije »Gartlica«, jer bismo onda imali brojeve 289—300. Moralo je dakle prije toga indeksa još nešto spadati u zbirku. Po istom formatu sudeći, mogla je to biti zbirka zagonetki, koja je također ostala u rukopisu pod naslovom »Zganke za vrime skratiti«. Zganke su napisane na 16 listova, pa pribrojimo li broj njihovih stranica k broju stranica »Gartlica«, a onda još 6 listova indeksa, evo što dobivamo: 288 + 32 + 12 = 332 stranice, dakle upravo brojeve, što su radirani na indeksu, pošto je pjesnik odlučio, da pjesme izda posebno, a zagonetke posebno.[1])

»Gartlic« ima dva predgovora i posvetnu pjesmu, sve to napisano na prvom svesku. Kako je prvi list drugoga sveska otkinut, smijemo zaključiti, da je tu stajao prvobitni naslov (a možda i kaki predgovor), kad su još i zagonetke imale spadati u istu zbirku. Kasnije, svakako kad je zbirka već bila gotova, odustao je Frankopan od toga, da i Zganke izda zajedno s Gartlicom, pa je otkinuo naslovni list i napisao novi naslov i nove predgovore za samu zbirku pjesama, a dodao je i posvetnu pjesmu. Zato i nema na prvom svesku paginacije, jer je naknadno dodan, onda kad je već zbirka bila gotova i paginirana. A i u indeksu, koji je po alfabetu sastavljen (ali ne u konačnoj redakciji), nema posvetne pjesme![2])

Zanimljivo je istražiti, koji su uzroci ponukali Frankopana, da izluči iz zbirke zagonetke. Već je Kostrenčić ustvrdio, da je Frankopana smetala lascivnost Zgankî, pa ih je zato ispustio.[3]) Ali i u Gartlicu ima lijep broj pjesama, koje lascivnošću nimalo ne zaostaju za zagonetkama, pa su ipak ostale u zbirci. Kako da se to razjasni?

Vidi se po nekim spisima u Frankopanovoj ostavštini, da je taj lakoumni i veseli pjesnik ljubavnih i raspuštenih pjesama postajao u tamnici sve pobožnijim.

Tako se mogu rastumačiti neki naslovi molitvenikâ, što ih je pribilježio, dä, i neke molitve na talijanskom i latinskom jeziku.[4]) Sve su ove stvari pisane sluginom rukom, jer se Frankopanu valjda nije dalo samome prepisivati molitve i naslove molitvenikâ. Svakako nam to pokazuje, da se Frankopan u tamnici nije bavio samo pjesmama, već i molitvama — a dakako i sastavljanjem molbi i sl.[5]) A da je tome zaista tako, najbolje nam potvrđuje spis, što ga je Frankopan napisao vlastitom rukom, a nosi naslov »Proposita in posterum faciendi« (na A 40: jedna folio strana i nešto na drugoj strani). Tu je Frankopan pribilježio, kada će se ispovijedati (P^mo Confessiones) i kada će neke molitve moliti (2° Orationes), i to: Incipiendo â Festo trium Regum Anni 1671.[6])

Ovdje je Frankopan posve izričito napisao, da će na stanovite dane moliti određene molitve, da će u srijedu postiti, a u petak da ne će ništa kuhano jesti itd. To je dakle neki posve drugi čovjek, nego obijesni pjesnik frivolnih zagonetaka i pjesama. Dok se Frankopan dao na ovakvi pobožni život, nije istodobno pjevao one lascivnosti. A za čovjeka u tamnici posve je shvatljivo, da je nakon duljeg tamnovanja postao pobožnim, i čim mu je položaj bivao teži, time da je nabožnijim postajao. I sam datum od 6. januara 1671. pokazuje, da je to bilo u devetom mjesecu zatočenja, kad je Frankopan već svakako bio pobožan. A i prije spomenuti izvještaj o njegovoj smrti prikazuje ga kao vrlo pobožnog i dobrog kršćanina. Sad je uzeo prevoditi iz Crescentovih »Diporti« one nabožne pjesme, koje su ostale u konceptu, križane i neprepisane na čisto, što baš i jest dokaz, da su nastale u ovo zadnje doba. I u Gartlicu imade dosta prijevoda iz »Diporti«, ali to su pjesme one druge vrste: svjetske odnosno ljubavne, kojima je pjesnik u prvo doba više pažnje posvećivao. Ipak su mu i neke od nabožnih pjesama Crescentovih poslužile kao vrelo za »Gartlic«.

U to zadnje, pobožno doba života stala je Frankopana smetati frivolnost Zganki, pa ih je izlučio iz zbirke, određene za štampu. Jamačno bi on u to doba ispustio i neke lascivne pjesme iz Gartlica, da već nije sve bilo na čisto prepisano, paginirano i priređeno za štampu. Svakako su ga te pjesme smetale, ali kako je ispustio Zganke, držao je, da ono par lascivnih pjesama u Gartlicu ne će biti toliko zlo, pa se ovako ispričava u drugom predgovoru: »Ni vrtla gospockoga s tim lipše nakinčena, v kojim ne bi rasla haluga i trava vsakojaka. Tako i va vom Gartlicu nahodit je med cvitjem hudobne i koristne trave: zato opominam, ruka plemenita, n a j p r e z r u k a v i c e p o c v i t p o s i g a t i, ar se lahko na k o p r i v u moreš namirit; drugač j a d a a l č e m e r a, k i b i z d r a v j u š k o d i l, n i b o j a t i, samo kad opeče, da kožica malo začrleniva. Al zato ne maraj, hoćeš konči za travu povidat«.

Ako dakle uzmemo u obzir, da je zbirka bila već gotova, kad je pjesnik pisao predgovor, razumjet ćemo bolje njegov uvod:

»G a r t l i c z a č a s k r a t i t i, v kojem cvitja vsakojačkih popivak nahode se. Ako bude komu drago va njem prošetat, ter cvit sebi povoljan najde, slobodno naj utrgne, al s korenom ne istrgne. Ako bi citi (u orig. czity) magajnasti bili, ter dostojno ne izacali, nimaj zamirit, ar moja meštrija ni vrtlarija. K tomu za sadit cvitja triba je vrime povojlno, srce zadovojlno: o v i p a k o G a r t l i c j e z a s a d j e n v o b l a č n i h d n e v i h, v u r a h n e s r i ć n i h, s r c e m t u r o b n i m, m i s l i h n e p r i l i č n i h. Zato ki Apola dično nasliduje, naj z mudrostjom svojom mene ispričuje. Pače drago prosim, k a j n a j d e n e u g o d n o, d a z b r i š e, k a j š t i m a p o t r i b n o, p r i p i š e (orig.: prisse!). Želim srića da ti rabi, al z mene se ne spozabi. Tvoj sluga, prijatejl D i t e l i n a«.

U tim je riječima konvencionalnim načinom mnogo istine rečeno. Pjesnik se ispričava: »moja meštrija ni vrtlarija«, čime je — poput Nikole Zrinskog u predgovoru Zrinijade — htio istaknuti, da je njegovo glavno zanimanje, »meštrija«, u oružju; dakako da to (kao ni kod Nikole Zrinskoga) ne znači, da se on uopće pjesništvom ne bavi. Cijeli taj predgovor tako je iskren, da se čini, kao da pjesnik čitaocu nudi (doduše konvencionalnim izrazima), neka izvrši ono, što bi on sada sâm gotovo najradije učinio, to jest, neka izbriše ono, što pronađe neugodnim (lascivne pjesme), a pripiše, bude li što držao potrebnim (nabožne pjesme). Nije li tu pjesnik možda već slutio, da mu možebit ne će biti moguće samome izdati zbirke, pa da je priredi onako, kako bi sada raskajan i pobožan želio, te se na neki način ispričava pred onima, kojima će djelo kasnije doći do ruku?

Zaključak je svih ovih izvoda taj, da je Gartlic sa Zgankama, a i sa dosta slobodnim pjesmama na narodnu nastao doduše u tamnici — barem najvećim dijelom — ali još u ono prvo vrijeme, kad je Frankopan čitavu situaciju shvaćao na laku ruku. Moguće je, da je i prijevod Molièreova »George Dandina«, koji se također nalazi u ostavštini, ostao zato nesvršen, jer se poslije pjesniku nije dalo, da prevodi komediju, u kojoj se bračna nevjera simpatično prikazuje. Onda je uzeo prevoditi Crescentove nabožne pjesme. Prema tome nam Frankopanova pobožnost i raskajanost u zadnjim mjesecima života najbolje tumači dualizam u njegovu stvaranju.

Za dvije se pjesme u Gartlicu zna i datum, kada su nastale. Povrh pjesme »O d s r i ć e n e s t a l n o s t i« nalazi se napisano: »Die 8. May 1670. in Viennam. Apud d: comiten de Daun« (B 64); pjesma je prema tome nastala par dana iza onih prvih očitovanja, što su ih obadva uznika predala u maju 1670. Isto se tako kod pjesme »C v i t j a r a z m i š l e n j e i ž a l o s t n o p r o t u ž e n j e« (B 48) nalazi pripisano: »Na dan s: Catharine. u

nouo meszto«; pjesma je daklė ispjevana dne 30. novembra 1670. u Wiener Neustadtu, kuda su uznike preselili već 6. oktobra 1670.[7]) Za ove dvije pjesme smo ujedno i stalni, da su Frankopanovi originali, jer obadvije odgovaraju posvema raspoloženju, u kojemu se u ono doba pjesnik nalazio. Druga je osim toga važna i zbog nekih podataka za biografiju pjesnikovu.

G a r t l i c sadržaje 106 pjesama, ako uračunamo i posvetnu pjesmu. Potpunog izdanja Gartlica nemamo do današnjeg dana. Najveći dio pjesama iz Gartlica, pjesama na narodnu, kao i sve nabožne pjesme izdao je Kostrenčić pod naslovom »V r t i ć« (1871.). Kako je to izdanje bilo namijenjeno široj publici, ispuštene su iz njega lascivne pjesme. Preostale pjesme izašle su u 8. knjizi »Građe za povijest hrv. književnosti«.[8]) Tu sam ja izdao sve, što je od Frankopana još preostalo na hrvatskom jeziku. Ovo je izdanje kasnije povučeno i uništeno, te se je sačuvalo samo u nekoliko egzemplara, koji su dabome bibliografska rijetkost.

Da se uzmogne valjano ocijeniti rad Frankopanov, treba po mogućnosti ispitati, ukoliko je originalan, a ukoliko tek prijevod. Već više puta je spomenuto, da je Frankopan prevodio iz »Diporti«, za koju knjigu rekosmo, da mu ju je valjda zajedno s akademičkim raspravama pribavio papinski nuncij opat Spinola, i to još u ono doba, kad je pjesnik mogao primati posjete. Bit će da ni rasprave ni ova knjiga nijesu mogle dugo ostati u Frankopana, pa je ovaj zato dao slugi, neka čitave »Diporti« prepiše. Cijela ta knjiga, prepisana sluginom rukom i sašivena u jedan svezak, sačuvana je u ostavštini pjesnikovoj (B 109—181). Prema tome su svi prijevodi iz »Diporti« nastali u tamnici.

»D i p o r t i d e l C r e s c e n t e«[9]) zbirka je pjesama austrijskog nadvojvode L e o p o l d a V i l i m a (1614. do 1662.), sina cara Ferdinanda II. Nadvojvoda je rođen 6. januara 1614. u Grazu, i odgojen za crkvu. Bio je

biskup u Strassburgu, Breslavi i u više mjesta, čak na neko vrijeme i nadbiskup u Magdeburgu. Godine 1639. postao je vrhovnim vojskovođom carskih četa i borio se protiv Šveda, no ne baš bogzna s kakvim uspjehom. God. 1647.—1655. bio je zemaljski namjesnik (Statthalter) u Nizozemskoj i imao dosta borba s Francuzima. Umr'o je 20. novembra 1662. u Beču.[10]) Bio je prijatelj umjetnosti i ostavio je iza sebe znatnu zbirku slika. Bavio se i pjesništvom, te je g. 1656. izdao u Bruxellesu svoju talijansku zbirku pjesama »Diporti« pod pseudonimom C r e s c e n t e. Bio je član spomenute bečke akademije od g. 1657.

Diporti su razdijeljeni u četiri dijela: »rime morali«, odakle prijevod Frankopanovih nabožnih pjesama, a i nekih u Gartlicu; zatim »rime devote«, »rime heroiche«, odakle Frankopanu uzor za P o z v a n j e n a v o j s k u, i napokon »rime amorose«, iz kojih je također priličan broj dospio u Gartlic.

Već Kostrenčić je opazio, da je jedna Frankopanova pjesma prijevod, a osam njih nasljedovanje Crescentovih pjesama. (Vrtić, pg. XI.). Dr. Matić je upozorio, da su sve n a b o ž n e p j e s m e, koje je Kostrenčić u »Vrtiću« odštampao (str. 145.—157.), također prijevod iz »Diporti«, a uza to je još za par pjesama Frankopanovih opazio ili naslutio izvor. (Archiv f. sl. Ph. XXIX., pg. 534.). Osim »Diporti« služile su naime Frankopanu kao izvor i pjesme, što su upletene u akademičke rasprave, a i neke talijanske pjesme, što su na posebnim papirićima napisane. Sve u svemu može se naći č e t r d e s e t i s e d a m pjesama, što ih je Frankopan bilo direktno prevodio, bilo malo proširio odnosno nasljedovao prema talijanskom.[11])

Uz č e t r n a e s t pjesama nalazi se u konceptu zabilježeno »compositio mea«, i zaista za te se pjesme ne mogu naći tuđi izvori ili uzori.[12]) Nažalost koncepata se dosta izgubilo, pa se ne može znati, nije li Franko-

pan jošte gdjegod zabilježio »Compositio mea«. No uza sve to za neke je pjesme ipak posve stalno, da su Frankopanov original, ma da nije nigdje izričito zabilježeno. Subjektivni elemenat u njima tako je jak, da to ne može biti imitacija. Takve su pjesme na pr. Srce žaluje, da vilu ne vidi; Cvitja razmišlenje i žalostno protuženje; Tituluša nima, ime vimdar ima, i dr.

Treba spomenuti, da u ostavštini ima pet talijanskih pjesama, što ih je po svemu sudeći sam Frankopan ispjevao. Dvije od tih pjesama: »Haggio donne uno presente« i »Mirate donne chare« napisane su i Frankopanovom (D 14, D 16) i sluginom rukom (D 17—20). »Deh senti mio bene« je napisan dvaput sluginom rukom, ali jedan koncepat (B 104a) imade ispravaka od Frankopana, a isto tako i prije spomenute dvije pjesme u onom konceptu, koji potječe od Frankopanove ruke. Tu se dakle vidi isti postupak kod ispravljanja, kao i kod Frankopanovih hrvatskih pjesama, gdje o njegovu autorstvu ne može biti sumnje. Isto tako su Frankopanovom rukom napisane i ispravljene dvije talijanske pjesme: »Dialogho fra moglie e marito« (B 105) i »Gilippo, chi non t'ama (B 80). Dok kod ostalih pjesama nema preveliko obilje ispravaka, i ako ih je dovoljno, da se može povjerovati u autorstvo Frankopanovo — najmanje ih ima u »Gilippo, chi non t'ama« — dotle su u »Dialogho fra moglie e marito« ti ispravci tako obilni i tako znatni, te je izvan svake sumnje, da je tu pjesmu Frankopan ispjevao. Tako vidimo, da se Frankopan i u talijanskom pjesnikovanju okušao, ali samo za ovih pet pjesama možemo prilično sigurno utvrditi, da su njegove. Zanimljivo je, da ih je svih pet preveo na hrvatski, i da su tri od njih (Haggio donne uno presente, Mirate donne chare i Dialogho fra moglie e marito) po sadržaju lascivne.[13])

Za sve pjesme, što ih je Frankopan ispjevao prema talijanskom, teško je reći u pojedinom slučaju, je li to prijevod ili samo imitacija. Prevodilac je redovno znatno opširniji, nego njegov original. Uzrokom su tome ponajviše poteškoće sa srokom. Sroku za volju morao je prevodilac mnogo puta stihove rastezati, štošta dometati, često je i po koju strofu dodao, tako te si u neprilici, kako da nazoveš takav rad. Za ono doba se i ovakvo prevođenje smatralo pjesništvom, pa prevodioci nijesu ni mislili na to, da bi trebali spomenuti svoje uzore. Zato se svaki čas dogodi, da se ovom ili onom literarnom djelu starije naše literature nađe uzor, i mnogo lijepo djelo ispostavi se tek kao prijevod ili u najboljem slučaju kao imitacija. Tako naročito golemi broj dubrovačkih drama nijesu drugo nego prijevodi iz talijanskog, ali i s pjesmama nije mnogo bolje (Palmotićeva »Kristijada« na pr. proširena je parafraza latinskog epa talijanskog biskupa Girolama Vide). Utješiti nas može samo to, što se i u drugim literaturama tako radilo, pa je na pr. francuska literatura puna takvih prijevoda i preradaba iz talijanske i španjolske književnosti. Našim je pjesnicima najglavnije vrelo talijanska književnost, pa se naša starija literatura i ne da pravo shvatiti, ako nemamo slike o stanju savremene talijanske književnosti.

U doba Frankopanovo došla je tajilanska književnost u stadij formalizma. Vanjska ljepota, zvuk riječi, duhoviti obrati, to je sve, što ima poezija u to doba t. zv. sečentizma. Nutarnje sadržine, dubljeg osjećaja nema. Ako si joj uzeo tu vanjsku ljepotu, nije ostalo ništa. Ispočetka je to bila uistinu neka visoka profinjenost, dok su se time služili pjesnici velikog talenta. Ali nabrzo su došli epigoni, koji su samo vanjštinu vidjeli, a nutarnjosti nijesu osjećali. Efektne i zvučne riječi i figure imale su skriti nedostatak osjećaja. A te se i slike i riječi neprestano ponavljaju, i zato silno umaraju. Pre-

teče sečentizma znadu nas još i zagrijati obiljem svojih figura i snagom zanosa, pa zato uživamo u senzualnosti, koja je za renesanse ušla u književnost, dok nam Giambattista Guarini (1538.—1612.) tako rafinirano u II. aktu »Vjernog pastira« opjevava slast cjelova:

... quello è morto bacio, a cui
La baciata beltà bacio non rende.
Ma i colpi di due labbra innamorate,
Quando a ferir si va bocca con bocca...
Son veri baci, ove con giuste voglie
Tanto si dona altrui quanto si toglie.
Baci pur bocca curiosa e scaltra
O seno o fronte o mano; unqua non fia
Che parte alcuna in bella donna baci,
Che baciatrice sia,
Se non la bocca, ove l'un alma e l'altra
Corre e si bacia anch'ella, e con vivaci
Spiriti pellegrini
Dà vita al bel tesoro
De bacianti rubini;
Sicchè parlan tra loro
Quegli animati e spiritosi baci,
Gran cose in picciol suono...
Tal gioia amando prova, anzi tal vita
Alma con alma unita:
E son come d'amor baci baciati
Gl'incontri di due cori amanti amati.[14])

To je bliještava poezija, puna opojnog čara, gdje je duh tako rafiniran u svojim izražajima, kao i imaginacija u nijansama senzualnosti. To su birani i blistavi izrazi, koji zapanjuju svojom smjelošću, ali su novi i istinito osjećani. Pjesnik je i senzualno i spiritualno dotjerao rafiniranost do skrajnih granica. Dalje se nije moglo.

Tako se završilo šesnaesto stoljeće. U seicentu — 17. stoljeću — traže pjesnici nešto novo, čime bi zapanjili svijet. Ali novo se ne traži, ono se pruža samo od sebe, kad se literatura razvija; sve je tada svježe i novo. Što su pjesnici tražili novosti, znak je, da je talijanska literatura bila iscrpljena po sadržaju i po obliku. Ali i religiozni, moralni i politički život bio je također iscrpljen, pa zato nema ni u životu snage, koja bi dala poticaja poeziji. Politički život bio je rastrovan, senzualnost — a po njoj i lascivnost u literaturi — preotela je maha, a pobožnost je bila više moda, nego osjećaj. Italija je bila sličnija muzeju, negoli društvu živih ljudi. Sve je indiferentno, i zato je literatura prazna idejama, puka vanjština, igra formom. Budući da nije bilo snage, da se obnovi sadržaj, svi su se bacili na to, da dotjeravaju, pretkivaju, oličuju jedan zastarjeli svijet, koji više nije ništa govorio duši.

Zato Giambattista Marino (1569.—1625.), kralj seicenta, nalazi cilj poezije u tom, da zapanjiš, da iznenadiš čitaoca:

E del poeta il fin la maraviglia:
Parlo dell'eccelente e non del goffo;
Chi non sa far stupir, vada alla striglia.
(Murtoleide, fischiata XXXIII.)[15])

Jednakom virtuoznošću obrađuje on erotičke, opscene, historičke, političke i svete sujete; za njega je svaki sujet samo prilika, da zapanji bliještavim sjajem svojih formâ. Temeljna nota njegove poezije je ćutilna opojnost i težnja za neobičnošću. Evo nekoliko stihova iz njegova mitološko-alegoričkog epa Adone (III.), koji opravdavaju ovaj sud:

Rosa, riso, d'amor, del ciel fattura,
Rosa del sangue mio fatta vermiglia,
Pregio del mondo e fregio di natura,

Della terra e del sol vergine figlia,
D'ogni ninfa e pastor delizia e cura,
Onor de l'odorifera famiglia;
Tu tien d'ogni beltà le palme prime,
Sopra il vulgo de' fior donna sublime.
— — — — — — — —
Non superbisca ambizïoso il sole
Di trïonfar fra le minori stelle,
Chè ancor tu fra' ligustri e le viole
Scopri le pompe tue superbe e belle.
Tu sei, con tue bellezze uniche e sole,
Splendor di queste piagge, egli de quelle:
Egli nel cerchio suo, tu nel tuo stelo,
Tu sole in terra ed egli rosa in cielo.

E ben saran tra voi conformi voglie:
Di te fia 'l sole, e tu del sole amante
Ei de le insegne tue, de le tue spoglie
L'aurora vestirà nel suo levante:
Tu spiegherai ne' crini e ne le foglie
La sua livrea dorata e fiammeggiante;
E per ritrarlo ed imitarlo appieno
Porterai sempre un piccol sole in seno.[16])

Očito je, da tu nema ni trunka osjećaja za prirodu, i da se ne dobiva ni najmanji dojam ruže. Sve je izvještačeno, nategnuto, nenaravno. Pa ipak, to je prvak sečentizma, po njemu se ovaj izvještačeni i nenaravni stil i zove marinizam. Kad je glava škole, prvak svojeg stoljeća, bio takav, kakvi su tek bili epigoni![17])

U našoj su literaturi protkane marinizmom na pr. Gundulićeve »Suze sina razmetnoga«. One pokazuju mnoge odlike, što smo ih vidjeli u sečentizmu. Ali Gundulić (1588.—1638.) je velik pjesnik, pa su zato i njegovi stihovi lijepi. Osim toga njegov uzor Tansillo (1510.—1568.) živio je u prvoj polovici šesnaestog stoljeća, — a kako prof. Körbler misli, bit će da Gunduliću i nije bio uzorom Tansillo, već neki drugi umjereniji, od baroka dalji autor — pa bismo Gundulića morali staviti u onu grupu pjesnikâ, koji se još nijesu izgubili u neukusnostima, kamo smo stavili i Guarinija. Tako pjeva Gundulić o ljepoti, pa veli, da je ona —

Jedan stabar, ki neplodan
samo u sjen se šira i stere;
slados gorka, jied ugodan,
glas bez rieči, rieč bez vjere;
hip u viku svieh godišta;
vjetar, magla, sjen, dim, ništa.

Ili govori o prolaznosti:

Mru kraljevstva, mru gradovi,
i njih plemstvo trava krije;
a er je umrli život ovi,
čo'ek u srcu miran nije;
a svaki dan vidi očito,
da ni'e ništor vjekovito . . .

Što je bilo, prošlo 'e veće,
što ima biti, još ni'e toga,
a što 'e sada, za čas ne će
od prošastja ostat svoga:
na hipu se brieme vrti,
jedan hip je sve do smrti.

Puno manji pjesnik od Gundulića je Frankopan. Ali i njegov uzor je tek neznatni jedan epigon, kojemu se već ni ime u literaturi ne spominje. Glavno vrelo Frankopanovo je Crescente. No pjesnik nadvojvoda nipošto se ne uzdiže iznad stotinâ drugih verzifikatora svoga vremena. Crescimbeni doduše vrlo hvali njegov izbor misli, osjećajnost i lijepi talijanski jezik: ». . . di

tal maniera s' applicò allo studio della lingua Toscana, e della nostra Poesia, che tra i più colti dicitori, e Rimatori Italiani ottenne ben degno luogo... Nelle suddette Rime adunque dell' Arciduca Leopoldo Guglielmo, oltre alla scelta de' sentimenti, e alla felicità della condotta, si riconosce un pienissimo maneggio della frase Italiana, e un egual possesso della Lingua più purgata, e cospicua...«[18]) Ali danas je nadvojvoda kao pjesnik posvema zaboravljen. Pjesme su mu banalne, nenaravne i za današnjeg čitaoca veoma dosadne, iako u mnoštvu monotonih stihova znade gdjegdje naći i po koja zgodna misao. Crescente je pravi tip prosječnog sečentističkog epigona.

Frankopan se obilno služio Crescentovima Diporti. Ali kad je uzor tako slab, kad je on već imitator, kakav će biti tek imitator imitatora? — Frankopan se morao boriti s izražajem. U tom je bio u nazatku prema Gunduliću, koji je pred sobom imao gotov književni jezik na svom dijalektu. Frankopan je zapravo morao stvarati svoj jezik za lirsku poeziju. K tomu ove pjesme pokazuju njegov pjesnički rad mladih dana; da se dospio dotjerati, možda bi taj rad bolji bio. Ovako te pjesme, lišene jedinoga, što im na talijanskom daje čar — a to je skladan jezik i lijepa forma — nemaju gotovo nikakve ljepote i nikakva interesa za nas. Isporedimo jednu Crescentovu pjesmicu s Frankopanovim prijevodom!

OGNI DONNA VUOL ESSER BELLA.

Chi vuol che sia gradito
Dalle Donne il suo amore,
Dir non conuien che quelle
Non sian leggiadre, gratiose e belle,
Tenga il secreto pur dentro al suo core,
Per che ogn' vn sà, che le femine tutte,
Che benche sian, non voglion esser brutte.[19])
(Diporti, pg. 105.)

VSAKA ŽENA ŠTIMA SE LIPA.

Ki će ženam ugodit,
njih milošću zadobit
u pravoj dragosti,
naj lipotu hvaljiva,
njih dostojnost zvisiva
do neba vridnosti:
da je zvizda Danica,
il cvatuća rožica,
v lišcu ljublena;
da kot mramor v glatkosti,
snig i biser v belosti,
po tilu stvorena.
Ter bar ljudo ne čmrkni,
njih maganje ne trkni,
da te ka začuje.
Jer nit ćora, srabljiva,
coclava nit sprdljiva,
ružna bit valuje. (C 126—127.)

Na prvi pogled se vidi, da je Crescente daleko pregnantniji u izražaju od Frankopana, a k tomu je ovaj i puno drastičniji u svojim izrazima. Svakako Crescentova pjesma ima odlike sečentizma: želi biti duhovita, zgodna po formi i po sadržaju. Kod Frankopana se duhovitost gubi, forma postaje nezgrapna, a izražaj prost. Dakle i za bijednim Crescentom još je Frankopan u nazatku!

No i one pjesme, za koje Frankopan veli, da su njegove — composito mea — nijesu ništa bolje. Tu nalazimo mjesta, gdje iskanje efekta postaje neukusnim:

u plamenu sideć bojim se smrznuti,
a pod ledom buduć nemilo zgoriti!
(Trplenje u ljubavi).

To doduše podsjeća na Gundulićev stih: »Slados gorka, jied ugodan«, ali je daleko manje ukusno.

Već i sama posvetna pjesma puna je sečentističke retorike, izrazâ i imenâ. U njoj pjesnik — pod imenom Ditelina — poziva čitaoca, da stupi u taj njegov »gartlic« (vrtić), koji je pun raznovrsnog cvijeća, ovim riječima:

Va ta gartlic Flora ljubleno poziva
vsako drago srce na čas prošetati,
Ditelina pako verno obećiva
troježljivu ljubav dostojno skazati.

I sam naslov zbirke »Gartlic« i pseudonim pjesnikov »Ditelina« odgovaraju ukusu seičenta. A tako su i druge ljubavne i s njima srodne pseudomitološke pjesme načičkane neukusnim frazama, neprestanim »zdihavanjima« i iskazivanjem »službe«. Osim tih dviju vrsti imamo još i refleksivnih, idiličkih, didaktičkih i anakreontskih pjesama te tužaljki. Didaktičke nas pjesme ostavljaju hladnima, već i zato, što se nalaze u takvoj okolini, koja se malo osvrće na moralne zasade tih pjesama. Nikako ne vjerujemo pravo pjesniku, da je on i za moralnu pouku sposoban. Među idiličkim i refleksivnim pjesmama nalazimo nekoliko njih, u kojima probija osjećaj i bol pjesnikova, i te su uz tužaljke ponajljepše među svima njegovim pjesmama. No još mu bolje od ruke idu anakreontske i lascivne pjesme, koje su odgovarale njegovoj pustopašnoj mladoj naravi.

Lascivnih pjesama ima priličan broj u ostavštini Frankopanovoj. Istaknuli smo senzualnost, koja je u ono doba zavladala u talijanskoj književnosti, pa je lako prelazila i u lascivnost. Žena, kojoj su u srednjem vijeku trubaduri časti iskazivali, jer je Majka Božja bila žena, postala je za renesanse predmetom poezije i umjetnosti uopće, jer je grješna put došla do uvažavanja, i jer su umjetnici u ženi gledali najsavršeniju umjetnost, što ju je priroda stvorila. Tjelesna ljubav ne smatra se grijehom, već prirodnim, dakle i dopuštenim činom. Da i ne

navodimo sve pjesnike zingarescâ (koje su postale tipom takve poezije) i komedijâ u Italiji, dosta je da se ogledamo po našoj staroj književnosti, koja se razvijala pod talijanskim utjecajem, pa ćemo naći tih »runja i pahuljica« u pjesmama, zagonetkama i komedijama velik broj. Naš komediograf Nalješković (†1587.) utjelovljena je prostota, a i Držić (oko 1520.—1567.) se zna zaletjeti, kuda ne bi trebalo. Kao u Frankopana, ima mnogo dvoličnostî i u »Priričnicima« njegova savremenika Rittera-Vitezovića (1652.—1713.), a nastavio je ovakvu poeziju i Ignjat Đorđić, koji unatoč svom duhovnom staležu nije bio neosjetljiv za ženske čare. Frankopanu teku u ovim slobodnim pjesmama stihovi puno lakše, nego inače — tu je on u svojem milieuu. Premda i za ove pjesme ima talijanskih uzora, ipak je tu i u prijevodu ostala Frankopanu neka okretnost, koja drukčije vrlo osjetljivo fali njegovim prijevodima. I od pet sačuvanih njegovih talijanskih pjesama tri pripadaju ovoj vrsti.

Dok je pjesnik u prvo vrijeme zatočenja, u naponu mladosti i pun života, volio ovu lakšu poeziju, premda su ga znale ipak snalaziti i tužne misli (Od sriće nestalnosti), čim dalje, tim su ga više takve misli morile. Za tih žalosnih raspoloženja znao je protužiti u pjesmama, gdje plače nad svojom mladošću, koja mu evo uludo vene u tamnici, i čezne za tihim idiličkim životom, daleko od varkâ i zlobe svijeta, ili uzdiše za slobodom, za životom, za ljubavlju. (Lovac pravo čini, ar v slobodi živi; Tituluša nima, ime vimdar ima; Srce žaluje, da vilu ne vidi; Cvitja razmišlenje i žalostno protuženje, i dr.). To su najljepše njegove pjesme i najdublje se doimlju čitaoca, jer su najiskrenije. I premda bismo nakon dosadnih sečentističko-ljubavnih pjesama već htjeli zlovoljno baciti pjesme u kut, to nam ovi srdačni glasovi u tužaljkama diraju srce, osvajaju nas, pa osjećamo patnje pjesnikove, i on nam postaje mio. Zbog tih pjesama zaslužuje Frankopan ipak ime — pjesnik!

V. DIJAČKE JUNAČKE.

Imade u Frankopanovoj ostavštini osam pjesama ispjevanih na narodnu (D 119—129). Njihovi se naslovi — izuzevši prve dvije — nalaze zapisani na posebnom papiriću (D 141), koji bi imao biti neki indeks, i to pod naslovom: Dijačke junačke. Ali i prve dvije pjesmice: »Napojnice pri stolu« (zapravo tri male pjesmice u jednoj) i »Poskočnica« u narodnom su duhu ispjevane. Ove pjesme pripadaju svakako među najbolje, što su nam od Frankopana ostale. Imadu sve osebine narodne pjesme, ali tu i tamo ipak se nalazi izrazâ, što ih narodni pjevač ne bi upotrijebio. Vidi se, da ih je Frankopan dotjeravao za gospodu.

Kako se u staroj našoj književnosti ne nalazi baš mnogo narodnih pjesama zabilježenih, to nas zanima da istražimo, kako je Frankopan došao do toga, da poznaje i zapisuje narodnu pjesmu. Obično je donedavna vladalo mišljenje, da je narodna pjesma čisti odraz narodne duše, da je nikla u narodu, i da su je gospoda dugo smatrala nečim nevrijednim, prezira dostojnim, pa je nijesu ni zapisivala.

To mišljenje treba znatno ispraviti. Novije vrijeme donijelo je u tom pitanju nove poglede. Prvi ih je iznio John Meier za njemačku, grčku i nordijsku narodnu epiku (Werden und Leben des Volksepos. Halle 1909.), a po njemu potaknut proučio je to pitanje s obzirom na našu narodnu epiku dr. Dragutin Prohaska.[1]) Ta je teorija, koja nam je jedina kadra dati jasan pogled u stvar, u bitnosti ova: »Junačka pjesma« je tvorevina

sredovječnog feudalizma, kao što je »ženska pjesma« produkt zadruge, u kojoj su naši stari živjeli. Zato ako obadvije ove vrsti pjesama nazivamo narodnima, govorimo zapravo neistinu; samo t. zv. ženske t. j. lirske pjesme jesu prava narodna poezija.

I ako se mnogi protive ovoj teoriji, ipak nam svi podaci potvrđuju njenu ispravnost, i samo pomoću njenom kadri smo razjasniti i sadržaj junačkih pjesama i ideje, koje ih pokreću, a i čudnu pojavu, da se one tako kasno javljaju. I Maretić se u svojoj knjizi »Naša narodna epika« pozabavio tim pitanjem, ali nije mogao doći do nikakvih osobitih rezulata, nego je tek izveo, da je naš narod u XVI. vijeku imao junačkih pjesama, a koliko ih je vremena prije toga bilo, to mi ne znamo niti možemo znati.[2]) Začudnu pojavu, da se u pjesmama slave neki junaci, koji su više stoljeća prije živjeli, nego su nam zapisane te pjesme, Maretić samo konstatira, ali ne objašnjava.

Prohaska naprotiv tvrdi, da su gospoda sama opjevavala svoja djela, pa se i u samim junačkim pjesmama često ističe, kako ovaj ili onaj junak pjeva (na pr. Miloš Obilić Marku Kraljeviću itd.). Kasnije su ih velikašima pjevali posebni pjevači, a tek onda, kad je propašću srpskoga carstva nestalo prave gospode, prihvaćali su tu junačku pjesmu opet staleži, koji su se naobrazbom dizali nad ostali narod, a to su bili naročito popovi i kaluđeri. Odatle dolaze neki crkveni motivi u te junačke pjesme. Tek u najnovije doba ušli su u pjesmu i neki demokratski elementi, koji su posve oprečni njezinom feudalnom porijeklu.

Tu je teoriju prihvatio i donekle dalje razvio i dr. Drechsler, pa je i on zastupa u svojim izdanjima narodnih pjesama.[3]) Mogli bismo navesti najznatnije navode o tom, kako mi nakon Prohaskinih izvoda zamišljamo glavne točke razvitka te junačke poezije.

Na feudalnim dvorovima naših magnata pjevali su takve pjesme naročiti ljudi, koji su se zvali »dijaki«. Oni su nikli iz naroda, ali su stekli neku naobrazbu, pa su znali čitati i pisati. Dužnost im je ponajprije bila, da gospodi pišu spise, listove i sl. U jednoj povelji Kulina bana iz g. 1189. spominje se »Radoje dijak«, a još i u XVI. stoljeću vidimo »dijaka« u Sigetu kod Zrinskoga, kako prije boja čita vojnicima zakletvu vjernosti. Imamo razloga, da baš te »dijake« smatramo u prvom redu pjesnicima tih junačkih pjesama. Riječ »dijak« znači i »litteratus« i »poeta«. Petar Zrinski ispričava se pred vitezovima u predgovoru svoga djela »Adrijanskoga mora sirena«, da svoje djelo nije napisao »kako d i j a k, nego kako krajinski vaš tovariš«, a hoće time da kaže, kako mu pjesništvo nije pravo zanimanje, kao što je to »dijaku«. Kod Zrinskoga u prvoj pjesmi njegove knjige »ptičice dijače«, t. j. pjevaju. A kod Hrvata na sjeveru Drave zovu se narodne pjesme »jačke« (nastalo iz »d'jačke«), pa Bunjevci i danas vele »jačiti« za pjevati.« Kod Rittera-Vitezovića zove se jedna pjesma, gdje opisuje bitku od Senja: »Sejnčica aliti d'j a č k a od sejnskoga na moru junačtva«.

Izvrsna kulturna slika našeg feudalnog života sačuvana nam je u »počašnici«, što je dva ribara pučanina pjevaju Petru Hektoroviću (1487.—1572.) u njegovu idiličkom epu »Ribanju«:

Naš gospodin poljem jizdi,
jizda da mu je;
na glavi mu svilan klobuk,
sinca da mu je;
u ruci mu zlatne knjige,
družba da mu je;
p r i d n j i m s l u g a p i s a n p o j e,
n a č a s t d a m u j e.

Tu je dakle izričito rečeno ono, što je gore istaknuto, da je naime gospodin imao svoga pjevača, koji mu je pjevao kod stola, ali je i u boj pratio svoga gospodara i pjevao mu pjesme o njegovim junačkim djelima ili o djelima drugih junaka, koja su ugađala njegovu gospodaru. Te su pjesme čuli i vojnici i drugi narod, koji su ih onda možda donekle i prilagodili svojem shvaćanju, pa kasnije i sami slične pjesme gradili. Zato su gospodi pjevali ovakve pjesme i vojnici kod stola, kako to potvrđuje i Juraj Križanić, koji je zapisao ove riječi: »Vidi enim convivio assidentes nobiles ac militares viros et p o s t t e r g a i p s o r u m s t a n t e s m i l i t e s, q u i c a n e b a n t p r a e d i c t a s m a i o r u m l a u d e s. Omnia autem illa cantica continent laudes Marci Cralevitii, Novaci Debeliaci, Milossi Cobilitii et aliorum quorundam heroum«.[4]) Stariji tip naše narodne pjesme, b u g a r š t i c e, pokazuju svojim refrenom, da su bile određene za pjevanje, dok su deseteračke pjesme već više prilagođene prostom narodnom duhu. I doista, Križanić je zabilježio dva stiha tih pjesama, iz kojih se vidi, da su to bugarštice bile, kojih se iz mladosti sjećao.[5]) Prema tome bi izvor naše junačke narodne pjesme svakako bio u sredovječnom feudalizmu, a niti narodna pjesma starih naroda i opet nije bila odrazom čiste narodne duše, već isto tako produkat posebne struke (Zunft) pjevača, koji su je pjevali gospodi i narodu (na pr. Homeridi).

Nitko zato ne tvrdi, da narod i prije toga nije imao svojih pjesama. Čuvstvene lirske pjesmice — t. zv. ženske pjesme — pa takve, koje imaju s ratarstvom, vjerom i prirodnim pojavama saveza, i one, koje obrađuju konvencionalne motive ljubavi, vjere i nevjere i sl. — te su morale i prije postojati.[6]) Za vrijeme turskih ratova dadoše srpski despoti opjevati svoja junačka djela, a jer su ona odgovarala osjećajima naroda, prigrlio ih je narod kao svoje. Narod je na te poznate ju-

nake uzeo prenositi već obrađene konvencionalne motive, pa tako su nastale pjesme, u kojima je samo ime historičko, i drugo ništa.[7]) Držim, da bi se mnoge historičke laži dale ovim načinom rastumačiti. Tako na pr. tobožnja izdaja Vuka Brankovića na Kosovu polju, koja je historijska laž, može se protumačiti tako, da je koji na njega kivni despot dao ispjevati pjesmu ili više pjesama, u kojima se Vuk objeđuje s izdaje. I doista ima Maretić u svojoj knjizi o narodnoj epici zapisano ovo: »Osim toga treba znati, da je Vuk Branković poslije kosovskoga boja živio u neprijateljstvu s kneginjom Milicom i njezinijem sinovima Stefanom i Vukom radeći im o zlu kao i oni njemu, a sve zato, jer je Vuk Branković htio poslije smrti kneza Lazara da postane gospodar čitave zemlje, kojom je Lazar vladao. To neprijateljstvo moglo je utvrditi u narodu mišljenje o izdaji Vukovoj, t. j. mislilo se, da to neprijateljstvo potječe iz izdaje Vukove!«[8])

Po ovome dakle shvaćanju, koje se zaista čini najispravnijim, nije nikakvo čudo, ako su gospoda poznavala narodnu pjesmu. Tek što ona obično nijesu smatrala vrijednim, da bilježe takve pjesme, već su to prepuštala »dijakima«, odnosno svojim dvorskim pjevačima. Da su gospoda te pjesme znala, pokazuje nam i primjer Petra Zrinskog, koji je također pribilježio jednu bugaršticu o Svilojeviću; a nije nikakvo čudo, da je veseljak Frankopan više pjesama u ponešto slobodnom tonu zapamtio i zabilježio, jer su te pjesme najbolje odgovarale obijesnoj njegovoj mladoj naravi, pa ih je valjda često dao pjevati i rado slušao.

Pjesme sačuvane u Frankopana, kojima je dan naslov »dijačke junačke«, nijesu prave junačke pjesme, jer se u njima o junaštvu i ne govori, već ako je junaštvo obljubiti ženu. Ispjevane su u narodnom desetercu, dakle pripadaju među one pjesme, koje su već nešto dalje u razvoju, jer bugaršćice su svakako starije. Baš

zato je zanimljivo vidjeti, u koliko se te pjesme razlikuju od narodnih pjesama, kako ih mi danas poznajemo.

One dvije pjesme, koje nijesu uvrštene u indeksu pod zajednički naslov »dijačke junačke«, a to su »Napojnice pri stolu« i »Poskočnica«, ispjevane su u rimovanom osmercu, koji i bolje pristaje pjesmama ove vrsti. I ove su pjesme ispjevane u duhu narodne pjesme, a stihovi teku dosta lako i okretno. Tako se u Kurelčevim »Jačkama«[9]) nalaze stihovi jedne napitnice:

Ves'la srdca mora biti,
ki će med nas pristupiti —

kojima u Frankopana lijepo odgovaraju ovi:

Nek vam projde misal nujna,
toči čašu vina rujna,
da se srce razveseli,
dobra volja k nam priseli.

U pjesmi se kod pomnijeg čitanja zamjećuju tri dijela, jamačno za tri osobe kod stola (zato i naslov pjesmi u pluralu), premda bismo po stihovima »Mi dva vam dvim naklanjamo, s napojnicom pozdravljamo« očekivali četiri dijela.

I »Poskočnica« je ispjevana živahno lakim stihovima:

Da si zdravo, divojčica,
ka sad cvateš kot rožica.
Imaš lišca rumenita,
a vustnica nasladnita.
Igraju ti bisne oči,
tvoj vridnosti su svidoci.
Bila prsa poskakuju,
vsako srce začaruju.
Blago majci, ka te rodi,
tak ljubljenu ka te stvori! . . .

Ostalih je šest »dijački« ispjevano u desetercima, a sadržaj je svima milovanje, prikazano katkad u blažoj, a katkad i u žešćoj formi. To je dakle nešto, što je sadržajem srodno Gartlicu, ali se formom i načinom obradbe znatno izdiže nad njega. Jednostavno, bez sečentističkih fraza; upravo je užitak, kad iza onih dosadnih konvencionalnih izraza izroni nekoliko svježih stihova na narodnu:

Nujan junak dobra konja vodi,
milo tuži, grozne suze roni.
Zagleda ga lipotom gospoja,
ter junaku pojde govoriti:
Što ti se je huda prigodilo,
suze roniš, a zdihuješ milo?

Tako počinje pjesma »N i g d a j e d n a ž a l o s t p o v e k š i v a r a d o s t«. Na taj se upit potuži junak, da ga je ostavila ljubljena djevojka, a gospođa ga tješi svojom ljubavlju.

Nato junak srce zadobio,
ter gospoju milo ogrlio:
Što ja zgubih malu divojčicu,
koju držah za zvizdu danicu —
sad zadobih u tvojoj dragosti
žarko sunce od bolje vridnosti.

I u drugim pjesmama ima lijepih mjesta, koja su čisto narodna. Tako u pjesmi »D i v o j k a k r č m a r k a z n a v o l i t j u n a k a«:

Dva junaka skup se obljubihu,
viru davši lipo pobratihu.
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Nato mi se grohotom nasmije,
čašu vina gizdavo napije;
jednomu je zdravicu napila,
a drugomu čašu naklonila.

Dvije su pjesme rimovane, što nije običaj u narodnoj pjesmi. To su ove dvije pjesme: »Što se kada ne iskuje, to se v hipu prigodjuje« i »Divojka krčmarka zna volit junaka«. Pretežno je rimovana i pjesma »Nigda jedna žalost povekšiva radost«. Iako i u ovim pjesmama lijepo teku stihovi, ipak su zbog rime katkad dosta nategnuti.

Te su narodne pjesme sadržajem dosta slobodne, pa su jamačno i one zabilježene u prvo doba zatvora. Da je tome tako, pokazuje pseudomitološka pjesma »P a r i z i G a l a t e a«, koja je uvrštena u Gartlic, ali podražava posve narodnoj pjesmi. Ima čak i pöviše stihova, koji su isti ili gotovo isti s »dijačkom junačkom«: »S r i ć a d a j e, k a j m i s a l n e z g a j e«. Tako imamo u ovoj pjesmi:

Bisno jaše Horvatjanin junak
priko polja viteškoga konja;[10])
na junaku perje risovina,
a na konju sprava pokovana.

A u »Parizu i Galateji«:

Dičan junak priko ravna polja
bisno jaše viteškoga konja
— — — — — — — — — —
na junaku kočak, njustovina,
a na konju dupla risovina,
pri junaku sablja nakinčena,
a na konju sprava pozlaćena.

U pjesmi »Nigda jedna žalost povekšiva radost« dolaze isti stihovi, kao i u »Parizu i Galateji«:

Oh čestita majka, ka te rodi,
lišce tvoje ljubeznivo stvori.

Analogni su nadalje ovi stihovi. U »Srića daje« uzdiše gospođa:

Od kada se ja na svit porodih,
ne b' junaka, ki b' mi omilio,
ka ono sada neznan Horvatjanin.

U »Parizu i Galateji«:

od kada se ja na svit porodih,
ne b' junaka, koga tak zahotih.

A i završetak je gotovo isti. »Srića daje« završuje se ovako:

Što su bila draga govorenja,
a za njimi bolja pripećenja,
lasno more vsaki upetiti,
kak si znaju srca ugoditi.

A u »Parizu i Galateji«.

Ova bihu draga govorenja,
a za njimi kakva pripećenja,
lahko more vsaki izmisliti,
dva srdašca kak znaju vgoditi.[11])

Zanimljivi su stihovi, koji dolaze u obadvije pjesme (uz neznatnu razliku):

je l' dopustak ruku celovati,
v dragoj družbi cvitje pobirati?

Jedva bi se u narodnoj pjesmi, kako je sada poznajemo, našao motiv, da junak ljubi ruku gospođi. Baš naprotiv, žena ljubi obično junaka »u skut i u ruku«. Samo svojoj majci ljubi junak ruku.[12])

Kad vidimo tolike analogije između spomenute dvije pjesme, moramo uzeti, da je Frankopan već prije, nego je Gartlic bio gotov, imao pribilježene te narodne pjesme. Ili ih je znao tako dobro napamet, da je iz glave pisao one stihove u »Parizu i Galateji«. No sudeći po sadržaju bit će da su te pjesme napisane u nešto ranije doba tamnovanja.

I inače se može u Gartlicu naći tu i tamo po par stihova, koji zvuče na narodnu. Tako na pr. u pjesmi »Srca sužajnstvo dobrovojlno« opisuje svoju dragu:

Kad se smiješ, roža rumeniva,
kad govoriš, biser probeliva,
iz očiju plamen zažiguje,
a iz nadra dragost začaruje.

I ako tu probija sečentizam, podsjeća nas to na neke pučke popijevke. Tako u poznatoj pjesmi »Sjela Mara na kamen-studencu« pjeva narod:

Kose su joj kao crna tuga,
obrvice ko na nebu duga,
lice ruža, što pliva na mleku,
a oči joj kamen da preseku!

Pa i početak »Pastirnice« prilično je na narodnu:

Ne b' zvizda danica još zabelila,
nit svitla zornica zarumenila.

Isto tako zvone poput pučkih popijevaka ovi stihovi u pjesmi »Željno smilovanje od ljube«:

More l' biti kaj dražjega,
neg povojlno dragoj služit,
a izmislit kaj težjega,
neg ljubavi ne moć užit?

Samo što takvih mjesta ima nažalost vrlo malo.

Premda nije nikakvo čudo, da je Frankopan poznavao te t. zv. narodne pjesme, ipak nam je vrlo drago, što ih je zabilježio. I drugi su velikaši imali prilike da ih čuju, pa ipak nam nijesu ništa zabilježili. Te nam pjesme otkrivaju više dušu aristokrate Frankopana, negoli dušu naroda, zato i jesu dosta slobodne svojim sadržajem — ali napokon i dušu našeg pjesnika zanima nas upoznati. I, konačno, razumijemo, otkud Frankopanu i toliko poznavanje jezika i obilje pjesničkih izraza, kojima se služi u svojoj poeziji. Frankopani su uopće od svih hrvatskih velikaša (koji su se najradije služili latinskim jezikom) najviše pisali hrvatski, pa se i međusobno u dopisivanju rado tim jezikom služe. A naš Fran Krsto je eto imao osjećaja i za lijepe hrvatske stihove, pa je uz talijanske izvore i njih upotrijebio za svoje stvaranje.

VI. ZGANKE I SENTENCIJE.

U tamnici su sastavljene još dvije zbirke: zbirka zagonetaka i zbirka aforizama. Zagonetke su već prepisane od sluge na čisto, priređene za štampu, te su najprije (kako je naprijed pokazano) bile određene za isto izdanje s Gartlicom. Naslov im je »Z g a n k e z a v r i m e s k r a t i t i«, a ima ih na broj 103. Djelomično se oslanjaju na narodne zagonetke, bit će da su rađene i po drugom kojem nepoznatom uzoru, a donekle su plod i same invenijencije pjesnikove. Zgankama leži zanimljivost u tom, što je postavljeno pitanje tako dvoznačno, te je čovjek upravo prisiljen, da pomišlja na neka »škakljiva« riješenja, a kad tamo odgonetka je posve bezazlena. Jedna od najglađih zagonetki tog smjera je na pr.

Jesam lipa i rumena,
drago vgodit narojena,
gospoda me obimlujų,
k vustam svojim pritiskuju.

Riješenje je: gartroza!

Osobito je spomena vrijedna zganka s r i ć a, koja nam pokazuje, da je bar jedan dio zganki svakako niknuo u zatvoru. Možda je štogod takvih zagonetki Frankopan već otprije znao, ali napisao ih je za dugih časova u tamnici. Spomenuta zagonetka glasi:

V i j e s e u k o l u k o t k a č a h u d o b n a;
v r e d z n a o b r a d o v a t, u č i n i t t u r o b n a;
premda život nima, sim tam prohodiva —
tot zmožan, tot ubog, vsaki poželiva.

U pjesmi »Od sriće nestalnosti«, uz koju se nalazi zabilježen i datum 8. maja 1670., dakle je svakako u vrijeme zatvora nastala, dolaze isti stihovi:

Vije se u kolu kot kača hudobna,
vred zna obradovat, učinit turobna;
sad jedna ispelja u mesto najvišje,
sad druga postavi pod vsima najnižje.

Po raspoloženju ovih stihova vrlo je vjerojatno, da je Frankopan iz žalostive pjesme kasnije jednom, kad je bio bolje volje, načinio dvoličnu zganku. Teže bi bilo shvatiti, da je u tuzi mislio na raspuštenu zganku, pa je njezine stihove onda upotrijebio za pjesmu. K tomu je spomenuta pjesma nastala u prve dane zatočenja, pa mislim, da valjda Frankopan nije imao već onda te zganke u pripravi. A to tim više, što ima i nekih koncepata zganki, pa se vidi, da ih je Frankopan tek u tamnici pisao.[1])

Imade u Zgankama i narodnih tema. Tako na pr. u narodnim zagonetkama i pitalicama često dolaze pitanja za godinu, godišnje doba i mjesece; pa i u Frankopana ima zagonetka za: letocelo.

Dvanajst sinkov sobom vodim,
vsemu svitu hranu nosim,
kaj se godre prigodiva,
sinkom mojim znano biva.

Isto tako ima zagonetka za »četiri vrimena leta«, za »dan i noć« i dr., koje su poznate u narodu. Ali i za one frivolne zagonetke ima primjera u narodu, što više gdjekoje su u Frankopana zabilježene u sličnim izrazima, kako se danas čuju u narodu. Nije ovdje prilično navoditi primjere i usporedbe, tek da navedemo par imena odgonetaka: čizma tesna, rukavica postavljena, vreteno, ključ i ključanica, kokot i dr. Svima se

tima zagonetkama mogu naći pendanti u narodu, i to baš većinom u sličnoj frivolnoj formi. Zato nije ipak isključeno, da je Frankopan imao i kakvu talijansku zbirku zagonetaka, pa se i njome služio.

Osim zagonetaka sačuvala nam se i jedna zbirka aforizama pod naslovom Sentencije vsakojaške, a ima ih 116 na broj. Pisane su nešto Frankopanovom, a nešto sluginom rukom, ali i te su već ispravljene od Frankopana. Moguće je, da su sad imale biti još jednom na čisto prepisane, ali po svemu izgleda, da je Frankopan mislio zbirku još upotpuniti.

Vidi se po bilješkama u ostavštini, da je Frankopan valjda namjeravao i nekakvu latinsku zbirku aforizama skupiti, jer je pobilježio neka mjesta iz Tukidida i Ksenofonta, ali aforizama nije napisao. Sačuvan je samo neki popis, poput sadržaja, pod naslovom Index Aphorismorum Politicorum Extractorum (B 106—108), pisan rukom Frankopanovom. Čini se, da je čitao (regbi u talijanskom prijevodu) neke klasike, pa si notirao misli, koje su mu se svidjele. (Rebelles sunt puniendi ast moderatè! — u indeksu). A vjerojatno bi mu ti aforizmi imali služiti za ovu hrvatsku zbirku, jer ni ta nije još na čisto prepisana, a valjda niti dovršena.

Frankopan je katkad, da si krati vrijeme, ispisivao misli, koje je gdje čitao, a vjerojatno i svoje vlastite.[2]) Sentencije su većinom rimovane, ali ponajviše nijesu u stihovima pisane. Koliko ima u njima originalnog, a koliko od druguda pokupljenog, teško je ustanoviti, kao uvijek u slučajevima, gdje se izrazuju općenite misli. Gdjegdje se nađe i po koja sentencija, koja podsjeća na narodnu poslovicu, kao ova: »Ki pod drugim kopa jamu, koncu padne i on va nju«, koja odgovara narodnoj: »Tko pod drugim jamu kopa, sam se u nju zakopa«. Ili: »Pas ki vnogo laje, rane ne zavdaje«. I u narodu se veli: »Pas, koji laje, ne ujeda«.

Gdjekoje sentencije kano da su odraz njegova raspoloženja u tamnici; tako:

Na nesrićna vse nesriće navaluju,
još za živa žalost, tuge iskončuju.

Ili: »Doklam se ne skuša, teško je verovat, pogubleno dobro kak mora žalovat«. Pa u aforizmu: »Plemenšćina malo proštimanja ima, ako blaga i bogatstva nima«. A katkad izgleda, kao da sam sebe tješi. Tako, kad veli: »Ki se za nesrićom dobra pak dobavi, prošastno trplenje oni čas pozabi«.

Drukčije sadržavaju ti aforizmi posve obične misli, ništa osobito originalno, gdjekoji su čak i vrlo slabi.

VII. TRUMBITA SUDNJEGA DNEVA.

Ima još jedno daleko interesantnije, ali žalibože nesvršeno djelo, koje je zanimljivo kao kulturni dokumenat Frankopanova vremena. To je njegova: »Po vsem svitu razglašena, prečudna i strašna trumbita sudnjega dneva, v kojem vsih ljudi profesije i meštrije, zagrišenja i hudobnosti po Luciferu šegavo pripovidana i pred oči držana biti hote; hasnovita stati ni samo človiku na radost, nego i duši na korist i pobojlšanje«.

Postanak »Trumbite« pripovijeda nam sam Frankopan ovako: »Zato i ja vas turoban buduć nad takvim razmišlenju, legoh u moju postejl, ter knjige včinih si podat, koje je popisal Dyonis Carthus od skradnjih četirih stvari človika; nje začeh štati. Kad jur skoro od pol noći z njimi poslovah, dojdoh na ove riči, da človik na onom strašnom dnevu mora račun dati od vsih misli, govorenj, činenj, ka je na ovom svitu nehasnovito potrošil; kotero je me nemalo smutilo, tako da knjige od sebe vrgoh, ter vas žalostan i zdihujuć zadrimah. Malo zatim jednu tešku i strašnu sajn začeh sajnat, u kojoj vidilo mi se glas trumbite sudnjega dneva začuti . . .«

Iza toga opisuje taj sudnji dan, kako mu se u snu prikazao. Na glas trumbite stvori se sav »narod človičanski« u jednoj prostranoj drazi, svi mrtvaci u svojoj čovječjoj formi; a anđeli ih razdijelište u tri grupe: »duhovni u jedno, vojniki na osebujnom kupu, meštri vsake fele po sebi razdruženi«. Svi su drhtali, ne samo grješni,

nego i pobožni, pred ovim velikim časom, a »još biše nevolja i tim povekšana, da se vidijaše dojti paklenski pas Lucifer zadružan z nezgovornom čurmom vragov«. Ovi nošahu pred njim mnoštvo knjiga, registara, listova i druge »vsakojake škarteke«, gdje su bili zapisani svi ljudski prekršaji. Upravo je začudno bilo gledati, s kolikom su se spretnošću i brzinom snalazili vragovi u tim svojim crnim bilješkama. Židova i pogana nije bilo vidjeti,[1]) »neg samo kršćenike, katolike i drugoverce«, što ih je počev od Krista bilo, pa i ti su bili jedni od drugih na daleko odijeljeni.

I kad je sve gotovo bilo, ukaza se gospodin Krist »na jednim, kak se meni vidilo, z vnogimi lipimi farbami odičenim kolobaru sideć, i na jednom čistom oblaku vnogo svetcev. Polag njega klečaše sveta Divica i Mati Božja Marija, sveti Ivan Krstitel; sveti apostoli pako sidjahu na dvanajst klupčicah«.

Kad nam je tako opisao i sveti sud na tom sudnjem danu, prelazi Frankopan na samo suđenje. Ali nije tu, kako bismo možda očekivali, neprestano veličanje slave Božje i prikazivanje ništetnosti ljudske; već on upotrebljava tu priliku, da nam na vrlo realističan način dovede pred oči sve ljude svoga doba s njihovim dobrim i lošim svojstvima, i te ljude arkanđeo Mihajlo brani, a Lucifer optužuje. Sačuvan nam je nažalost samo početak toga zanimljivog suda, gdje »redovniki i duhovni dojdu pred sud«, ali iz prije naznačene razdiobe ljudi u tri grupe, u duhovnike, u vojnike i meštre, vidi se, da je pisac nakanio i ove druge dovesti pred sud. Čini se, da je napisao i više, nego nam je sačuvano, jer su na dnu posljednjeg sačuvanog lista naznačene početne riječi narednog lista, no toga više nema.

Posve dovršio »Trumbite« jamačno nije, jer se kasnije valjda žacnuo pred satiričkim tonom njezinim, pa mu je možda i žao bilo, što je onako duhovnike išibao.

A da Frankopan zaista nije imao namjeru pričati samo o sudnjem danu kao takovu, već da je namjeravao baš ocrtati ljude svoga vremena, vidi se po tome, što se u »progovoru« ispričava zbog načina prikazivanja u svom djelu, i što se brani protiv eventualnih prigovora i napadaja. Već sam taj »progovor« pisan je posve realistički, a i s nekom dozom humora, koji se očituje u upornom tvrđenju, da je sve to samo san bio, kao i u tom, što pisac uz najveću ozbiljnost jedno pripovijeda, a dobro znamo, da drugo misli. Vrijedno je čuti njegove vlastite riječi, kojima počima »Trumbitu«:

»Poštovani i dragi prijatejl, ove knjižice od sudnjega dneva, va kojih vsih ljudi, tako duhovnih, kako svickih, visokih i nizokih, prekršenja ispisana jesu, ni drugo nego jedna gola sajn: koju, kad se od sna sprobudih, na papir postavih, ne s cifrastimi il osebujnimi, nego navadnimi i priprostimi ričami, kuliko je vrime dopustilo, i ja u sajni na naglom iz Lucifera govorenja mogoh pobrati. Budući ada ovo listor jedna sajn, ufan sam, da razumni ljudi nikakovo srce ili zlu volju proma meni prijeti ne 'te, ar sajn je sajn i ostane sajn. Kuliko puti čudne stvari jedan sanja, ne bi zato dobro, da b' vse istinito bilo. Podpunom bar mi vsak veruj, ova sajn još nigda i preistinita biti hoće.

Ja od moje strane mrzim Lucifera kako vraga, ar on i meni vrstne kruto jako i gorje neg druge, tuži i nazlobuje. Zato i moje nakanenje druge ljude hudati, kako vrhu toga publice et solemnissime protestujem. Al ako bi jedan ili drugi nad ove knjižice jad i čemer prijel, naj k Luciferu ide, ter njega opita, zašto je tak oštru pravdu podigal i takova u srce pogodil. Spozna li se pako, da je pravo pogodjen, naj zajedno smije, onak se njega ne haja, ar kada cela družba smije, ni tak lahko norca poznati. Ili gdo će segurni biti, naj se od zla čuva, tako prost bude ogovora...«

Tako realistički ton u izražavanju rijetko će se naći u kojeg našeg starijega pisca. A i u prikazivanju samog sudnjeg dana probija piščev j a u optužbi Lucifera protiv »duhovnih«.

»Mi Lucifer z drugimi poglavniki tamnosti želimo redovnikom Vsemogućega Boga sriću i zdravje. Mi vam veliku hvalu dajemo, da po vašoj nemarnosti, a našem delu skoro vas svit (koji biše vam preporučen) u našu oblast dopade«. I čita nato iz svog protokola svakom njegovu čitulju grijeha. Opati i biskupi su krivi, jer su i nevrijednike promaknuli u sveti red, a sve za prijazan, rodbinstvo, pa i za debelu plaću. Odatle se u Crkvu uvukao zločest nauk, lijenost, nevaljani život, a to je sve jako naškodilo njezinu ugledu. Jer ti loši svećenici naškodiše crkvi »predržavajuć tulike drage, prateći konje i hintove, tulike pse, tulike nepotribne sluge i družinu, iz crikvenih dohodkov, koje, što je izviše, dužni biste bili siromahom podiliti«. Oni su trošili dane u »gošćevanju i drugač vsakojake špase za vrime skratiti« priređivali. A nijesu se brinuli za svoje stado, »tako da ne mariste znati broj vaših ovčic, nego kuliko jezer škudi ili sto dukat vaša biskupija, opatija, plebanušija donaša«. Brinuli su se samo za svoj džep, a ni za svoju ni za svojih vjernika dušu. Iz usta, gdje su Gospodnje tijelo primali, »ništar drugo ne bi čuti, nego kletve, prisege, psosti, morgovanje, ogovaranje, nesramna i druga vsaka malovridna govorenja tot na placih, tot u krčmah, koje gušće neg crikve ili kapele pohajaste«. Siromahu su uzimali za krst, ženidbu i za pokop novce, pa ako koji nije mogao platiti, dešavalo se, da je dijete i nekršteno umrlo, da su mladenci i nevjenčani skupa živjeli, a mrtvac i poviše dana trunuo i kvario zrak. »In summa, ništar niste iz ljubavi il smilovanja, nego vse primorani ili za duplu plaću včinili. Vi ste na plebanjah listor zato sidili, da ste lukna pobirali, a ni za korist i zveličenje nebogih duš... Jeste vsakdanju službu božju zaštentati, marlivo po orsagu sim tam klatili, crikve pustili crikve biti, akprem med tim ditca prez krsta, betežniki prez spovidi i pričešćanja z ova svita preminili jesu? Kak vnogi med vami cifrasto nošaše svicki iz svilnog sukna opravu, s kamukom kajtaše podložene, šube z grlci opremane, celu noć po vulicah i skrovnih kutih landrajući puške i oružje ponašali...«

I kad im je svu tu čitulju njihovih grijeha očitao, nastavlja Lucifer: »Mi vragi ćemo vam povidat, kako bi moralo vaše držanje biti. Duhovnik ima se držat kako jedan ponizan dijak i ljubleno dite, koji iz škole i naručaja sina božjega ishodi, čist i snažan kot jedan angejl za crikvu ravnat i obsluževat, a ni rasipavat. U molitvah ne Boga —«.

Tu se prekida govor Luciferov, pa ne znamo, kakvi bi to još duhovnici morali biti. Ali na svaki način vidimo, da baš nijesu dobro prošli u optužnici. Svakako je šteta, da nemamo i ostale staleže ocrtane s njihovim manama i dobrim stranama, da vidimo, kako njih prikazuje Frankopan. Da je to namjeravao, vidi se uz ostalo i po riječima »progovora«, gdje kaže, da je Lucifer i njemu »vrstne« t. j. gospodu najviše od sviju staleža odsudio. Onda bismo imali sliku tadanje aristokracije iz pera samog aristokrata. Kako je Frankopan namislio izvesti svoje djelo, ne da se reći, ali se vidi, da je za svaki stalež htio napisati po jedno poglavlje, a i u »progoru« govori o »knjižicama« u množini. Ali ovako, kako je sačuvana, »Trumbita« je satira ili bolje reći ulomak satire na različite staleže i prilike Frankopanova vremena. Je li se on ugledao u kakvi uzor, ne da se konstatirati. No lako je moguće, da je poznavao koju od sredovječnih satira na različite staleže, koje su u Francuskoj i u Italiji bile vrlo raširene.[2])

VIII. SLOVENSKI PRIJEVOD „GEORGE DANDINA".

Osim navedenih djela sačuvao nam se u Frankopanovoj ostavštini i jedan ulomak prijevoda Molièreova »George Dandina«, koji je samo do početka četvrte scene prvoga akta izveden.[1]) Prijevod je na slovenskom jeziku, a taj je naš pjesnik imao prilike naučiti, jer su Frankopani imali posjede u Štajerskoj, i jer je hrvatska aristokracija stajala u saobraćaju s plemstvom iz austrijskih alpskih zemalja. Ipak se u jeziku katkad izdaje pisac Hrvat, što više i ikavac (človik, popivajuč!) a kako je djelo sačuvano u konceptu, s mnogim ispravcima, a pisano rukom Frankopanovom, nema ni namanje razloga sumnjati, da je Frankopanovo.[2])

Međutim, da je Frankopan znao slovenski, dokazom je i njegova pjesma Fratri putnici, koja se nalazi u rukopisu »Gartlica« (C 245—249), dakle o autorstvu Frankopanovu ne može biti sumnje. Samo što je u toj pjesmi slovenski jezik još bliži hrvatskomu, kako se to vidi već iz početka pjesme:

Dva fratra su zgudi stala,
ter skupa potovala
čez krajnsku deželju;
prišli su v goru strmu
drevovat v jednu krčmu,
majuč le tu želju.

GEORGE DANDIN, OV LE MARY CONFONDV. COMEDIE.

Par I. B. P. DE MOLIERE.

A PARIS,
Chez IEAN RIBOV, au Palais, vis à vis la Porte de l'Eglise de la Sainte Chapelle, à l'Image Saint Loüis.

M. DC. LXIX.

Avec Privilege du Roy.

NASLOVNA STRANA ORIGINALNOG FRANCUSKOG IZDANJA »GEORGE DANDINA« IZ GOD. 1669.

Tam bila krčmarica,
j e d e r n a k a e n a s r n i c a,
bela ino rumena.
Al pater takur joj pravi:
Oh ljuba, ti me ozdravi,
natur si rojena...

Šta više i ova prispodoba »jederna ka ena srnica« dolazi u prijevodu komedije u formi »bisna ka ena srnica!«

Na pitanje, k a d je nastao ovaj prijevod, ne da se, kao ni kod čitave Frankopanove literarne ostavštine, odgovoriti točnim datumom. Francuski je original igran prvi put 18. srpnja 1668. u Versaillesu, a izašao je štampom g. 1669. Kako je Frankopan već 31. travnja 1671. ubijen, to je prijevod mogao nastati samo između 1669. i 1671. U domovini, dok se bavio pripravama za urotu, nije sigurno imao za to vremena, nego je vjerojatno došao do francuske komedije u Beču, u prvo vrijeme zatvora.

U vrijeme, kad je nastao Frankopanov prijevod, bile su samo dvije Molièreove komedije već na talijanski prevedene, a nekako istodobno nastala su dva holandeska prijevoda i jedno njemačko izdanje s pet komedija Molièreovih.[3]) Među ovima se nalazi i »George Dandin«, pa bi se moglo misliti, da je Frankopan svoj prijevod izradio možda prema tom njemačkom prijevodu, koji je izišao g. 1670. A te je godine Frankopan ipak djelomično boravio u Beču (18. aprila do 6. oktobra). Drugih prijevoda, kojima bi se mogao poslužiti, nije uopće bilo. Dr. M a t i ć je pomnjivo usporedio francuski original s njemačkim i Frankopanovim slovenskim prijevodom, i po navedenim primjerima svatko može jasno vidjeti, da je Frankopanov prijevod mnogo točniji od njemačkoga i mnogo bliži originalu, pa ne može biti sumnje, da je F r a n k o p a n s v a k a k o p r e v o d i o s f r a n c u s k o g o r i g i n a l a.[4])

Sadržaj je Molièreovoj komediji ukratko ovaj: George Dandin, bogati seljak, oženio je kćerku siromašnog plemića g. de Sotenvillea, ali mu se ta ženidba s plemikinjom Angélique ljuto osvećuje. Žena ne drži ništa do njega, a tako i njeni roditelji, što više žena ga i vara s mladim Clitandreom. To doznaje George Dandin odmah na početku nespretnošću Clitandreova sluge, Lubina. On se prituži na nevjeru ženinu kod njenih roditelja, no žena se umije tako dobro braniti, te tast prisili Dandina, da je moli za oproštenje. Drugi put zateku on i ženini roditelji Angeliku kod rendez-vousa, ali ova hini, da odbija sa srdžbom ljubavnika, i G. Dandin je i opet izigran. Konačno mu se nasmiješi sreća i on zateče ljubavnike kod sastanka izvan kuće, skoči u kuću i zatvori se, ne htijući pustiti žene unutra. Ova hini, da će se ubiti, Dandin se umekša, otvori vrata i siđe po nju, no sad ona skoči hitro u kuću, zatvori vrata i ne će da pusti muža unutra. Što više, obori viku, našto dođu njeni roditelji, ispsuju Dandina kao pijanicu i prisile ga, da na koljenima moli ženu za oproštenje.

Frankopan je komediju lokalizirao; prevareni muž je Slovenac J a r n e b o g a t i, roditelji njegove žene su Nijemci i zovu se H o z e n b o s s e r, sluga l j u b a v n i k a, k o j i j e H r v a t, zove se B u d i m o d e r, dok se služavka Jarnove žene zove Katica (u francuskom: Claudine), a i sama radnja odigrava se na slovenskom tlu, vjerojatno u Štajerskoj. Frankopan ima i lokalnih aluzija (Naà, jest sam iz d o l n j e d e ž e l j e o d V i š n j e G o r e; kad pejde v R o g a t e c). Prevodio je dosta slobodno, ali se neprestano drži originala, i slijedi ga točno u svim mislima. Prijevod je čitak, Molièreova duhovitost nije ni najmanje izgubljena, što više lokalizacija radnje i nekoji sitni umeci Frankopanovi čine stvar još zgodnijom. Žalibog već na početku četvrtog prizora prekinut je prijevod.

Frankopan kao Hrvat dao je ulogu sretnog ljubavnika Hrvatu, a prevarenog muža Slovencu, što posve odgovara pojmovima onog vremena: ljepše je prevariti, no prevaren biti. I Držić je kao Dubrovčanin davao u svojim komedijama smiješna i nečasna mjesta Kotoranima; u jednoj komediji čak igra Tripče Kotoranin sličnu ulogu kao Slovenac Jarne u Frankopana.

Zašto je Frankopan za tu komediju izabrao baš slovenski jezik? Nema sumnje, da je za njega slovenski značio samo jedno narječje njegova hrvatskog jezika, koje mu se učinilo osobito zgodnim, da poveća komični efekat. Njemu je slovenski dakle zauzimao spram njegova književnog jezika isto mjesto, što ga danas zauzima često kajkavština prema književnoj štokavštini. I da je došao ljubavnik na pozornicu, sigurno bi govorio hrvatski, da tim više imponira.

Ovaj odlomak, koji je već zato spomena vrijedan, jer je jedan od prvih prijevoda iz Molièrea uopće, a svakako prvi slovensko-hrvatski, ima za našu književnost još i to značenje, što je to prvi dramski pokušaj u našoj knjizi ovkraj Velebita, i što je to prvi utjecaj ovog velikog francuskog komediografa na našu književnost, koji se utjecaj kasnije i jače razvio u drugom dijelu naše domovine, naime u Dubrovniku.

IX. NAVIK ON ŽIVI, KI ZGINE POŠTENO.

Pitanje je, činimo li pravo, kad ona djela, koja su ostala u rukopisu, i koja na razvoj literature nijesu imala baš nikakva utjecaja, spominjemo također u literarnoj historiji i o njima računa vodimo? Pričinja se naime, da prikazujući takva djela u razvoju epohe, koja ih nije poznavala, počinjamo anahronizam, jer pripisujemo jednoj dobi nešto, za što ona nije znala. I doista s užeg stanovišta literarne historije moglo bi se to i uzeti, jer tada govorimo o djelima, koja na razvoj literature nijesu imala utjecaja. Zato Brunetière u svom »Manuel de l' Histoire de la littérature française« ne govori o pismima gospođe Sévigné ni o memoarima Saint-Simonovim, jer su oni izašli puno kasnije nego su postali, i tako »leur influence n'est point sensible dans l' histoire« (njihov se utjecaj niti ne osjeća u historiji).[1]) No postavimo li se na šire stanovište kulturnog historika, vidimo odmah, da je ovomu upravo dužnost i takva djela spominjati. Napokon i ovi su pisci živjeli u svoje vrijeme, pa ako oni na nj i nijesu utjecali, utjecalo je vrijeme na njih. Oni su interesantni kao produkti svoga vremena, i ako redovno nijesu nikakvi geniji, jer genij može biti neshvaćen i nepriznat, ali nepoznat ne može ostati.

Među ovakve dakle pisce, koji zapravo i ne spadaju u razvoj literarne historije i koji nijesu nikakva utjecaja imali na naredna pokoljenja, ali koji ipak pripadaju kulturnoj historiji, a preko ove i literarnoj — zato, jer je na

njima njihovo doba ostavilo jasne tragove — među takve književnike pripada Fran Krsto Frankopan.

Pjesništvo je umjetnost, pa se ne da naučiti. I zato su samo oni pisci veliki, koji su iz boli i trzaja vlastite duše stvorili nešto općeno-čovječanskoga; koji su iz ljudske prolaznosti znali istrgnuti jedan momenat, koji tvori dio vječnosti, i snažnom svojom intuicijom omogućili su nam, da proživimo neko duševno stanje, neke osjećaje, što smo ih sami tek mutno naslućivali. Oni su unijeli svijetlo u maglu, otvorili su nam oči; zato uvijek imamo osjećaj, kako su oni za ono općeno-ljudsko našli novi način izražaja, i zato velimo, da su ti veliki ljudi pošli novim, vlastitim putovima u literaturi. Ne bi zato sadržaj djelâ smio biti predmetom literarne kritike, nego očitovanje duše umjetnikove kod stvaranja; i tek u toliko sadržaj, u koliko je i on karakterističan za stvarateljevo osjećanje umjetnosti.

To dakako vrijedi samo za te velike pjesnike. Kad bismo bili dosljedni, ne bismo zapravo smjeli praviti razlike između velikih i malih pjesnika, jer ili je netko umjetnik ili nije. No kako većina ljudi nelogično misli, a većina stvara jezik, tako je ta većina stvorila i neke nelogične izraze, kojima se valja služiti. Pošto smo razložili, kako mi te izraze shvaćamo, možemo ih i upotrijebiti. Frankopan je dakle manji pjesnik, zato se gornji postupak na nj i ne da posve primijeniti. On je zapravo samo talentiran čovjek, koji je napisao i ponešto dobrih stihova, odnosno par pjesmica, u kojima probija njegova subjektivnost. A u našoj staroj literaturi i to se ne događa prečesto. Frankopan vrijedi više, nego podosta dubrovačko-dalmatinskih imena, kojima je sva zasluga, da su njihovi nosioci napisali obilje bezvrijednih stvari, i da su se nesrećom ti rukopisi sačuvali. Frankopan vrijedi više, jer je i kao čovjek zanimljiv, i jer je njegov rad ipak dokumenat njegova vlastita života, i ako nema u njemu daha vječnosti.

Ne samo kao kulturni tip, nego i kao politička osoba, Frankopan je od velikog interesa. Politički ga događaji dovedoše do jednake sudbine kao i šurjaka mu Petra Zrinskoga. Tomu se ima najviše pripisati i to, što se ova dva borca za slobodu domovine i u književnosti usporedo spominju. Zapravo bi se jedva našla dva različitija značaja, nego što su ova dvojica.

Zrinski i Frankopan posve su drugoga karaktera i temperamenta, pa su i njihova literarna djela sasvim različita. Zrinski nije ništa originalno napisao, jer nije imao pjesničke imaginacije. On prevodi djela svoga brata, samo dodaje nešto svojih moralnih refleksija i ističe nešto više hrvatstvo, nego njegov brat. Jer on je imao nešto više osjećaja za narod — što je onda bilo narod — od ponositog aristokrata svoga brata; treba samo pročitati samosvijesni predgovor Nikolin i usporediti ga s riječima Petrovima. Značajno je, da se u Petrovoj ostavštini našla i jedna bugarštica o Svilojeviću — i njemu su se dakle »dijačke« sviđale. Zapravo je ova sklonost hrvatstvu kao neki demokratski potez u Petra, jer ipak su i u ono doba zajedničke »majčice Hungarije« Hrvati bili smatrani nečim inferiornijim prema Madžarima. Zato se je valjda gordiji i aristokratskiji Nikola i privolio madžarstvu.

Spajala je oba brata, a ne samo njih, već i Katarinu i brata joj Frana Krstu, silna mržnja za Turke i na Nijemce. Istom kad je perfidija njemačka došla do vrhunca, stišala se nešto mržnja na Turke, da se tim jače razbukti mržnja na Nijemce. Ona se odrazuje i u Petrovoj »Opsidi sigetskoj«:

Ako se pak ufaš, bane, v pomoć nimšku,
Da od nje primaš tvoju sriću Zrinsku,
Veruj Nimcu, da znaš, kako suncu zimsku,
Od njega moć imaš, kad primeš smrt tminsku.

Petar, koji je u mladim danima skidao po Primorju austrijske dvoglave orlove, ide tako daleko, te tvrdi, da niti prisega dana »cesaru nimškomu« ne veže, jer i on svoju riječ krši:

Ali te prisega morebit zdržava
Cesara nimškoga, ka se kod vas dava,
Znaj, da te od toga sam Bog razvezava,
Nemogućnost svoga kada oproščava.

Eto takav je Petar.

Nije se najljepše ponio prema svomu šurjaku, svoje grijehe nastojao je natovariti na njegova leđa, ali i to možemo shvatiti kao želju, da se uzmogne spasiti i osvetiti mrskome Nijemcu. Toj je mržnji na Nijemce ostao vjeran do zadnjega časa; on nije u duši oprostio caru, kako je to učinio Frankopan. I ta nas dosljednost ispunjava udivljenjem prema Zrinskomu.

Frankopan je upravo protivan od toga. Mlad je, meka srca i meke puti. Kao mlado vino kipi; žestok je u boju, a nezasitan u užitku. Mlad je, pa voli život i voli slobodu; zato su mu tako sjetni stihovi, što ih pjeva u tamnici, kad ga uhvati čežnja za slobodom:

Vi loze zelene, vi polja cvatuća,
Vi zdenci, potoki, i voda tekuća,
De skažte smilenje
Vrh tužno, žalostno to moje živlenje.

— — — —

Drugi se raduju u vašoj liposti,
Ja pak vdil tugujem u strašnoj žalosti,
A pomoć ne vidim,
Neg kot praznu maglu ufanje naslidim.

— — — — —

U vas, štogod živi, drago se raduje,
V meni pako misal nigdir ne miruje,
Nit poznam veselje,
Ar spodobno smrti je moje živlenje.
(Srce žaluje, da vilu ne vidi).

Katkad više ne vjeruje, da će se opet domoći slobode, i gorki mu očaj obuhvaća dušu. Tada stvara svoje najiskrenije stihove, i tu osjećamo njegovu bol:

Al ja nebog vse tugujem,
Nit hip nit čas ne radujem,
Je mi mladost ljuta žalost,
Srića moja neg čemernost.

U kolipki majku zgubih,
U ditinstvu otca stužih,
Imam krila prekinuta,
Do dva bratca poginuta.

Milu sestru, koju ljubih,
U nevolji sad začutih,
Ljubu dragu, s kom se dičih,
Jur od davna da ne vidih.

Prijatelji pres pomoći,
A rodbina suze toči,
Verne sluge raztresene,
Prez obrambe zapušćene.

Ada jeste, drago cvitje,
Vindar srićno ko magnutje,
Al ja tužan, odkad rodih,
Nit hip sriće ne nahodih.
(Cvitja razmišlenje i žalostno protuženje).

Istom je na pragu života i poput Chénierove mlade zatočenice (»La jeune captive«) i on je tek nagnuo kupu užitka, a želio bi da je do dna iskapi. Zato se on kaje, istinski kaje, što se miješao onamo, kamo nije pripadao po svomu temperamentu i karakteru. Nije kukavica, bio je hrabar u borbi, ali strašno je mladu umrijeti, kad voliš život, a sunce je tako toplo, a žene su tako lijepe!

Bar nek zna slobodno vse živo stvorenje,
Da s tobom, u tebi, je moje življenje,
Veselja ja nimam prez tvoje radosti,
Nit ćutim nasladnost prez tvoje dragosti.
(Vrh ljubavi liposti radost).

Frankopan je provodio mladost u ljubavi i veselju, boraveći velik dio života u rodnoj zemlji svoje žene Julije, u Italiji. U politički rastrovanoj i nesretnoj Italiji, u kojoj se mnoštvo malih knezova borilo o vlast, dok su tuđinci haračili zemlju. Svaki knez je htio da nadmaši sjajem drugoga, i svaki je skupljao oko sebe književnike i umjetnike, da poveća sjaj svoga dvora. Bilo je to doba seičenta, doba propadanja, kad je svatko pisao i pjevao, kad je sve vrvjelo od sonetâ, madrigalâ, zagonetki i prigodnicâ. Za dokolice bi se sastajali književnici i državnici, držali bi akademiju, gdje se raspravljalo o »dubokim« temama: je li — na primjer — bolje šutjeti ili govoriti? ili: dira li čovjeka više pjevanje lijepe gospođe ili njezin plač? itd. Kad se jednom govorilo o temi, je li bolje šutjeti ili govoriti, jedan član takve akademije reče: »Ja sam uvjerenja, da je bolje šutjeti, pa zato dalje i ne ću da govorim, nego sjedam i šutim.« Reče i učini dobro. No svi nijesu bili uviđavni kao ovaj. Ima ih, koji su držali govore, što su napisani po nekoliko stranica dugi. Nikada se nije doonda u književnosti toliko tinte potrošilo i namrčilo papira, kao onda. Dakako da se u takvoj hiperprodukciji nijesu stvarala djela od vrijed-

nosti. Sve te tisuće akademskih rasprava, svi ti soneti i madrigali, sve je to mrtva literatura. Svuda isto: Filis, Kloris, Kupido, svuda riječi, puste riječi, a nigdje čuvstva. Tko je pročitao dvadeset ovakvih pjesama, kao da ih je pročitao dvije tisuće — sve su jednake, sve jednako prazne i dosadne.

Takvu je literaturu upoznao Frankopan u Italiji, i takvu ju je presadio na hrvatsko tlo. Samo što su Talijani imali obrađen književni jezik, pa su gradili bujne i zvonke stihove, pune »concettâ«, lijepih jezičnih obrata, i ako prazne čuvstvom i mislima. Tu Frankopan zaostaje za njima, jer nije imao izrađenog pjesničkog jezika, već ga je morao sâm stvarati. Zato su njegovi stihovi ponajviše teški i tvrdi, i zaostaju daleko za talijanskim uzorima. Samo ondje, gdje probija njegovo vlastito osjećanje, ali to je nažalost vrlo rijetko, stihovi se nešto lakše čitaju, jer i ne zamjećujemo toliko vanjskog oblika. Ali drukčije, zamislimo: kod Talijana spasava još donekle ove pjesme lijepi jezik i oblik; kod Frankopana ni toga nema! Što dakle preostaje? — Ništa!

Sreća je, što su se Frankopanu svidjale i te t. zv. narodne »dijačke« pjesme. Njegove pjesme na narodnu — »dijačke junačke« — puno su okretnije i znatno se ljepše čitaju. No on je i njih dotjerao prema sečentističkom ukusu, uveo neke galantne motive — junak na pr. ljubi ruku gospođi — ali moguće je, da ih je tako i čuo. Dijak je mogao svome gospodaru za ljubav ispjevati pjesmu onako, kako je znao da će mu se svidjeti. Tako bi se dali razumjeti i neki lascivniji sujeti u tim pjesmama. I zagonetke su malne sve dvolične po značenju, a ta lascivnost, koja se razvila iz renesansne senzualnosti, karakteristična je za seičento.

Uz veliku rječitost, a gotovo nikakvo osjećanje, značajna je ta lascivnost po Frankopanovu poeziju. Ima dosta velik broj pjesama, kojih Kostrenčić zbog lascivnosti nije ni uvrstio u svoje izdanje. Negda se mislilo, da

se time blati uspomena pjesnikova. Dakako da je to mišljenje smiješno, kad znamo, da su tako onda vrlo mnogi pisali, pa čak i oni iz svećeničkog staleža, a nitko im nije zamjeravao. To je onda bilo u modi i bilo je dopušteno. A hoćemo li ljude pravo shvatiti i procijeniti, valja uvijek da ih najprije promotrimo sa stanovišta, s kojeg su ih prosuđivali njihovi savremenici, a onda tek s našega. Postupamo li tako s Frankopanom, reći ćemo, da te pjesme nipošto ne sramote pjesnika, jer se onda tako pisalo, ali nijesu baš podesne za lektiru šiparicama.

A kad ga je uhvatio strah pred smrću, postao je pobožan. Boji se, da bi mogao načiniti put »kud za vazda gre se«, pa se plaši pred računom, što bi ga imao položiti Bogu. Onda prevodi nabožne pjesme i pravi zavjete. I sam se zgraža nad svojom obiješću i nad razuzdanim tonom nekih svojih pjesama. Ali tamo negdje duboko u duši, gdje je još tinjala iskra nade na spas, tamo su mu još te pjesme drage, i ne nalazi u njima »jada al čemera, ki bi zdravju škodil.« I makar se sad u nevolji bojao Boga, da dođe na slobodu, on bi i opet takove pjesme pjevao, i s kakvim veseljem!

I u prozi se Frankopan okušao, i mora se priznati, s lijepim uspjehom. Čini se, da tu nije imao nikakvih neposrednih uzora, pa je zato pustio svojim mislima slobodan tijek. Tu se pretvara u *satirika*, a takvih djelâ ima malo u starijoj našoj književnosti. No i tu ne zna dovoljno držati mjeru, već zapada u prilično dugo pripovijedanje, tako da se iste stvari ponavljaju. K tomu mu nedostaje dublja ozbiljnost i moralno shvaćanje, što je prijeko potrebno za pravog satirika. Ipak je djelo čitko, jer je prikazano živahnim realizmom i s priličnom dozom humora, tako da nas lektira ne umara.

Još ima jedan neočekivani potez u Frankopana, a to je njegov dodir s galskim duhom. Molière, veliki francuski komediograf, frapirao je Frankopana svojim espritom, i

on se maša pera, da ga pretoči na naški. Kod toga je pokazao dosta ukusa, jer Molière nije kod sečentističkih akademičara nalazio na razumijevanje, a i sam se narugao preciozama, t. j. francuskom sečentizmu. Kako je za svoj prijevod upotrijebio slovenački dijalekat, to vidimo, da je Frankopan i današnju generaciju pretekao, provodeći praktički ono, što ona idejno zamišlja — on je u praksi *prvi Jugoslaven* u našoj književnosti.[2])

Frankopan nije veliki pjesnik, ali zato svejedno nije njegova poezija bez interesa. Ona nam osvjetljava mnoge strane njegova značaja i pomoću njenom ipak smo kadri više puta zagledati u dušu pjesnikovu. Njegova nam slika postaje po njoj jasnija. A time je ipak i ta poezija ispunila svoju svrhu, jer svaki pjesnik želi, da bi mu barem u stihovima ostao na životu i poslije smrti makar jedan dio duše. I tako se Frankopanu ipak ispunila želja, koju je u teškim časovima u tamnici znao napisati na papir, a to je: »*Famam servare memento!*«

II.

IZBOR IZ DJELÂ FRANA KRSTE FRANKOPANA.

NAPOMENE K OVOM IZDANJU.

Sva poznata djela Frankopanova, kako štampana tako neštampana, jesu ova:

I. Elegia. (»Divoto Pianto«).
II. Pet talijanskih pjesama.
III. Gartlic za čas kratiti.
IV. Pjesme na narodnu.
  1. Napojnice pri stolu.
  2. Poskočnica.
  3. »Dijačke junačke« (6).
V. Nabožne pjesme (18).
VI. Zganke za vrime skratiti (103).
VII. Sentencije vsakojaške (113).
VIII. Trumbita sudnjega dneva.
IX. Ulomak prijevoda »George Dandina«.

Latinska Elegija štampana je zajedno s talijanskim prijevodom u Loretu g. 1794., pod naslovom »Divoto Pianto«. — Veći dio Gartlica, pjesme na narodnu (osim dviju) i sve nabožne pjesme izdao je u Zagrebu g. 1871. Ivan Kostrenčić, pod naslovom »Vrtić«. — Ulomak prijevoda »George Dandina« izdao je u 29. svesci »Archiva für slav. Philologie«, g. 1908., dr. Tomo Matić, pod naslovom »Ein Bruchstück von Molières George Dandin in der Uebersetzung F. K. Frankopans«. — Preostali dio Gartlica (16 pjesama) i dvije pjesme na narodnu, zatim sve Zganke za vrime skratiti, Sentencije vsakojaške i Trumbitu sudnjega dneva izdao sam ja u 8.

knjizi »Građe«, g. 1915., pod naslovom »Književna ostavština Frana Krste Frankopana«. — Onih pet talijanskih pjesama izdao sam u »Nastavnom Vjesniku«, g. 1920. knjiga XXIX., sv. 3.—4.

Uza sve to, što su gotovo sva djela Frankopanova izdana u štampi, nijesu ipak dovoljno poznata široj publici. Uzrok je tomu taj, što su izašla u takvim znanstvenim publikacijama, koje široj publici nijesu pristupačne (Archiv, Građa) a i sam Kostrenčićev »Vrtić« teško je danas već dobiti. Osim toga latinska je elegija bibliografska rijetkost, a kako je Jugoslavenska Akademija uništila svoje izdanje u »Građi«, postalo je i ono velikom rijetkošću. Tako sada publika, koja se interesira za pisca, ne može ni uz najbolju volju da dođe do njegovih djela.

Nije sve, što je Frankopan napisao, od interesa za širi krug čitalaca, a podosta toga i sadržajem svojim nije za njih prikladno. Njima je potreban izbor onoga, što je najljepše. Zato sam u ovoj knjizi probrao iz njegovih djela sve ono, što bi moglo interesirati i nestrukovnjaka, ali je izbor udešen ipak tako, da slika pjesnikova ne izađe blijeda ili čak kriva.

Nikako nijesam uvrstio u ovo izdanje latinske Elegije niti talijanskih pjesama — u prvom redu zbog tuđeg jezika, a zatim i stoga, što i nijesu osobito važne. Govorio sam o njima u samoj studiji, koliko je to bilo potrebno. Niti prijevoda »George Dandina« nijesam ovdje iznio, jer je to samo ulomak, i k tomu ulomak djela, koje je svima dobro poznato. A ako bi koga zanimao jezik prijevoda, lako će naći djelo u »Archivu«.

Iz preostalih djela nastojao sam uzeti ovamo samo ono, što je vrijedno s pjesničkog gledišta, ili je zanimljivo kao dokumenat pjesnikova vremena, odnosno njegova života i značaja. Na taj je način ušlo u ovaj izbor 35 najljepših pjesama iz »Gartlica« (od 106), 8 nabožnih pjesama (od 16) i sve pjesme na narodnu, osim »Poskočnice«. Iz »Zganki« sam izabrao one, za koje mi se

čini, da ne će suviše vrijeđati osjetljivije uho — dakako, ukoliko je to uopće bilo moguće. Iz »Sentencija« sam probrao nekoliko ljepših misli, a nekoje sam uzeo samo zato, jer nam pokazuju shvaćanje pjesnikovo. I konačno, iz »Trumbite« je štampan značajni početak progovora, kao i konac sačuvanog ulomka, gdje duhovnici dolaze pred sud. To je otprilike polovica cijelog ulomka, kako nam je poznat.

Glavno i najveće djelo Frankopanovo svakako je G a r t l i c, pa je zato iz njega i najviše uvršteno u ovaj izbor. Gartlic ima dva pjesnikova predgovora i s posvetnom pjesmom zajedno svega 106 pjesama. Budući da još uvijek nije izašlo potpuno izdanje Gartlica, to navodimo niže cijeli njegov sadržaj. Zvjezdicom označene pjesme ušle su u ovaj izbor, a one s deblje štampanim brojkama nije Kostrenčić štampao u »Vrtiću«. Gdje uz pjesmu u zagradi stoji (c. m), to znači, da se u rukopisu nalazi za nju zabilježeno »compositio mea«.

Sva rukopisna ostavština Frankopanova nalazi se zasad u negdašnjem bečkom dvorskom arkivu pod signaturom »Fasz. 318. Ungarn. Frangepansche Akten. Frangepans literarischer Nachlass.« Razdijeljena je u četiri konvoluta. Rukopis se »Gartlica« nalazi u konvolutu C, i ima svoju originalnu paginaciju još od ruke sluge, koji ga je pisao. Ovdje je označena i originalna paginacija »Gartlica«.

*Predgovor 1.: Gartlic za čas kratiti.
*Predgovor 2.: Dragi prijatejl, poklon i pozdravlenje.
*1. Cefirus kak Flori zruča protulitje, Flora Ditelini zaufuje cvitje.
*2. Od sriće nestalnosti. 3—6. (c. m.)
*3. Zmožnost sriće k suncu spodoblena. 7—13.
*4. Sriću vsaki išče. 13—14.
5. Zornica nasladna. 14—17. (c. m.)

96. Filenusa smrt od Klori nemilne. 266—267.

Pjesme, za koje je u rukopisu naznačeno »compositio mea« bit će vjerojatno originali Frankopanovi. No ima obilje pjesama, što ih je Frankopan bilo preveo s talijanskog bilo nasljedovao prema talijanskom uzoru. Ovdje navodimo broj pjesme iz Gartlica i talijanski original odnosno uzor:

9. Vieni, uieni speranza. (Diporti 146).
22. Freno d'humano Appetito. (Dip. 14).
23. Haggio donne uno presente. (Rukopis D 14).
24. Amante sdegnato. (Dip. 123).
25. In guerra d' Amore è uincitore il uinto. (Dip. 130).
27. Mirate donne chare. (D 16).
30. Deh senti mio bene. (B 104a).
32. Gilippo chi non t'ama. (B 80).
35. Inuito alla guerra. (Dip. 74).
36. Dialogho fra moglie e marito. (B 105).
37. La Beltà è fuggitiua. (Dip. 23).
38. Canzonetta in forma di dialogo. (Dip. 143).
39. Garruletto Angellino. (Dip. 25).
45. Ogni dona vuol esser bella. (Dip. 105).
49. Nel sudetto problemma per la parte del ben tacere. Madrigale. (A 66).
50. Che è necessario in Amore il parlare. Madrigale. (A 68).
51. a) Donna sdegnata rinfaccia All' Amante il rotto silentio. Madrigale. (A 64).
b) Risponde l' Amante giurando l' osseruato

silentio e d'esser da maligno inuidioso stat' accusato a torto. Sonetto. (A 64).
52. Tempo verrà, che nel cristallo amico. (A 55).
85. Ochi bei, che crudi sete. (Dip. 169).
86. Taciturno amante. (Dip. 170).
89. Sentite gran noua. (Dip. 184).
91. Che il mondo è un niente. (Dip. 2).
94. Non è cieco Amore. (Dip. 116).
96. La Morte di Fileno per Musica. (Dip. 175).
99. Partenza della S. D. paragonata al Sole. (Dip. 171).
101. Amante poco ardito. (Dip. 106).
102. Gode sciolto dai lacci amorosi. (Dip. 112).
104. Amor taciturno. (Dip. 137).
105. Altro non è Amore, che la beltade. (Dip. 147).

Kako je veći dio uzorâ za »Gartlic« uzet iz »Diporti«, tako je i svih 18 nabožnih pjesama prevedeno iz »Diporti« str. 2.—14. — Naveo sam ova talijanska vrela, da prištedim trud onome, koji bi se tima stvarima htio možda pobliže baviti.

Što se tiče kritike teksta, to mi je spomenuti, da sam veći dio Frankopanova rada prepisao s â m u o r i g i n a l n o m p r a v o p i s u (Gartlic 1.—80., pjesme na narodnu, Zganke, Sentencije, Trumbita), a ostalo sam savjesno prepisao modernim pravopisom. Svi su dakle tekstovi najsavjesnije izdani, dok se u »Vrtiću« nalazi podosta pogrješaka. Tko bi želio što detaljnijega doznati o pravopisu Frankopanovu, toga upućujem na svoju radnju: P r a v o p i s F. K. F r a n k o p a n a. Nastavni Vjesnik. XXIV. (1915.), br. 3.

Kako većinu ovog izbora tvore lirske pjesme, koje se dadu dosta lako razumjeti, to nijesam pisao nikakva stvarna komentara. Da se ipak uklone neke poteškoće u razumijevanju jezika, dodan je na kraju knjige, iza bilježaka, rječnik manje poznatih riječi.

I. GARTLIC ZA ČAS KRATITI.

PREDGOVORI PJESNIKOVI.

1.

GARTLIC ZA ČAS KRATITI,

v kojem cvitja vsakojačkih popivak nahode se. Akó bude komu drago va njem prošetat, ter cvit sebi povoljan najde, slob(o)dno naj utrgne, al s korenom ne istrgne.

Ako bi citi magajnasti bili, ter dostojno ne izacali, nimaj zamirit, ar moja meštrija ni vrtarija. K tomu za sadit cvitja triba je vrime povojlno, srce zadovojlno. Ovi pako gartlic je zasadjen v oblačnih dnevih, v urah nesrićnih, srcem turobnim, mislih nepriličnih. Zato ki Apola dično nasliduje, naj z mudrostjom svojom mene ispričuje; pače drago prosim, kaj najde neugodno, da zbriše, kaj štima potribno, pripiše (orig.: prisse).

Želim srića da ti rabi, al z mene se ne spozabi,
tvoj sluga priatejl
Ditelina.

2.

DRAGI PRIJATEJL, POKLON I POZDRAVLENJE.

Prosim: naj se čudit, da priprosta ditelina od tako plemito(g) cvita lipote i ljubavi spominak činiti podstupujem. Znam dobro, kakgod ni dopušćeno (zlog orla slavna) z naturalskim okom svitlost velikoga planete

čvrsto razmišljati, tako i meni z mlahavim mojim percom diku i dostojnost prezmožna Kupida ne b' slobodno pisati. Vimdar buduć vridnim i nevridnim dano, hasan i kripost sunčenu uživat, naj i meni prez zamire bude od lipote i ljubavi konči spominat.

Ako u versih Apola mudrost i meštriju ne najdeš, neg listor obćinske riči, ne hudaj zato, ar pelda Ikarusa je me oplašila, koj hotivši previsoko litat, moral je iz visine u morsku glubinu nevojlno pondriti. Zato volih na sridnjem putu ostat, da znam kaj govorim i drugi razumit me more.

Ni vrtla gospockoga, s tim lipše nakinčena, v kojim ne bi rasla haluga i trava vsakojaka. Tako i va vom gartlicu nahodit je med cvitjem hudobne i koristne trave: zato opominam ruka plemenita, naj prez rukavice po cvit posigati, ar se lahko na koprivu moreš namirit; drugač jada al čemera, ki bi zdravju škodil, ni bojati, samo kad opeče, da kožica malo začrleniva. Al zato ne maraj, hoćeš konči znati za travu povidat.

Vim bol, ka od želje dojde
prez rizika lahko projde!

Zbogom.

CEFIRUS KAK FLORI ZRUČA PROTULITJE, FLORA DITELINI ZAUFUJE CVITJE.

Boreas nemilni uzimlje prošćenje;
godine ter snigi, vitri jadoviti,
hudobnosti svojoj čine završenje,
moraju prik volje svitu ugoditi.
Cefirus nasladni gospodar postaje,
z ljubeznostjom svojom, oh, kuliku radost
nevojlnom stvorenju na jednuč pridaje,
vsu turobnost prvu priminjuje v dragost.

Jur slavičak dragi milo se glasuje,
ninfe i pastiri diple razigruju,
jelen po dubravi veselo pasuje,
polja, loze, zdenci z novinom zgizduju.
Al vrh vsega Flora, nad cvitjem božica,
kak je vrtle svoje dično nakinčila!
okol na okolo rumeni rožica,
tulipe, narcize posred razredila!
Hiacint i naglic, v strankah postavljeni,
lilije, jalzamin za vadlju cvatuju;
dragoljub, zvončaci gusto zasadjeni,
violice vsake venac izvršuju.
Va ta gartlic Flora ljubleno poziva
vsako drago srce na čas prošetati,
ditelina pako verno obećiva
troježlivu ljubav dostojno skazati.

OD SRIĆE NESTALNOSTI.

Pravo jesu prići (ruk.: prigy) znali izmisliti,
da je srića slipa htili nazvistiti;
ar ona ne gleda nit prava nit kriva,
još manje razštima vridna il nevridna.
Vije se u kolu kot kača hudobna,
vred zna obradovat, učinit turobna;
sad jedna ispelja u mesto najvišje,
sad druga postavi pod vsima najnižje.
Oh neverna srića, nejednaka reda,
vnoga dobra daješ i prevzimleš vreda;
s tvojom se stalnostjom nigdor hvalit ne će,
ar ufanje vsaka prehiniti hoće!
Nut kako iz ništar podigne človika,
od priprosta roda učini velika,
poda njemu razum, diku i gospocstvo,
zlata, srebra dosta, batrivo junačstvo.

Nazlobnike svoje oblada prez truda,
proštimanja vnoga zadobi povsuda;
nigdor mu se smi na lice kazati,
neprijazan svoju očito nazvati.
Kudgodre obrne, vse mu se pridaje,
u harcu ter boju oružje podaje;
činenje njegovo povsud je hvaleno,
da sam ne zna kako to ime dobleno.
Ali kada štima vrh vsih glas raztriti,
i veliko dobro v stalnosti užiti:
onda svoje kolo nesrića obrne,
velik nastor svita oni čas navrne.
Ku si prvo imal nezgovornu radost,
povekšanu daj(e) sada tebi žalost;
gospocstvo, junačstvo, diku i razumnost,
na jednuč potamni ta svicka čalarnost.
Gospoda prezmnožna, ka ti v rodu bihu,
ruke, halju tvoju celovati htihu:
sad te ne spoznaju za vridna ljubiti,
a kamo dostojna za pravo služiti.
Prijatelje vnoge, ke si znal spraviti,
štimajuć si verne u potribi biti,
odvrgli se jesu od ljubavi tvoje,
nit već ne promisle na prisege svoje.
Kim si dobra včinil i hotil ljubiti,
s tobom obitahu živit i umriti:
ne 'te se sad na te pravo ogledati
nit u vernoj službi pravično obstati.
Grade i dvorove ke si prvo ladal,
z opravom gospocskom konje bisne jahal,
sablje okovane dično g boku pasal,
i viteštvo tvoje na mejdanu kazal:
vse ti je prevzela nesrića hudobna,
još i žitku tvomu postala nazlobna;
ništar ti ne osta neg čemer i žalost,
ter nevolju moraš trpit za nasladnost.

Ovo ti, o svite, od sriće himbenost,
u kratkom vrimenu prečudna nestalnost:
ako danas imaš dobro i veselje,
jutra milo plačeš ime i poštenje.

ZMOŽNOST SRIĆE K SUNCU SPODOBLENA.

Ki pravo razmisli nature zmožnosti,
tulikaj vrimena njegove čudnosti:
tomu ni potribno u dobru zgizditi,
nit prišastnoj srići zavsima zdvojiti;
ar i samo sunce u svojoj svitlosti
od oblakov mora podnašat tamnosti,
gda zmišani vitri u jedno shajaju,
po vedromu nebu nemilo zastaju.
Jedan drugom ne će mesto valovati,
u naglosti svojoj ništar odpušćati,
neg razajti mora vsa lipa vedrina,
u oka magnutje postati škurina.
I to ni zadosta, neg moraš viditi
okol na okolo prestrašno grmiti,
prez mire i broja odurno bliskanje,
nigda doletiti ogneno triskanje.
Vihri ne smajnkuju vse nevojlno zvirje
ganut iz počinka i ptičneno gnizdje,
još i ljudem kvara buduje v letini,
ko ne more vujti tuči i godini.
Onda strah, nevolja bantuje vsakoga,
bogu preporučat čini nemarnoga. —
Al ni toga dugo; vrime razhajuje,
kolobar sunčeni bolje nazvistuje;
ar ni moći sunce tako potamniti,
da b' svitlostjom svojom ne moglo svititi:
akoprem ku vuru zakrito prebiva,
za tim vekšu jakost neg prija dobiva.

Oh kuliku radost, kuliko veselje,
v srcu svojem ćuti vse živo stvorenje,
kad vitri razajdu, triskanje prestane,
a žarkimi traki vse svitlo postane!
Ravno tako morem srića prispodobit,
koga jad i nazlob nigda zna oborit,
da se mora podat u svojoj zmožnosti,
i pretrpit oblak hude čalarnosti.
Onda mu ne prudi Samsonova jakost,
niti Salomona nezgovorna mudrost;
man je Aleksandra prezmožno gospocstvo,
ili Dariuša veliko bogatstvo.
Navale tad vitri z jadnim govorenjem,
za tim grmlavine s krivim svidočenjem,
bliskanje povsuda strašnim ogovorom,
triskavine guste s čemernim progonom.
Prijatelje vidit ni mu dopušćeno,
z rodbinom zastati zavsima skraćeno;
nigdir ne zna najti pravo smilovanje,
a kamo spoznati vridno proštimanje.
Kad jur štima nebog u zlu i zdvojiti,
nastore, sramote ne moć' preboliti;
al nut svitlost sunca, rekoh dobre sriće,
ona stira tamnost, ova pak teškoće.
Oh srića ljublena, oh stokrat blažena,
ti si človinčanstvu na pomoć stvorena;
vsaki u nevolji tebi se utiče,
u veselju pako još bolje primiče.
Akoprem kot suncu nigda t' je mrčati,
da s tim činiš svitlost neg jače sijati;
po tom ne zgubivaš naturalsku vridnost,
pače tad dobivaš povekšanu kripost.
Nigda ti prepušćaš človika trpiti,
ali potom ne daš zavsima zdvojiti;
daš ga potlačiti, al ne daš zatrti,
kad štimaju mrtva, digneš ga od smrti.

Vred znaš oprostiti nevojlno sužajnstvo,
batrivo suzdržat čemerno progonstvo;
što je kvara bilo, z duplom ga naplaćaš,
proti hudobnosti prezmožno ojačaš.
Vsaku žalost vreda od srca protiraš,
jad, nazlob, čalarnost batrivo zatiraš;
diku i gospocstvo činiš vred spraviti,
glas, ime, poštenje još veće dobiti.
Al vrh vsega štimam najveće veselje,
kad nesrićan more spunit si želenje:
vrhu zatočnikov oblast zadobiti,
suprotivne svoje pod noge spraviti.
Nut kako zna srića to lipo speljati;
proštimanje tvoje čini vred valjati,
ku si prvo imal pri drugih nemilost,
povekšanu daje poglavničku milost;
ki su prvo bili najveć suprotivni,
ti se sad skazuju nazopet ponizni;
ki su šetovali na tvoje skončanje,
sada potribuju milo smilovanje.
Ada srića draga, gdo te more zdičit,
po vridnosti tvojoj zadovojlno zvisti?
za to ja henjujem, drugomu izručam,
u milošću tvoju sebe preporučam.

SRIĆU VSAKI IŠĆE.

Nut poglejte, kako sriću
človičanski ljudi išću:
ki z navukom med knigami,
ki z oružjem med vojskami;

ki u dvoru prislužujuć,
z neistinom prilizujuć;
drugim na zlo potvrduju,
što je krivo potribuju.

Ali srića je bižeća,
mala kadi obstojeća,
vsi ju žele, nasliduju,
retki pako dostiguju!

SRIĆNO U LJUBAVI PRIGODJENJE.

Jošće mi zora ne zabili,
niti sunašce ne presvitli,
vidih divojku gizdavu,
cvitje beruči batrivu.

Nje črne oči svitaju,
kot sokol ptici igraju;
lišca rumena blišćahu,
spodobno rožam cvatjahu.

Srce zaćutih hrabreno
od nje lipote ranjeno,
ne mogoh dalje zmagati,
plamen goruči tajati.

Ja ju pozdravih ljubleno,
ter se naklonih vmiljeno;
skupa se bismo zastali,
ruke na zdravju podali.

Pojdem po tiho govoriti:
nimaj mi, vila, zamiriti,
da te na miru sbantujem,
ljubav od srca očitujem.

Koje mi prosim ne zavrži,
neg svomu srcu ti priveži;
ter mu ne skrati živiti,
z milošćom pravom hraniti.

Ovo ti viru zavdajem,
srce i telo aldujem,
pravično ću te služiti,
lipoti tvojoj dvoriti.

Listor naj druga ljubiti,
nit moj(u) službu oduriti;
srce himbeno ne hrani,
čistu mi ljubav ne zabrani.

Na to je milo zdahnula,
desnu mi ruku ponudila,
koju ponizno celovah,
srce si kruto obradovah.

Skupa pojdosmo šetati
lozu zelenu pohajati,
polag studenca počivati,
draga spominka vživati.

Oh gdo bi mogal spisati,
kako je lipo bivati
v letnoj vrućini pod hladom
z ljubom predragom na samom.

Je li mi takva nasladnost,
koja premaže ljubeznost,
gdi se dva srca zastanu,
dvi tela jedno postanu?

To se je tako zgodilo,
biti će i prija je bilo;
moje mi srce naj počiva,
gdi se sad piesam popiva.

NEPRILIČNO JE RIZIČNO.

Dična ladja se odpravi,
prik širine morja plavi;
na kormanu je batrivost,
a pri jadru pak razumnost.

Z dobrom srićom putovahu,
u ljubavi drugovahu;
blizo kraja jur dosegli,
strah i dvojbu od se zvrgli.

Al najednuč zamaglilo,
svitlo sunce potamnilo;
na vsih stranah grmlavine,
strašni vitri, bliskąvine.
Ni moć' ladju tad ravnati,
v želni porat zapeljati;
neg ju slapi zalivaju,
ob pećinu strzivaju.
Tak se zgaja razumnosti,
nepriličnoj batrivosti,
kad prik reda podstupluju,
vsakom vitru zaufuju.
Ni do duga njih veselje,
a rizično pak zvršenje;
jer hlipećem povekšanje
vred doleti izkončanje.

SPETENJE ČLOVIČANSKE POHLIPNOSTI.

Su vridna veselja: Kupida dragosti,
ne daju trplenja: neg slatke radosti.
To lišce ljubleno: kak roža cvatuće,
je srcu stvoreno: vdil ljubit goruće.
Oh človik nevojlni: de misal uspeti,
višnjemu nakloni: u združnoj pameti.
Iz ništar te stvoril: ter moreš pomislit,
na kip svoj narodil: tak jalno zagrišit?
Al dobro prebiva: u kinčah vridnosti,
natura hlipiva: na zlata svitlosti.
I misal kot slipa: što godre svit daje,
il dobra il lipa: nasladno povaje.
Ah kamo mišlenje: ti človik strošuješ,
to kratko življenje: rizično skončuješ?
Vim svicke radosti, kot tinja skrsnuju,
vsih kinčev dragosti: kot cvit preminjuju.

IZIZVANJE KUPIDA.

Na harac, na harac, Kupido neverni!
ja ne ću ljubiti,
nadalje služiti
nestalnoj lipoti;
neg volim trpiti,
na vike živiti
v predragoj slobodi.
Nu srce, nu misal, postante čemerni!

Na harac, na harac, Kupido neverni!
projte mišlenja,
projte trplenja
od srca na dalje;
falšne liposti,
jalne dragosti
norije su skradnje.
Nu srce, nu misal, postante čemerni!

Na harac, na harac, Kupido neverni!
Već ne ću žalosti,
nit tvoj' hudobnosti
ne plašim derično;
jur nimam želenje,
ne marim veselje
ko daješ krivično.
Nu misal, nu srce, postante čemerni!

Na harac, na harac, Kupido neverni!
Niš za te ne hajam,
navik te ostavljam,
od mene otidi;
s tvojimi grožnjami
il s krivi prošnjami
jur već me ne slidi.
Nu misal, nu srce, postante čemerni!
Na harac, na harac, Kupido neverni!

SRCE ŽALUJE, DA VILU NE VIDI.

Vi loze zelene, vi polja cvatuća,
vi zdenci, potoki, i voda tekuća,
de skažte smilenje
vrh tužno, žalostno to moje življenje.
Ni noći ni dneva prez suz polivanja,
vsaki hip, magnutje, ronim zdihavanja,
da b' se i pećine
mogle umehčati od takve godine.
Drugi se raduju u vašoj liposti,
ja pak vdil tugujem u strašnoj žalosti,
a pomoć ne vidim,
neg kot praznu maglu ufanje naslidim.
U vas dragost, vridnost vsaka je dobiti,
v srcu pako momu čemer nahoditi,
ki ga iskončava,
ar milošće nigdir tužno ne spoznava.
U vas što god živi, drago se raduje,
v meni pako misal nigdir ne miruje,
nit poznam veselje,
ar spodobno smrti je moje življenje.
Oh srićno bivanje, oh sto krat blaženo,
svitlost sunca vidit da vam je sujeno,
od vile lipotu,
ka kot misec čista je v svomu životu.
Neg meni tužnomu ne more sijati,
ovo jur godišće, da moram strajati
nje tela svitlosti,
ter konca ne vidim oh mojoj žalosti.
Aj neverna srića, s tim li jesi dična,
da činiš trpiti prava za krivična!
vsako svoj cil ima,
neg moje trplenje smilovanja nima.

De vi konči vitri glas moj pronosite,
ter vili ljublenoj službu nazvestite,
srce tak valuje;
gdi telo ne more, naj misal zvršuje.

CVITJA RAZMIŠLENJE I ŽALOSTNO PROTUŽENJE.

Kak ste lipo, drago cvitje,
tak ste brzo premineće;
daste spoznat, da veselje
neg magnutje je trpeće.
Ako zora vas poliva,
s čistom rosom okripiva;
al vas sunce povenuje,
na zapadu iskončuje.
Što vam daje u liposti
tihi siver batrivosti,
povekšuju u žalosti
nagla juga čalarnosti.
Tada diku pogubite,
vsu ljubeznost preminite,
daste spoznat drago cvitje,
da je radost neg magnutje,
Vim od mene ste srićnije,
v kratkom žitku povolnije;
mirno, dično prebivate,
jedan konči dan vživate.
Al ja nebog vse tugujem,
nit hip nit čas ne radujem;
je mi mladost ljuta žalost,
srića moja neg čemernost.
U kolipki majku zgubih,
u ditinstvu otca stužih,
imam krila prekinuta,
do dva bratca poginuta.

Milu sestru, koju ljubih,
u nevolji sad zaćutih,
ljubu dragu, s kom se dičih,
jur od davna da ne vidih.
Prijatelji pres pomoći,
a rodbina suze toči,
verne sluge raztresene,
prez obrambe zapušćene.
Ada jeste drago cvitje
vindar srićno ko magnutje;
al ja tužan, odkad rodih,
nit hip sriće ne nahodih.

POZVANJE NA VOJSKU.

Na vojsku, na vojsku, vitezi zibrani,
koga god majka junačka odhrani;
jur bubni, herpauke povsuda se čuju,
šipi, trumbite na dalek glasuju,
dični šeregi skup se zastaju.
Na noge, na noge, vi jalni ležaci,
u vojsku, u vojsku, hrabreni junaci,
sablje i puške na brzom pripravte,
sebe i konje viteški opravte,
vreda potežte k slavnom dundaru.
Stirajte od srca vsak oblak plahosti,
vazmite na se šćit batrivosti;
dražje vam budi glas, ime, poštenje,
neg hip, magnutje, sramotno živlenje;
navik on živi, ki zgine pošteno.
Ni moć' izmislit hvalnije skazanje,
neg na mejdanu vridno držanje,
gdi gromi od pukaš i sablje se viju,
vnoga gospoda krv svoju proliju
za domovinu, za veru kršćansku.

Boga višnega na pomoć zazovte,
vaših starih glas, ime ponovte,
na svoje sprotivne navalte ognjeno,
jedan drugoga izručte ljubleno,
živte bratinski, poginte viteški.
Kada vam srića na ruku potegne,
ter neprijatejl iz mesta okrene,
oh kakvo poštenje, pajdaši bogati,
sablje, paloši i konji bahati,
sprave kovane, sviti gospocske!
Nu bratja ljublena, na noge, na noge,
turskom misecu da stlačemo roge,
za veru kršćansku, viteštva zlamenje,
svitu na hasan, a nam na poštenje,
naj nam ne budi premilo živlenje!

VRIME CVITJE POVENUJE, BETEG LIPOST ISKONČUJE.

Tužno moje srce, kamo sada misliš,
je l' na vilu dragu, kojoj verno služiš?
na nje črne oči, ke dično igraju,
ar spodobno suncu srce zažigaju?
Je l' vustnicu miliš, ke skup drago zdiva,
v kojih klariš, biser kinčeno prebiva,
il nje bele prsi štimaš tak nasladne,
koje snigu, mliku bivaju prikladne?
Aj! tvrdno ja ufah, da vile ljublenost,
nezgovorna dika, lipost i nasladnost,
u nje telu, lišcu vazdar je trpeča,
lilija i roza cvatuć nahodeča.
Al nut, kako vreda dostojnost prohodi,
vrimena čalarnost vsu diku odvodi;
sada prav spoznajem, da se prigodjuje,
da kaj cvalo v jutro, k večer preminjuje.

Ništar ni na svitu, vse je prohodeće,
kot oblak il mogla, neg mal čas trpeće;
de razmisli, kada duša s telom dili,
kaj su oči, vusta, prsi v dragoj vili? —

ZORNICA NA DOBRO OPOMINJAJUĆ.

Svitla zora jur ishodi,
žarko sunce dohodi
dati radost, veselje,
vsem stvorenju življenje;
za milošću tak veliku
dajte oh višnjem diku!
Jur ptice povsud pievaju,
cvitja lipo cvitaju,
još i zdenci tekući,
polja, loze bliščući,
bogu hvalu nazvestuju,
dično skupa raduju.
Vse ribe v morskih glubinah,
vse zvirje u planinah,
kaj godre hrani vedrina,
vsega svita širina,
stvoritelja ispoznaju,
slavu mogućnu daju.
Sam človik v grihu prebiva,
ter boga ne hvaliva,
nit zna grišnik promislit,
da mora spet preminit
u zemlju, odkud je rojen,
u blatu, kak i stvoren.
Neg se listor posmihuje,
dok vura prebližuje
skradnje tuge i nevolje,
pijuć, jiduć, dobre volje;
kako milo po tom tuži,
koji bogu ne služi.

Digni v nebo tvoje oči,
gdi su ufat pomoći,
onde dobro je trpeće;
na zemlji preminеće,
ovde jesu čalarnosti,
u nebu pak nasladnosti.

STARICA ŽALUJE MLADE DANKE.

Dotle jesam mlada bila,
znala san si ugoditi,
osebujno veselila
gusto drage preminiti.
Ne htih vnoge ni gledati,
ki mi verno prislužahu,
nego želih prebirati,
ki bahato koračahu.
Sada pako, da ostarih,
zaman mi je žalovati,
za što prvlje ja ne marih,
sad bih rada kupovati.
Dokle imah ja cvatuću
u obrazu lipost, glatkost,
ter si ćutih još goruću
u naturi friškost, mladost:
Onda vnogo nis' hajala
nit gospodu nit dvorane,
nego raja spoznavala:
pope, fratre i katane.
Sada pako sidi lasi
vnogo skrbi znaju zavdat,
ar se nigdor ne oglasi,
s kim bih mogla kaj izpravdat.

STARAC BATRIV U ŽIVOTU.

Akoprem ostaril sam,
što je ljubav dobro znam,
i nje šegavosti.
Ar još nisam pozabil,
kak se jesem navučil
u mojoj mladosti.
Rad se i zda pridružim
lipoj snahi poslužim,
s čim god još mogući.
Imam srce gizdavo,
stoji život batrivo
divojkam dvoreći.
Znam se vsemu priložit,
prez strimenka zaskočit
na gola zelenka.
Pušku uľam izhitit,
prez naslona pogodit
u posredu tarče.
Nimam srama tancati,
u kariku drčati,
po belom mejdanu.
Bojno kopje pronosim,
kad je triba položim
proti zatočniku.
Ni m' oružje škrbavo,
akoprem je rdjavo,
to se vred osvitla.
Što v oštrini pomajnka,
pak u špici nadoda,
ka se krivit neće.
Da me leta varaju,
ter sidine izdaju,
za to nis zavrći.

Imam skrovnu ljubeznost,
u životu batrivost,
bum prijetan mladoj.
Neg se listor oglasi,
ko novaka ne plaši
zastat u gorici.
Hoćemo se potirat,
da će voda prebijat
prik tanke košulje.

NAVUK MLADIM GOSPOJAM I DIVOJKAM.

Dok ja bih divojka prave mladosti,
rada se navučih svicke radosti,
sad da jur ostarih, zlo mi prigodi,
falarari, falarari, faldiridi,
tad dobro bi.
Gdi su tanci bili, vred se prigodih,
s friškimi junaci rada priložih;
lipo mu zahvalih, ki me poljubi,
falarari &c. kak dobro bi.
Imah srce milo, puna dragosti,
u čem bih moguća, dilih milosti;
vnogo put mi srića dobro prigodi,
falarari &c. kak dobro bi.
Ak mi koj(i) junak službu valoval,
il z ljublenom rišcom srce aldoval:
vreda mi natura k njemu uvoli,
falarari &c. kak dobro bi.
Ne bih suprotivna prom darovanju,
niti tvrdokorna v mojem držanju;
na to su mi vnogi vridni svidoki,
falarari &c. kak dobro bi.
Kad je bilo pojti na vrt šetati,
il v lozu zelenu hlada vživati:
vdil poiskoh druga, ki me posluži;
falarari, &c. kak dobro bi.

Nisam lena bila stajat u zoru,
s tovarušem vrlim pojti na goru,
preskakujuć klade, dok nas pot probi,
falarari, &c. kak dobro bi.
Tak ja mladost moju znahi potrošit,
veće neg jednomu lipo ugodit;
sad da jur ostarih, život ne srbi;
falarari, &c. kak dobro bi.
Nu gospoje mlade, bute priskočne,
divojčice lipe, bute ljublene,
nimajte zlu volju, vrime prohodi;
falarari, &c. kak dobro bi.

PARIZ I GALATEA.

Dičan junak priko ravna polja
bisno jaše viteškoga konja,
pod njim konjic cifrasto frcuje,
kako vila oholo zigruje.
Na junaku kočak, njustovina,
a na kojnju dupla risovina;
pri junaku sablja nakinčena,
a na kojnju sprava pozlaćena.
Nasred polja gospoju zagleda,
nju pozdravit šetuje tam vreda;
ona cvitje i rožice brala,
fiolice u nadra metala.
Da si zdrava lipotom gospoja,
blago njemu, komu milost tvoja!
oh! čestita mati, ka te rodi,
lišce tvoje ljubeznivo stvori.
Od liposti plamen vred začutih,
od dragosti srce jur pogubih;
je l' dopustak ruku celovati,
v dragoj družbi cvitje pobirati?

Na te riči gospoja odsudi,
da odsede ljubleno ponudi:
Odkada se ja na svit porodih,
ne b' junaka koga tak zahotih.
Je l', viteže, slobodno pitati,
ime tvoje prez zamire znati,
odkud dika, vridnost tvoja shodi,
v koje kraje draga misal vodi?
Tada junak ponizno pristupi,
ter gospoji bilu ruku ljubi:
Rad ti hoću volju ispuniti,
moje ime, misal obznaniti.
Ja sam Pariz, roda gospockoga,
a iz Krete od mesta slavnoga,
gdi s Persejom na mejdanu borih,
rad ljubovce bojno kopje zlomih,
Zatočnika bih obladal srićno,
sablju ovu tad zadobil dično,
al orsaga zakone spuniti,
z domovine moral vdil otiti.
Sriću iščuć po tujih orsagih,
tebe, vilo, z daleka opazih,
koja svitiš kot sunce v svitlosti,
a dičnije neg Venus v liposti.
Tebi službu poniznu valujem,
srce, telo navika aldujem,
vse sam gotov za te učiniti,
u vernosti ži(v)it i umriti.
Dragi Pariz, tvoje prigodjenje,
srcu momu vžiže poželenje,
u vridnosti bolje te spoznati,
razgovore du(g)lje uživati.
Ovo dvori posred loze stoje,
Galatea pravo j' ime moje,
ako t' drago va nje ušetati,
z dobrom voljom ću te upeljati.

Vidim, mora odsujeno biti,
jedan druga dostojno ljubi;
zato ljubav sad ti očitujem,
srce moje tvomu priložujem.
Dragi Pariz, želna moja radost!
Galatea, srca moga dragost!
lišca tvoja kak su rumenita!
oh vustnica kako nasladnita!
Ova bihu draga govorenja,
a za njimi kakva pripećenja,
lahko more vsaki izmisliti,
dva srdašca kak znaju vgoditi.

ČLOVIČSTVO ZOVE SE PRAVA LIPOTA.

Ona lipost, koja v dragom lišcu biva,
lilija i roža cvatuć nahodiva,
budući nestalna, tinja se poziva,
ar vrime čalarno vsu diku skončiva;
neg samo člověčstvo vsedil je trpeće,
ono krunu nosi vrhu vse liposti,
u vridnosti svojoj nigdar premineće,
ono je kinč slavni vrhu vse dragosti.
Bar neka se trudi vsa svicka meštrija,
vulja, farbe, vode najdičnije zmislit,
lasno će spoznati, da je neg norija,
ar najmajni uzrok zna lipost preminit.
To vsakdašnja pelda čisto očituje,
da lipoga lišca ništar je ljubeznost;
tako mudrih ljudih navuk nazvestuje:
člověčstvo kraljuje kakot prava lipost.

BABAJKO OD DIVOJKE LJUBAV PROSI.

Nebog starac milo protužuje,
ninfu dragu na pomoć zovuje,
ove riči pojde govoriti,
ljubav svoju ovak nakloniti:

De umehčaj okornosti tvoje,
ter zaprimi ljubeznosti moje;
akprem vidiš da j' mladost strošena,
al je mošnja zlatom napunjena.
Lipo t' bude starcom baratati,
ki ti želi telo milovati,
kako hćerku k sebi pritiskati,
v naručaju slatko počivati.
Bar veruj mi, da se ukanjuješ,
ninfa draga, ak za to stežuješ,
da mi starcu glava osidila,
po obrazu koža zgrbavila.
Al v životu tak se frižak ćutim,
da od mlada ništar se ne lučim:
krv mi kipi, plamen zažiguje,
od dragosti srce poigruje.
Ti sadašnji golobradi dici (ruk.: dyczi)
kak na trgu puni jesu z riči:
jednu danas v srcu poželuju,
jutra drugoj službu naklanjuju.
Va njih nima mira ni stalnosti,
kot lisice puni šegavosti;
doklam prose kot janci ponizni,
kak obdrže kot vuci pohlipni.
Al u starcu biva zrela mudrost,
proma ljubi vernost i pokornost;
veruj, ninfa, drago ću t' dvoriti,
kak premorem službu obvršiti.

KOMAR JAĐNO KLUJE DRAGO LIŠCE ORIZBE.

Kada žarko sunce v oroslan dospiva,
ter z jakostjom svojom zemlju zažigiva;
od vrućine silne zgiba vse stvorenje,
kripost poiskuje nevojlno življenje:

tad v zelenu lozu vsaki rad utiče,
hladnomu studencu veselo primiče,
il u bistroj vodi raduj(e) gaziti,
kotrige života nasladno hladiti.
Va nu dobu pojde Orizbe šetati,
lipo svoje telo na samom kupati,
koje alabastru spodobno v belosti,
a mramoru svitlom u dičnoj glatkosti.
Biše malo potom zdencu prošetala,
pod jesenim hladom slatko pozaspala;
nje dostojnost, ki bi vidil kad počiva,
rekal bi, da Venus s Kupidom prebiva.
Al komar hudobni smil se vim podstupit,
na angelsko telo neverno dobrundit,
ter s čemernim klunom lišce vurazuje,
ah tu vridnu krvcu nemilo sasnuje!
Ti čalarni komar, ti komar prokleti,
kak smiš takva kinča kradomce vazeti?
tak li je nasladnost gnjusu odsujena,
nezgovorna lipost užit dopušćena?
Oh da b' mogal kada tu sriću skušati,
ter blaženo lišce Orizbe ljubiti:
ne bih krvcu sasnul, jadnovito kljuval,
neg kot dušu telo u dragosti čuval.

BI GRUJICA U LOV PROŠAL, NA DVOJICU NE HTEČ DOŠAL.

Kada sunce najveć grije
pojdoh jednuč na lovinu,
v gustu lozu, gdi ne sije,
iščuć zajca il zvirinu.
Al me srića namirila,
da pogledah na dolinu,
gdi pri zdencu govorila
draga dragu na kolinu.

Skup se lipo obimluju,
z rukom poprik zagrljuju,
vusta k vustom pritiskuju,
lišce k lišcu priložuju.
On njoj tuži vnogu žalost,
u ljubavi ku je strpil;
ona tvrdi srca stalnost,
da u tugah ni zneveril.
Veruj, draga, ni trplenje,
ko b' me moglo preplašiti,
nit vridnije ko veselje,
tebe duša omraziti.
Ja se srićna pak nazivam,
odkad spoznah vridnost tvoju,
ter iznovič potvrdjivam,
tebi (srce) ljubav moju.
Izabela, moja dragost,
tvoj bih vazdar, želim biti,
ar ne ćutim drugu radost,
neg v milošći tvoj živiti.
Oh Aminta, dika moja,
tebe čisto hoću ljubit(i),
i do groba biti tvoja,
od vernosti nigdar lučit.
Izabela, čini probu
službe moje poniznosti.
Oh Aminta, nimaj dvojbu
v srca moga ljubeznosti.
Ovo z rukom veru dajem
tebe duša verno služit.
A ja srce tvom pridajem,
teb' Aminta stalno ljubit. —
Ova bihu govorenja,
ke iz kraja mogoh slušat;
kakva pako pripećenja,
vsak pomisli: ja ću mučat.

S tim otidoh po dubravi,
zvire koje uloviti,
vas razmišljen, u ljubavi
će l' kad meni tak zgoditi?

LOVAC PRAVO ČINI, AR V SLOBODI ŽIVI.

Pravo jesu pridi (ruk.: pridy) htili nazvistiti,
da se more srićan vsaki nazivati,
ki življenje svoje tak zna urediti,
prost od skrbi, poslov vrime uživati.

Ta blaženi žitak lovac nasleduje,
poslovanje njegvo biva listor radost,
on u srcu svomu povojlno živuje,
ar vsi trudi, skrbi postaju nasladnost.

V lipom protulitju prvo dneva stane,
jagariju svoju dostojno razluči,
kamo god obrne il neg korak gane,
ptice vsakojačke začuje pojući.

Odovud se javlja slavić ljubeznivi,
pod kitici niskoj ali zelenitoj;
z dragim svojim glasom usil govorlivi
prihod nazvistuje zori rumenitoj.

Odnud pako štiglic, griendlic prijavluju,
cajzlin tere finki lipo veseleći,
z glasnim svojim grlom skup se pozovuju,
sprid i zad za lovcem bisno proleteći.

Ak u zrak pogleda, škrlac preigruje,
bogu milo hvaleć rad sunca žarkosti,
do oblakih skoro lit svoj podiguje,
kažuć v malom telu prečudne zmožnosti.

Malo dalje ide, to k lozi dospiva,
vred na igrališću kokota začuje;
grivaš pako golub na hrastu zgrliva,
jarebica lozna druga privabuje.

Ak podigne oči prom suhoj kitici,
zadružnu će vidit milu golubicu;
namirce kad dojde tekućoj vodici,
tu će najti pijuć ljubljenu grlicu.

V takvoj nasladnosti svoje telo trudno
pri studencu bistrom lovac počivuje,
svicke himbenosti il činjenje nujno
prostu njegvu misal v ničem ne zbantuje.

Oh povojlni žitak, oh stokrat blaženi!
nima navidnosti drugih povekšajnju,
časti, dike, kinči, kakogod stvoreni,
nisu uzrok srcu tužnom zdihavanju.

Nego vas povoljan lipa zraka vživa,
dostojne lovine vesel nastojeći,
u slobodi dragoj dan i noć prebiva,
skrbi, policije drugim ostaveći.

Vsak mu je prijatejl, vsaki drago ljubi,
a nijednom misli preuzeti sriću,
z lažmi prilizivat ništar se ne trudi,
nit raduje druga spravit u nesriću.

ZVIRARA MARLIVO LOVLENJE ČINI SRCU POVOJLNO ŽIVLENJE.

Prvo nego Febus iza briga zajde,
svitle svoje trage nad zemljom razgrne;
prvo nego rosa na polju razajde,
a prigusta magla nad goru obrne:

zvirar jur na nogah pušku pripravljuje,
gdi će zvire najti, u sebi misleći,
priko rosna polja marlivo šetuje,
po zelenom lugu poslušno hodeći.

Iz leva zagleda na maloj čistini
lisicu kraduću, zajce zigrajući;
malo dalje pako na jednoj ledini
hudobna divjaka zemlju rovajući.

S trudom nezgovornim k njemu približiva,
od hrasta do hrasta skrovnomce dohodi;
po već puti s puškom želno namiriva,
koncu ogajn spruži, divjaka pogodi.
Oh kakovu radost zvirar tada ćuti,
da ob prvom hitcu srića poslužila,
zadovojlnim srcem nadalje se trudi;
al nut izpred njega srna iskočila!
Od naglosti ne mre na sinjal pobrati,
med tim gušćavina zvire otimluje;
malo v toj žalosti moral prebivati,
da jelena starca rukajuć začuje.
Na ta glas poteže vsakom marlivostjom,
vidi vuka kašuć, na buki hiuša;
ne zna kaj začeti svojom pohlipnostjom,
će l' jelena slidit, vuka al hejuša.
Milo mu je jedno, drugo još milnije,
ak na ovo hiti, ono će oplašit;
dok sobom razmišlja, koje bi dičnije,
jelena zagleda k potoku doprašit.
Onda vred dokonča svoje razmišlenje,
pojde rad jelena drume obraćati,
ter priličnim jarkom, ne gledeć trplenje,
čes klade, čes grmje blizo dohajati.
Ravno tada jelen biše začel piti,
štimajuć pokojno zdenca uživati;
al zvirar na njega primirlivo hiti,
da na prvom skoku mora skončivati.
Dobro prigodjenje vrlo ga raduje,
nezgovornu radost v sebi povekšiva;
va toj nasladnosti domom zavraćuje,
ali polag puta medvid pomrmliva.
Vreda pušku spravi, izlize na kladu,
medvida premiri, zgodi medju oči;
šetuje iz luga, dan bi na zapadu,
veselje, ko ima, ispisat ni moći.

Ta slobode drage koristna je vridnost,
da v divjaku skonča čemernu himbenost,
u medvidu stare hudabnu srditost,
u jelenu pako oholu sponešast.

PASTIRNICA.

Ne b' zvizda danica još zabelila,
nit svitla zornica zarumenila,
da pastiri ustaju: skup se zazivaju:
haj pomoz bože!
na polje zrenimo ovce i koze!
Veselo pojdoše z blagom vrviti,
z dipljami igrajuć sunce slaviti,
oh da si blaženo: od boga stvoreno:
vsim na veselje!
ti daješ pravu kripost i življenje.
Na lipu čistinu kad bihu zašli,
milahne ovčice sito napasli,
kozlići preskakujuć: grmje ogrizujuć:
pojdu prihajat,
hladnomu studencu blago napajat.
Pastir pastiricu k sebi zaziva,
v družbi povojlnoj hlada uživa,
nasladno kušujući: drago obimljući:
za radovanje,
oh kakvo lipo biva dugovanje!
V grmju zelenom druga dvojica,
mesto ziskiva gdi raste rožica,
na notu pofućkuje: v strunu udaruje:
za radovanje,
oh kakvo lipo biva dugovanje!
Ostala družina kak srića zgodi,
s pastiricom mladom vrime sprovodi,
gdi jedan ne vtegne: drugi pak privrne:
za radovanje,
oh kakvo lipo biva dugovanje!

Jur sunce med gore zapalo biše,
veselo proti domu povrniše,
dva na dva pjevajući: friško skakajući:
takvo živlenje
ne daje turobnosti, nit trplenje.

RUKAM BELIM NA DIKU

De ruka ljubljena,
iz čista mlika stvorena,
milo priziva,
slobodu vsaku udil zadobiva.

Jur srce ranjeno,
na poklon umiljeno,
tvojoj dragosti
valuje rado svoje zmožnosti.

Da b' jednuč sujeno,
z milošćom privoljeno,
oh celovati,
navik ti hoću službu aldovati!

De ruka blažena,
prom snigu prispodobljena,
oblada belosti,
kak dragih srcev vse ljubeznosti.

Je l' kada vidi,
prez duše telo živiti?
Ah ni moguće,
prez tebe srce je pogibuće.

Neg jednuč kušnuti,
predraga, k sebi stisnuti,
daj dopušćati,
živlenje hoću vesel dokončati.

BETEG DRAGE KLORI SRCE POŽALIVA.

Bi mi jedno vrime užiti sujena,
mila tvoja dragost, oh Klori ljubljena;
ah! kuliko puti bih od tebe ranjen,
po milošći tvojoj nazopet ozdravljen!

Još š čim vekše, draga, rane moje bihu,
s tim me v srcu momu bolje veselihu;
dobro znaduć, kakva je ljubavi zmožnost,
da sve ljute rane postaju nasladnost.

Prija v tebi živih, sad bolestnu vidim,
al kako prez duše i srca ja živim?
Stvoritelju svita, de daj joj pomoći,
telu momu živit prez duše ni moći.

Vi vustnice drage, vi živlenje moje,
gdi biser, rubinti zatvoreni stoje,
lilija nit roza ne bi tak dišeća,
kot vi z dragom sapom vusta govoreća.

Biste nigda uzrok mojemu veselju,
sada rad vas tužim u teškom trplenju;
zazivanju vnogom oglasit se ne'te,
listor s praznom maglom kriči moji lete.

A vi lišca mila angelskoga stvora,
ke blišćaste dično kak rumena zora,
biste prvo kripost moje nasladnosti,
sada jeste uzrok čemerne žalosti.

Kamo lipe oči? kamo njih ljubeznost?
tak li v kratkom hipu pogubihu svitlost?
nut kak prebledihu; ajme prigodjuje,
da kaj cvate v jutro, k večer povenuje!

Tak li rad betega dragost preminila,
ka mi jesi vazdar duša, srce bila?
vidim, vsaka radost ima u dragosti
mali crvić, uzrok nje pogibelnosti.

Oh predraga Klori, Klori ljubezniva,
na te gledeć srce milo zamagliva;
od boga ti prosim vreda ozdravlenje,
il s tobom ujedno moje pogiblenje.

MATI HĆER UDAJE, POŠTEN NAVUK DAJE.

Oh ljublena hćerka, vrime približiva,
zarukov odlučnih termin jur dospiva,
z tobom, duša, milo lučit,
zaručniku vred izručit
tvoje vridnosti.

Prvo razlučenja ću te svitovati,
prišastnom vrimenu pošten navuk dati,
s kim se budeš mogla dičit,
bogu, svitu vridno živit,
srcu ugoditi.

Budi gospodaru ovčica pokorna,
volji, zapovidi nigdar tvrdokorna;
s čistim srcem njega ljubi,
vsom jakostjom verno služi,
dobro pameti.

Prez dopustka muža goste ne pozivlaj,
u nebitju njegvom stranske ne pri(ji)mlaj;
hiže tvoje otajnosti,
tot dragosti, tot žalosti,
drugim ne ufuj.

Ništar se ne pačaj v lucko prigodjenje,
nit želno spitavaj orsaga činenje;
nijednoga naj hudati,
al drugoga izvišati
prik dostojnosti.

Podložnu družinu v nemar ne završi,
v hižnom poslo(v)anju ter u strahu drži;
nigda sama bar iglicu
vazmi v ruke il preslicu,
peldu dajući.

Ni potribno vasdan pri zrcalu sidit,
s krauzanjem, s cifranjem kot Diana cirit;
ar kaj drugim je nasladnost,
mužu biva tužna žalost,
hćerka, veruj mi!

Zato vimdar snaga vsim je pristojeća,
po vridnosti oprav dična pronoseća,
telo lipo, čisto držat,
drago lišce gusto vmivat,
ruke snažiti.

Susestvo proštimaj, ne bud' zamirljiva,
proti gospodinu v ničem nemorgliva;
vrhu vsega ne pijančivaj,
priko reda ne strošivaj
v svickih zakonih.

Ak ti bu sujeno dicu zadobiti,
nemoj bolje jedno neg drugo ljubiti;
truda svoga k njim ne šparaj,
pildu, navuk pošten davaj,
v prvoj mladosti.

Kada gospodara vidiš dobre volje,
znaj i ti priložit srca drage volje;
ako l' pako u žalosti,
ti jednaka v turobnosti
raduj i žaluj.

U potribi vsakoj, va dne i po noći,
ogrustna ne budi dužne dat pomoći;
ne himbeno, ne hudobno,
neg marlivo, dobrovojlno,
s čistom ljubavjom.

Spomeni se prava bit prijateljica,
i do groba verna kak tovarušica;
jer kot duša telo ljubi,
vridna žena mužu služi,
misal zvršeći.

Prisegi prestrašnoj nimaj prekršiti,
z gospodarom svojim zlo i dobro vžiti,
kot dvi drage golubice
verne skupa pomoćnice
živit i umriti.
Ov spominak, hćerka, verno ti ostavljam,
z materinskim mlikom drago te zaklinjam,
nimaj svita čalarnosti,
nepristojnoj nasladnosti
posluh davati.
Imaj pred očima glas, ime, poštenje,
dično i hvaljeno bu tvoje živlenje,
na 'vom svitu ćeš radovat,
a na drugom vik kraljovat,
nimaj dvojiti.
Od Boga ti, hćerka, dobro i radosti
a od mene, majke, ljubav i dragosti;
iz mene se naj zabiti,
svitlu diku potamniti
svoga kolena.

OTAC SINA OŽENUJE, PRAVO HIŽIT NAPUTUJE

Ljubljeni moj sinko, milo te odhranih,
na junačke noge dostojno postavih,
k tomu jur proskrbih i tvojoj mladosti
zaručnicom vridnom roda i liposti.
Buduć da se vnogi v nezvist oženiva,
blagoslova božja z ljubom ne uživa:
zato, dobro moje, ću te svitovati,
s tovarušem dragim srićno prebivati.
Zavezom jednakim skupa priseguju
muž ženom na vernost, srca si alduju;
kako ruka ruki na pomoć stvorena,
tako je u hištvu dragost odlučena.

Mužu je pristojno peldu dobru dati,
da se more žena v zrcalo gledati;
proti njoj skazivaj ljubav, smilovanje,
sebi čini nosit posluh, proštimanje.
Pregrihe pomajnše mudro pregledivaj,
ne za vsaku karaj, špotaj il vudiraj;
ar tak ničemurne tolvajske naglosti
nisu pristojeće hižnoj jedinosti.
Nego, dragi sinko, kaj ti ni ugodno,
v bitju il nebitju drugač nepovojlno:
na ufanom ženi drago progovori,
z načinom ljublenim želenje otvori.
Pred njom bar ne skrivaj hišne zmogućnosti,
niti kaži dvojbu čiste nje vernosti;
neg tri dugovanja triba samo mučat,
ženi na spoznanje nikakor dopušćat:
pineze i kinč svoj pod oblast ne dati,
kakti život zmožan zavsim ne skazati;
strajnske otajnosti al stvari derične
poufati ženi bivaju nesrične.
Priko vridna reda cifre naj trpiti,
ogovor pri ljudi znaju vred spraviti;
k tomu tak hudobne svita nasladnosti,
uzrok jesu nigda srca turobnosti.
Bivaju rizična vnoga gostovanja,
na prošćenje crikvam gusta pohajanja,
po susestvu odviš slobodno klatarit:
čine u poštenju čemerno zahvalit.
Zato ne skrativaj pobožnosti dične,
veselja poštena, razgovore vridne;
ar tesnoća vnoga prvlje zna naškodit,
nego sloboda sridnja koje zlo prirodit.
Naj ti ne bu dikla, tužna službenica,
al nit preohola tebi glavarica;
ne daj joj u dobru odveć izgizditi,
niti radi straha nevojlno zdvojiti.

Ne pomajnkaj, sinko, u tvojoj dužnosti
dostojne skazivat ženi ljubeznosti;
nemoj tvoje vile skraja iziskivat,
jer nevera tako smi se naplativat.
Zapovid je božja verno skup hižiti,
tovaruša draga kot sebe ljubiti;
da b' od Jecabele još ružnija bila,
naj čovičstvu tvomu vridna bude vila.
Z Adamova rebra Eva bi stvorena,
ne iz nog il glave oprvič rojena;
htil je vsemogući po tom iskazati,
da muž ženu ima kot srce čuvati.
Ova, sinko dragi, na pameti imaj,
mirno i jedino z ljubom ti prebivaj;
hočeš u čovičstvu vridno napridovat,
u dragosti pravoj blaženo radovat.

ROŽA U NADRIH STOJEĆA.

Fili draga, kak raduju,
v prsih tvojih preigruju
golubice belosnižne,
u vridnosti slavne, višne.
V posred kojih procvativa
dična roža rumeniva,
tebi dajuć ljubeznosti,
sebi pako nasladnosti.
Bar slobodno, ah rožica,
med vsim cvitjem ti kralica
sad se moreš nazivati,
nigdar bolje prebivati.
Jer u nadrih položena,
dragim kinčem odičena,
jedne dive vživaš lipost,
živa sunca pravu svitlost.

Oh da b' bilo kad sujeno,
s tobom zminit dopušćeno,
hotil bih se srićan držat,
u blaženstvu takvom ležat.

HAJDUK TUŽI SVOJU NEVOLJU.

Gdi se godre ko zlo zgodi,
na hajduka zrok prihodi;
kaj mi nebog ni ne misli,
vse na njega nastor sili.
Oh nesrićan zač se rodih,
kad na svitu ništar dobih;
nimam blaga radovanje,
nit pri drugih proštimanje.
Ako v boju na mejdanu
zatočniku zavdam ranu,
nit mi hvale, nit vridnosti,
drugim dika i radosti.
Z junačkom se rukom hranim,
danas dobim, jutra zbavim;
nigdar novca ne prišparam,
nasladnosti vsake strajam.
Zdrav i frižak jes v životu,
nimam drugu znam lipotu;
ako išćem koju ljubu,
vsaka mrzi moju družbu.
Premda živim vdil pošteno,
ni mi dobro odsujeno;
ar se ne znań prilizivat,
druga škodu zaiskivat.
Zato, svita stvoritelju,
našto tlačim tvoju zemlju?
kad vse moje oh življenje,
ni neg čemer i trplenje.

Daj mi ada iskončanje,
il pokaži smilovanje,
jer mi tužnu izdvojiti,
kad zlo na zlo je siliti.

TITULUŠA NIMA, IME VIMDAR IMA.

Fili draga, veruj nezgovornu žalost,
Rad tebe začuh u srcu čemernost,
Ar ni moći telu nikakor trpiti,
Neg i duša mora nevojlno tužiti.
Kadagod pomislim na prošastno vrime,
Onda suze ronim, svoje zabim ime,
Prokleta bi vura, ka te odsudila,
Ah! trplenje takvo jadno navalila,
Nimajuć uzroka prom tvojoj vridnosti.
Zbučit je hotila svicke hudobnosti,
Engedujuć rada nazlobu čemernu,
Ranit srce tvoje, skazat vsu neveru.
Je li to mogůće, svita stvoritelju,
Nepravica takva tlači tvoju zemlju?
Još li ćeš pretrpit čalarnom narodu,
Kot lakomu vuku nad ovcami škodu?
Al more bit zato grihe pregledivaš,
Tujinu nazlobit tako prepušćivaš,
Tvojom da pak z močjom pravične desnice,
Angela odlučiš požalit krivice?
Raduj ada, Fili, dojti hoće vrime,
Jedino živući stresti tužno brime,
Naj bu vse prošastno zasad pozabljeno,
Ar ime, poštenje dično je dobljeno.

TRPEĆE NIŠTAR NI NA SVITU.

Oh nestalnost ova svita,
kaj su orsagi, kaj kraljestva?
dragi kinči, kaj bogatstva?
kaj su dike, kaj radosti.

kaj veselje, kaj zmožnosti?
Vse je listor tinja cvita,
oh nestalnost ova svita!
Oh nestalnost ova svita,
kaj su lipih očih svitlost,
draga lišca, vust ljubeznost,
kaj dostojno zaljublenje,
kaj razumno govorenje?
Vse je listor tinja cvita,
oh nestalnost ova svita!
Oh nestalnost ova svita,
kaj su dragi roditelji,
kaj rodbina, prijatelji,
kaj dvorani, vnoge sluge,
štimajuć si verne druge?
Vse je listor tinja cvita,
oh nestalnost ovog svita!

KUPIDA SLIPA MALAJU, AL KRIVIČNO.

Kriva, nepravedna je misal onoga,
ki povida, Fili, Kupida slipoga,
ar je lahko spoznat vse njegve zmožnosti,
u očijuh tvojih ljublenoj svitlosti.
Dobro zna svidočit tužno srce moje,
kaj su svitli traki od vridnosti tvoje,
kadagod s pogledom lipo ga miluješ,
tad s čemernom strilom strašno vurazuješ.
Ada prez vidjenja Kupido ne biva,
neg bistro gledeći srca izraniva,
najmre oči tvoje ki pravo razštima,
najti će, da va njih stolno mesto ima.

KITICI DAROVANOJ HVALA.

Blagoslovna budi ljublena ručica,
odkud sad izajde tak dična kitica;
tebe, drago cvitje, k srcu pritiskujem,
na spominak ruke ponizno celujem.

Roža zlamenuje lišca tvoga lipost,
violica škura črnih očih svitlost;
naglic z rumeninom oh vustnicev dičnost,
dragoljub s čistoćom vsega tela vridnost.
Ne znam, Fili draga, dostojno zgovorit,
savez moje službe prom daru spodobit;
jezik zanimiva vrh takve milosti,
srce moć zgubiva od vnoge radosti.
Misto govorenja bud mi zaprimljeno
priprost cvit darovat, prosim, dopušćeno;
ovo, Fili draga, ditelinu zručam,
kaj god zlamenuje navik preporučam.

B. D.

Bar veselo srce tuži,
Ar nebeskoj vili služi,
Radi koje ljubeznosti
Biva dično i v žalosti.
Angelskomu oh stvorenju
Raduj srce u trplenju,
Akprem milost ni dobiti,
Dostojno je vernom biti.
Rajše nego pomajnkanje,
Alduj žitka iskončanje;
Stalnost krunu zadobiva,
Kaplja kamen umehčiva.
Oh preslavna draga Fili,
Veruj srce da te slidi,
Još u grobu bit će tvoje,
Tako tvoje bilo moje.

Bar mu srića naj ne rabi,
bator navik z njega zabi,
ranu skrovnu ak protuži,
ar ki trpi verno služi.

II. PJESME NA NARODNU.

A. NAPOJNICE PRI STOLU.

Nek vam projde misal nujna,
toči čašu vina rujna,
da se srce razveseli,
dobra volja k nam priseli.
Što težaci prideluju,
naj ležaci nasladuju.
Vitezovi da ste zdravi,
vrla srića vami rabi,
haj pri stolu gospockomu,
na mejdanu junačkomu;
muzovire bog ubio,
a pravične počastnio! —

Desna ruka kopje lomi,
dobra volja srce goni;
haj hodmo se veseliti,
pehar vina izroniti.
Mi dva vam dvim naklanjamo,
s napojnicom pozdravljamo.
Koji koga ljubi v bitju,
zagovori u nebitju,
a za hrptom koji hudi,
kurva mati njemu budi. —

Grla naša bojl pripravmo,
do tretoga ne ustavmo,
naj zdravica obhajuje,

jedna drugu dostiguje;
a spominak da ne zgine,
vse kršćanske pokrajine,
bog je čuvaj i potvrdi,
poganina pak zateri. —

B. DIJAČKE JUNAČKE.

ŠTO SE KADA NE ISKUJE, TO S V HIPU PRIGODJUJE.

Biše v letu najvekša vrućina,
kad ne biva rosa ni godina;
frižak junak, ki počivat ne će,
uz vodicu polag loze šeće.
Tu zagleda lipotom gospoju,
ka pod hladom nasladno počiva,
prez obdulje u košulji spiva.
Pojde junak tiho približati,
nad lipotom u srcu zdihavat:
Aj ne vidih za života moga
lipše tilo, kano sad ovoga;
draga lišca, kak ste rumenita,
vi vustnica, milo nasladnita;
da b' mi znati glavu pogubiti,
ne b' uzmajnkal sada vas ljubiti. —
Dobra srića bi mu priskočila,
da gospoja ni se probudila,
već opravi, što bi namislio,
aj povojlno život nahranio!
S tim se vrati junak na tragove,
z dobrom voljom dojde na dvorove. —
Malo potom gospoja se skoči,
ter otira svoje črne oči:
Oči moje, kako tvrdo spaste,
friška hlada nasladno vživaste!

Vrlo mi je ta sanjak dovolil,
po životu miljeno ugodil;
da bi znala tu radost skusiti,
noć i danak htila bih tu biti. —
Blago njemu, komu se zgoduje:
prez oblike košulju zdiguje!

NOGE PRALA DIVOJKA PRI SDENCU, NAJDE SRIĆU, DA PROŠĆENJE VENCU.

Prija zore junak se skočio,
pojde šetat ka hladnom studencu.
Tu zagleda divojčicu mladu,
koja pere do kolina noge,
sama sobom glasno govoreći:
našto si me, majka, porodila,
u životu frišku istvorila;
oto projde jur petnajst godina,
da me nitko nije obljubio.
Nato pojde junak besiditi:
da si zdrava lipotom divojka,
tvoju tužbu bih od kraja čujo,
da si skrbna za mlada junaka.
Ja te jesam v srcu omilio,
zavdajem ti tu junačku viru,
da đok bude ka kotriga živa,
s tobom hoću virno drugovati,
čisto ljubit tvoje milo lišce.
Nato biše mukom zamuknula,
al ćes malo grohotom nasmije:
ka te srića simo namirila,
dragi braje, neznani junače?
Tvoje riči je l' od srca shode,
il se z manom tako izgizduješ?
da b' te mogla zaisto spoznati,
htila bih te dostojno ljubiti,
srce moje tvomu priložiti.

Vred za ruku junak ju ufati,
ter ju k sebi milo pritisnuo;
skup se bihu lasno pogodili,
on joj dade srce od života,
ona njemu, gdi stoji dobrota.

OD VLAŠIĆA JUNAKA.

Jur mi sunce na zapadu biše,
putom ide Vlašić dobar junak,
ter od ljube veselo popiva:
Da bi mi se moć' zastati s tobom,
pod jabukom, pod tankom košuljom,
bi ti, draga, vrlo ugodio,
na milosti lipo zahvalio.

To začula gizdava divojka,
proma njemu vreda išetala:
Pomoz' bože, neznana delija,
je l' ti život kako srce ljuto?
bojno kopje je l' znaš oblomiti,
kak na dugo mahom preskočiti?

Al govori Vlašić, dobar junak:
Vira t' moja, lipotom divojko,
vnoga jesam oblomio kopja,
s tebe dugo već krat preskočio,
ni uzmanka u životu momu;
ki b' me z rujnim napojio vinom,
htil bih junak vreda ukazati,
kak se skače, kak se kopje lomi.
Već te prosim, lipotom divojko,
daj dopustak s tobom družbovati,
što je Vlašić, znat ćeš testir dati.

DIVOJKA KRČMARKA ZNA VOLIT JUNAKA.

Dva junaka skup se obljubihu,
viru davši lipo pobratihu.
U bratinstvu pojdu drugovati,
na pazaru konje kupovati.
Al je srića vreda namirila
na divojku, ka je krčmarila,
u liposti vridna biše ljube,
u dragosti te junačke službe.
Ter joj pojdu drago (ruk. drugho) govoriti:
Bi l' se dala, divojko, ljubiti
za prijazan i spenzu junačku?
nimoj skratiti milost divojačku.
Nato mi se grohotom nasmije,
čašu vina gizdavo napije.
Jednomu je zdravicu napila,
a drugomu čašu naklonila:
Ni vas moći jednako ljubiti,
po vridnosti pravo ugoditi;
veće vami na izbor ostavljam,
tko je friži, tomu se ojavljam.
Pobratini kad to bihu čuli,
divojku su na stran utisnuli.
Vira t' naša, divojko ljublena,
vsaki nas je tvrdji od kamena;
gdi se jedan uzda preskočiti,
tu i drugi ne će pogrditi;
veće skušaj, kak je koji čvrstan,
po tom sudi, tko je bolje vrstan.

NIGDA JEDNA ŽALOST POVEKŠIVA RADOST.

Nujan junak dobra konja vodi,
milo tuži, grozne suze roni.
Zagleda ga lipotom gospoja,
ter junaku pojde govoriti:
Što ti se je huda prigodilo,

suze roniš, a zdihuješ milo?
Ah gospojo, ne znam ti stužiti,
žalost moju naprav zgovoriti.
Dan godišće ja divojku ljubih,
po vridnosti što bih moguć služih;
ter kad ufah u mojoj vernosti,
najam dobit, testir zahvalnosti,
al me ona ljuto prevarila,
ter drugoga v srcu obljubila:
njemu prsten i viru podade,
mene tužna nemilo prodade.
Vred gospoja side besiditi:
Nemoj junak u srcu zdvojiti,
ak ti jedna u viri sfalila,
je te drugo milo obljubila.
Aj junače, z bogom te zaklinjam,
primi mene na milošću tvoju,
aldujem ti čistu ljubav moju.
Ja ću s tobom virno drugovati,
srebra, blaga, ne će t' pomajnkati.
Nato junak srce zadobio,
ter gospoju milo ogrlio.
Što ja zgubih mladu divojčicu,
koju držah za zvizdu danicu,
sad zadobih u tvojoj dragosti,
žarko sunce od bolje vridnosti.
Oh čestita majka, ka te rodi,
lišce tvoje ljubeznivo stvori!
Ovo t' viru junačku zavdajem,
srce, telo na vike predajem.
Va me nimaj, prosim te, dvojiti,
misli tvojoj znat ću ugoditi.
To govori, dragu pritiskuje,
na travicu tiho povaluje.
Što god bihu skupa zgovorili,
belodano jesu potvrdili.

SRIĆA DAJE, KAJ MISAL NE ZGAJE.

Bisno jaše Horvatjanin junak,
priko polja viteškoga konja.
Na junaku perje risovina,
a na konju sprava pokovana.
Tu zasreti lipotom gospoju,
koja cvitje i rožice brala,
fiolice u nadra metala.
Al joj side junak govoriti:
Od boga te dobra srića najde,
a od mene milo pozdravlenje.
Je l' dopustak ruku celovati,
ter u družbi cvitje pobirati?
Gospoja ga lipo pozdravila,
da odsede, drago ponudila,
sama sobom tiho govoreći:
od kada se ja na svit porodih,
ne b' junaka ki b' mi omilio,
ka ono sada neznan Horvatjanin.
Vred od konja junak odskočio,
ter gospoji bilu ruku ljubi,
proma nebu milo izdihuje:
Ajme meni, što se sad prigodi,
od liposti sam se preminio,
od dragosti srce pogubio.
Još govori lipotom gospoja:
Kamo si se junak odputio,
noćevati gdi si naminio.
Ako t' drago konak učiniti,
oto su ti bili dvori moji;
rada ću te va nje upeljati,
vsu moguću službu iskazati.
Nato se je junak poklonio,
na milošći lipo zahvalio:

Nisam vridan, lipotom gospojo,
da ulizem u dvorove tvoje,
i poklonim ljubeznosti moje.
Aj odkud mi dobra sriča dojde,
tebe vidit, tebe poslužiti;
vse sam gotov za te učiniti.
Cvitje beruć malo poštentahu,
a k večeru na dvor ušetahu,
Što su bila draga govorenja,
a za njimi bolja pripećenja,
lasno more vsaki upetiti,
kak si znaju srca ugoditi.

III. NABOŽNE PJESME.

NA SVITU NIŠTAR NI TRPEĆE.

Ki pravo razmisli
svita nasladnosti,
prom njima pomisli
hude čalarnosti:
lasno će spoznati, da svit tak prohaja,
kot voda tekuća, ka pinu povaja;
što god ima v sebi, vse je premineće,
kot vitar il magla, neg mal čas trpeće.

RAZMIŠLENJE ZEMALJSKOGA STVORENJA PROMA NEBESKIM.

Oh moj višnji u svitlosti,
kad na svitu ja nahodim
dela tak čudna tvoje zmožnosti,
aj mislim v sebi i govorim:
kad je tak dično neg nebo ko pokriva,
kakvo more biti, gdi sam bog prebiva!

OD OHOLA ČLOVIKA.

Ni zvire na svitu tak ljuto i strašno,
ko se po meštriji ne ukroti lasno:
samo ohol človik ne da se ladati,
u gizdosti svojoj ne zna se zdržati,
a vim da mu j' pojti med mrteljne brvi,
gdi ga 'te rasipat gnjus i drobni crvi.

LIPOTE ZEMALJSKE JESU NIŠTAR.

Srce moje, kamo misliš,
je l' na vilu, kojoj služiš?
de povij mi, ke vridnosti
ti nahodiš v nje dragosti?

Jesu l' oči, ke igraju,
kako sunce zažiguje?
je l' vustnica, ke skup zdiva,
v kojih klariš, biser biva?

Il su prsi tak nasladne,
snigu, mliku prem prikladne?
aj! ne daj se prehiniti,
od Kupida zaslipiti.

De razmisli, kad se duša telom dili,
kaj su oči, vusta, prsi v dragoj vili?

RAZMIŠLENJE ZUBA, KOJI BOLI.

Kada sam u sebi stvari ja razmišljam,
med tim mali crvić nemiloma kluje,
friškom belom zubu strašnu bol daruje:
tada moje srce pravo opominam,
da veselje vsako ima u radosti
mali crvić, uzrok nje pogibelnosti.

HUDOBNOST TELOVNA.

Kot tinja, ka skrsne,
il magla, ka zmrzne;
kot pepel, ki zgine,
il cvit, ki premine:
je svicko življenje, vim človik zgizdiva,
prah, pepel, tinju, maglu pohlipno ziskiva.

VSIM JE SMRT PODJETI.

Ni ufanja ukloniti
smrti, pruglu uskočiti;
je naturi preminiti,
što god živi, mora mriti;
ar je tak od boga višna odsujeno,
da pred smrtjom nebo ni nam otvoreno!

OPOMINJANJE DUŠI K POKOJU.

K pokoju, o duša, k pokoju,
jur si na svitu dost vojevala,
suprotivne dično obladala,
nit se triba trudit jur v razboju.
K pokoju, o duša, k pokoju!
oh najam blaženi,
gdi su ti pokoji na vike sujeni!

IV. ZGANKE ZA VRIME SKRATITI.

6. Š ČIM SE VUHA SNAŽE.

Moja je natura drago ugajati,
čist unutar pojti, stepen ishajati.

9. NAPRSTNJAK.

Žene i divojke vrlo za me skrbe,
ak me vred nimaju, strašno se rasrde,
ar s pomoćjom mojom škulje prodiruju,
a podrte pako vreda zatvrduju.

17. JAJCE.

Kakvoj stvari navadno prigaja,
da odkud ishaja, tuda spet prohaja?

20. SKUPOGA MOŠNJA.

Kakvoj stvari vazdar kaj fali,
akoprem ga ima, vim zadosta ni?

22. JEZIK.

Vsaki človek, ta me ima,
teško ženi, ka me nima;
po vsem svitu ja prohodim,
vnogim hasnim, vnogim škodim.

30. LETO CELO.

Dvanajst sinkov sobom vodim,
vsemu svitu hranu nosim,
kaj se godre prigodiva,
sinkom mojim znano biva.

32. ČETIRI VRIMENA LETA.

Do četiri pute ćes leto rodivam,
vazdar drugu halju, obličje dobivam,
jes' v porodu prvom stara i nevojlna,
potlam vazdar lipa, rodna i povojlna.

34. POSUDA VINSKA.

Ka je škulja najrodnija,
ka delija najoštrija?
Ka to pravo ne zna ugoditi,
da ju kušnem, mora privoliti.

42. JABUKA.

Si mi draga i ljublena,
jer si glatka i rumena,
al životu ne uvolim,
dok ti kožu ne rasporim.

45. ZEMLJA.

Ja sam prava mati vsakomu človiku,
dok mu je sujeno, dajem hranu, diku,
kad jur nigdir nima svoje predržanje,
k meni biva vazdar slobodno vticanje.

46. MISAL.

Nigdor me ne vidi, nigdor me ne slidi,
vnogoga radujem, vnogoga zbantujem,
slobodno mi dojti i slobodno projti:
nit je muža nit je žene, da se ne spomina z mene.

50. METLA.

Malo koja žena, ka me ne spoznaje,
ar im moja služba vnogu radost daje,
vim kad jur ostarim, život mi oslabi,
za izruku skrbi, z mene se pozabi.

57. PUŽ.

Kaj god ima, sobom nosi,
po harmicah niš ne troši,
akoprem ga iskončaju,
hiži vimdar mira daju.

69. ŠIŠMIŠ.

Od zvira nosim ime,
od ptice je mi plime,
perja nimam, vim prolićem,
mrake ljubim, dan zamićem.

70. OVČICA.

Ništar nisam zagrišila,
pače hasan vdil činila,
ki me prvo najveć ljubil,
ta me na smrt sam odsudil.

80. DAN I NOĆ.

Rojeni brat sestrom dan i noć se ljube,
jedinosti svoje nigdar ne pogube;
al med njimi čudno, verujte, zgodiva:
jer brat sestru, sestra brata narodiva.

82. SIROMAŠTVO.

Vnogi me išće, ki me nima;
teško njemu, ki me ima.

102. EHO.

Nigdor me ne vidi, a vnogi me čuje,
z govorenjem mojim drago se raduje;
doklam komu volja, vsakom odgovaram,
kad bliže pristupi, onda ja odhajam.

V. SENTENCIJE VSAKOJAŠKE.

1. Ki navadan v grihu živit, strašno mu je z dušom dilit.
5. Na veliko prekršenje triba oštro spokorenje.
6. Na nesrićna vse nesriće navaluju, još za živa žalost, tuge iskončuju.
9. Poštenomu ni potribno hajat, kad ga malovridan štima ogovarat.
11. Ki je ogovorliv, sebi biva škodliv.
16. Ljubav ništar drugo ni, nego štimanje, kak se komu vidi drago proštimanje.
19. Pri puku imaju već mesta laži prilične, neg prava čistoća priproste istine.
20. Pri gospodi prave pohlivnosti pregriha dobiva milosti; pri gospodi oštre hudobnosti ni pravice nit milosrdnosti.
23. Ki ne vaga, nima blaga; ki pak vaga, dobi dva vraga.
21. Poštenoj ženi ne biva odurno muža svojega stvorenje ružno.
25. Ki z vekšim od sebe šali, misal svoju zlo prevari.
26. Pas, ki vnogo laje, rane ne zavdaje.
32. Nevoljan ono rad veruje, kaj mu srce poželuje.
33. Plemenšćina malo proštimanja ima, ako blaga i bogatstva nima.
36. Ki u blato pade, š čim se već vrti, manje čist izajde (utepniji zajde).
40. Ki ubogim v božje ime daje, ta u nevolji nigdar ne ostaje.

41. Ako druga ćeš pokarat, triba sebe prvo zvagat.
48. Ki pod drugim kopa jamu, koncu pade i on va nju.
58. Ki već prosi, manje nosi.
62. Ki od norca tolnač pita, ta u vodu kamen hita.
64. Gdo koprivu tiče, ruku rad opiče.
65. Ki od sebe z vekšom v rodu i blagu oženiva, ta ne gospodari, nego sužajn prebiva.
66. Ki na brzom obogati, mora dušu zakopati.
67. Ki se odviš sponosiva, Bog takova sponiziva.
70. V drugih oči truhu vidiš, sam u svojih trama miliš.
74. Ob nesrići druga koji se raduje, naj zna: srića slipa nigdir ne miruje.
75. Dotlam se ne skuša, teško je verovat, pogubleno dobro kak mora žalovat.
83. Za veru i domovinu koji god pogine, ime i poštenje nigdar ne premine.
88. Ni pravedno priprosta ukanit, al slobodno šegava prevarit.
89. Na mejdanu junaka je spoznat, u nesrići pravična iziznat.
91. Kamen biva zlata iskušanje, zlato pako človika zvižbanje.
99. Za budalo je držan, ko se javlja, kad ni zvan.
100. Od pameti još nezrele ne ishode riči zrele.
101. Koji sudac dare grabi, kaj je pravo, rad pozabi.
107. Od malahna nigda zroka zhode stvari strašna skoka.
109. Strajnska tata je začuvat, a domaća ni občuvat.
110. Teške stvari jesu: vrime pravo spoznat, obšanost pretrpit, otajna zamučat.

VI. TRUMBITA SUDNJEGA DNEVA.

PO VSEM SVITU RAZGLAŠENA, PREČUDNA I STRAŠNA

TRUMBITA SUDNJEGA DNEVA,

u kojem vsih ljudi profesije i meštrije, zagrišenja i hudobnosti, po Luciferu šegavo pripovidana i pred oči držana biti hote; hasnovita stati ni samo človiku na radost, nego i duši na korist i pobojlšanje.

PROGOVOR.

Poštovani i dragi prijatejl, ove knjižice od sudnjega dneva, va kojih vsih ljudi tako duhovnih kako svickih, visokih i nizokih, prekršenja ispisana jesu, ni drugo, nego jedna gola sajn, koju kad se od sna sprobudih, na papir postavih, ne s cifrastimi il osebujnimi, nego navadnimi i priprostimi ričami, kuliko je vrime dopustilo i ja u sajni na naglom iz Lucifera govorenja mogoh pobrati. Budući ada ovo listor jedna sajn, ufan sam, da razumni ljudi nikakovo srce ili zlu volju proma meni prijeti ne 'te, ar sajn je sajn i ostane sajn. Kuliko puti čudne stvari jedan sanja; ne bi zato dobro, da b' vse istinito bilo; podpunom bar mi vsak veruj, da ova sajn još nigda i preistinita biti hoće.

Ja od moje strane mrzim Lucifera kako vraga, ar on mene i meni vrstne kruto jako i gorje neg druge tuži i nazlobuje. Zato i moje nakanenje druge ljude hudati, kako vrhu toga p u b l i c e e t s o l e m n i s s i m e protestujem. Al ako bi jedan ili drugi nad ove siromaške knjižice jad i čemer prijel, naj k Luciferu ide, ter njega opita, zašto je tak oštru pravdu podigal i takva u srce pogodil. Spozna li se pako, da je pravo pogodjen, naj zajedno smije, onak se njega ne haja, ar kada cela družba

smije, ni tak lahko norca poznati; ili gdo će segurni biti, naj se od zla čuva, tako prost bude ogovora. Hudodelnik prija biti ne škodi, ak se listor u dobi povrne. Dopada statniku ovo delce, naj na svoje dobro vžije, ako l' pako hudobnim, neprijazlivim, nezahvalnim i nevernim ne b' ugodilo, nek je k Luciferu u pakal hiti; zato srdil se ne budem. Bog Vsemogući vsim nam pomozi!

— — — — — — — — — — — — — — — — —

REDOVNIKI I DUHOVNI DOJDU PRED SUD.

V oka magnutju bihu po arhangelu Mihaelu pred Pravdu pozvani vsi pape, kardinali, eršeki, biskupi, patrijarke, opati, mašniki i redovniki vsake fele, kako ime mogu imat, vrh koji veliki arhangel Mihael prom Kristusu sudcu s poniznim poklonom začel je ovako govoriti: O vsemogući Bože i sudac, pravični Isuse Kristuse, ovo ti tvoje sveto redovničstvo, od koga reče Apostolus: Vi jeste to izabrano plime, kraljevo redovničstvo, sveto ljucstvo, ovim jesi ostavil i naručil consacratia tvoga presvetoga tela i krvi, koja vridnost nit nam arhangelom, angelom nit člověkom ne bi dopušćena. Ovim jesi dal oblast na zemlji privezat i razvezat, i štogod na zemlji pripove ili oproste, ima i u nebu tako biti. Ovim jesi naručil kako tvojim najdražem prijateljem i čuvarom tvoju tovarušicu i zaručnicu svetu mater Crikvu skupa sa vsimi Nje darmi svetih sedam sakramentov, na zlamenje jedne osebujne milošće i ufanja prom njim imajućega. Ovi jesu pape, kardinali, biskupi i spovedniki, koji za tvoju volju krv svoju istočihu, mučeni i ubijeni bihu. Ovi jesu oni, koji u potu lica svoga, u velikah nevoljah, teškoćah i skušavanju svoj vinograd zasadihu. Ovi jesu oni, koji presveto ime tvoje proti krivovercem i poganinom z aldovanjem života svoga tako stalno i dostojno zdržavali jesu, z jednom ričjom, ovi svića svita bihu.— Vrhu ovoga zmožnoga prepurečenja arhangelova hti se Lucifer od jada raspuknut; pod svom z velikim nazlobom i špotovanjem zače ovako govoriti: Moj glavni neprijatejl dobro je zagovoril, premda opitan ne biše. Triba je ljudem, ar guske ne znaju, dopušćat govorit: oni jesu sveti i čisti, ali ne vsi. — Nato namagnu svomu paklenskomu kancelariusu, koji mu jedne velike črne knjige donese; vidit bi, kot da bi platlici iz cele volovske kože i još čudnije vekšine bili — ter na duhovnike gledajuć kako šegav sofista ovako progovori:

Mi Lucifer z drugimi poglavniki Tamnosti želimo redovnikom vsemogućega Boga sriću i zdravje. Mi Vam veliku hvalu dajemo, da po vašoj nemarlivosti, a našem delu skoro vas svit (koj biše vam preporučen) u našu oblast dopade. — Pak proti Kristusu Gospodinu ova reče: Presvitli i pravični Sudac neba i zemlje, iz ovoga moga protokola razabrat bude[š], kako ti poštovani redovniki poląg tvojih zapovidi živihu, kako časti svoje i dužnosti obnašahu. Vi biskupi i opati, koji ste odlučeni druge vučiti, ravnati i dobru peldu davati, kuliko nezadovojlne peršone jeste k svetomu redu promovirali, koji svojim malovridnim življenjem tuliko ljudi shudobili jesu, koje ste za prijazan, za preporučenje, za rodbinstvo, pače za debelu plaću ili pohlipne dare prez dostojna egzamina u svete rede postavili? Rad kojih zločest navuk, lenosti, nekoristno življenje jest crikveno proštimanje nezgovorno oslabilo, ar na obsluženje takvih sakramentov pristoje se zreli, vridni, razumni, vučeni i pravični ljudi. Kakvo nepristojno držanje jeste nasledili predrživajuć tulike drage, prateći konje i hintove, tulike pse, tulike nepotribne sluge i družinu iz crikvenih dohodkov, koje, što je izviše, dužni biste bili siromahom podiliti? Kakve nezgovorne stroške u istvini i pitvini, na gošćevanju i drugač vsakojake špase za vrime skratiti dan na dan jeste zafrčkali? Kako? Da biste namesto toga vaše podložne plebanje pohajali, njihova ponašanja izvižbali, ako i oni ovčice svoje u božjem strahu i do-

stojnoj službi obdržavaju? Ne bi li vi dužni marlivu skrb i pomnju nositi, neboge ovčice ravnati i z ričjom božjom duše njihove hraniti, ali za grde čuvati ne imaste vuha (posluh), podpunom z njihovom vunom obdivali se jeste? Vaše letne dohodke dobro ste čuvali, tako da ne mariste znati broj vaših ovčic, nego kuliko jezer škudi ili sto dukat vaša biskupija, opatija, plebanušija donaša? Vi ste listor na desetine i aldove pazili vzimajuć mliko, sir i vunu, ako l' pako ovce vaše zlo il dobro pasene jesu, malo za to hajaste. Niste li rad cifre i gostovanja siromahim podložnikom i crikvenom imanju mozg isasnuli, i va tom vnogo oštrije i nemilostivnije nego tja svicki iskazali? Polag toga crikve, škole, špitale na stran vrgli, ter siromaštvu zapušćali? Z jednom ričjom, vi ste za života dobri politici i dvorani, ali malo duhovni bili; zato od vas istinit proverbium: dok psi spavaju, lahko je vuku ovce krasti. Vi drugi občinski mašniki i redovniki, koteri od vsih nalagov, štibre, daće i drugih svickih dužnosti (teškoćah) slobodni, Bogu [ste] vsemogućemu čistoću aldovali? Nima li duhovnik ni samo prez griha, pače od vsake maganje grihov prost biti? O poglejte, vi duhovni, i razmislite, za čigove sluge po redjenju biskupovih rukah prijeti jeste. O kako čiste bile bi imale biti ruke vaše, kak snažna vaša vusta, kak sveto vaše telo, kak zdrušeno vaše srce, u koje tuliko puti vložili jeste največše dobro! Iz vust vaših nigdar drugo ne bi imalo shajati, nego pobožne i hasnovite riči, kotera tuliko puti telo Kristusevo u svetom sakramentu prijeste, ona dužni biste jako poštovati i snažna držati, kako da bi samoga Boga vusta bila! Ali iz vas ništar drugo ne bi čuti, nego kletve, prisege, psosti, morgovanje, ogovaranje, nesramna i druga vsaka malovridna govorenja tot na placih, tot u krčmah, koje gušće neg crikve il kapele pohajaste. Vi ste vsaka kaštigali i obiršažili, a sami ne htiste od nikogar nit duhovna nit svickoga kaštiga spoznati. Oči vaše bile bi

imale priproste i sramožljive biti, koje tuliko puti u svetoj hostiji telo Kristusevo vidijahu. Ali vi njim prepušćaste povsuda u nasladnostih hudobno prolitati. Ruke vaše imale bi bile snažne i čiste biti, s kojimi stvoritelja neba i zemlje doticaste i pronašaste. Ali kak vnogim smetne i vojnjave jesu po skuposti i drugih nesnagah, da kada koji siromah za dite krstit došal, vi njega, ako ni imal pripravno vaše skupe ruke namazati, nikoliko dan učiniste čekat, da nigda nedužno dite i prez krsta moraše poginut. Kak vnogo puti vi prez uzroka zapačaste listor rad pomajnkanja same plaće, da zaručni ljudi ne mogohu na dan i vrime po crikvenom običaju skupa priseći; gdo je kriv, neg vi, da metimtoga kurvištva prečinjaše? Ili ako jedan mrtvac ni premogal š čim zvone i grob platiti, premda zemlja vsim občinska biti ima, po kuliko dan njega obrh zemlje držaste, da v toplom vrimenu nevojlno telo moralo razpasti, i rad takva smrada i vojnbe nigda betegi ishodili jesu. In summa, ništar niste iz ljubavi il smilovanja, nego vse primorani ili za duplu plaću včinili. Vi ste na plebanjah listor zato sidili, da ste lukna pobirali, a ni za korist i zveličenje nebogih duš. Vi ste listor ispitavali, ako plebanja velik dohodak ima, ako vnogi trgi i sela poda nju pristoje, ali u najmanjem ne skrbili, ako pobožnost i strah božji med pukom nahodi se. Vi niste nijednomu tak bogatu kak ubogu jedan beč pregledali al engedovali, od vsakoga potribovali jeste, a vi od vsega hotili ste slobodni biti. Jeste svakdanju službu božju zaštentali, marlivo po orsagu sim tam klatili, crikve pustili crikve biti, ak prem med tim ditca prez krsta, betežniki prez spovidi i pričešćanja z ova svita preminuli jesu? Kak vnogi med vami cifrasto nošaše svicki iz svilnoga sukna opravu, s kamukom kajtaše podložene, šube z grlci opremane, celu noć po vulicah i skrovnih kutih landrajući puške i oružje ponašali? Vi kot duhovniki i sluge božje ne bi li ste imali razlogom

i zdržavanjem živiti? Ali vi biste najlakomiji i najvekši pijanci; gdi listor dobru volju il hozakanje začuste, tu ste priskočili, prvi bili unutar, a najzadnji van pojti. Ako prem duhovnu pratež nošaste, ali svicku naturu i huprem duhovnu pratež nošaste, ali svicku naturu i hudobnost pod njom imaste. Podpunoma hotiste pred ljudem i svitu od vsakoga za pobožna i pravična držani biti; a kako jedan takav za dobra redovnika štimat se more, koji ništar duhovnoga u sebi ni imal, nit je Bogu, nit je crikvi dostojno služil. Ar sada ne gleda se na vaše duge popovske haljine, nego vrh žitka i činjenja vaša sudjeni budete. Mi vragi ćemo vam povidat, kako bi moralo vaše držanje biti. Duhovnik ima se držat kako jedan ponizan dijak i ljubleno dite, koji iz škole i naručaja sina božjega ishodi, čist i snažan kot jedan angejl za crikvu ravnat i obsluževat, a ni rasipavat. U molitvah ne Boga —

BILJEŠKE.

I. ŽIVOT I ZNAČAJ PJESNIKOV.

¹) Isporedi o tom i o daljem: F. Šišić, Zrinsko-Frankopanska katastrofa. »Hrvatska Njiva« II., br. 16—17., od 25. 5. 1918., str. 271.—279.

²) Šišić, Pregled povijesti hrvatskoga naroda. Zagreb 1916., str. 93.

³) Šišić, Posljednji Zrinski i Frankopani na braniku domovine. U zborniku »Posljednji Zrinski i Frankopani«, izd. »Matica Hrvatska«, Zgb. 1908., str. 65.

⁴) Isp. A. M. Лукьяненко, Полит. и литерар. дѣятельность братьевъ Зринскихъ и Франца Франкопана. Кіевъ, 1912., str. 155.

⁵) Rački, Acta, pg. 148.

⁶) Nikako nema dokaza, da bi se Frankopan rodio g. 1641., kako to uzima dr. Drechsler (Vodnik, Povijest hrv. književnosti I., pg. 285.), premda bi ta godina bolje pristajala za razumijevanje njegova književnog rada.

⁷) Lopašić, Spomenici tržačkih Frankopana. Starine XXV., str. 330.

⁸) Isp. Lopašić, ibid.

⁹) Šišić, Poslj. Zrinski i Frankopani na braniku domovine, pg. 121.

¹⁰) Matić, Ein Bruchstück etc., Archiv f. sl. Ph., XXIX., pg. 537—538.

¹¹) Klaić, Zrinski i Frankopani. U Zborniku »Posljednji Zrinski i Frankopani«, str. 2.

¹²) Stari grb hrvatske familije knezova Krčkih bio je štit razdijeljen u dva polja: gore crveno, dolje srebrno, u crvenom je polju bila zlatna zvijezda. Novi grb se sastoji od crvena štita, gdje dva lava uspravno stoje i lome kruh (= frangere panem, Frangipani). Isp. dr. Ivo pl. Bojničić, Stari grb knezova Krčkih. Vjesnik hrv. arheol. društva VIII., pg. 75. (stara serija).

*

[13]) Isporedi o tome: Lukjanenko, o. c., pg. 158—159. Tamo se navodi i povelja od 18. februara 1663., izdana u Brešcima Ivanu Lovinčiću. Ona ima ovaj početak: »Nos Franciscus marchio Memo-rensis (sic! = Nemorensis; pogrješka pisara, koji je u Brešcima mogao lako ne znati za markize di Nemi), comes de Frangipanibus a Tersacz, Segniae, Vegliae, Modrusiaeque perpetuus, Sacrae caesar. regiaeque Maiestatis consiliarius«. Potpis: Markez Ferenacz Franchapan, grof Tersatski«.

[14]) Lopašić, Spomenici tržačkih Frankopana. Starine XXV., str. 292.

[15]) Rački, Crtica o hrvatskih i talijanskih Frankopanih. Vienac 1871., pg. 598.

[16]) Šišić, op. cit., pg. 24.

[17]) Šišić, ibidem.

[18]) Šišić, op. cit., pg. 78.

[19]) Srkulj, Izvori za hrvatsku povijest. Zagreb 1910., pg. 121.

[20]) Isporedi o tom: Šišić, op. cit., pg. 98. ss.

[21]) Kod Šišića valjda štamparska pogrješka: Traun, l. c., pg. 97.

[22]) Šišić, Hrv. povijest II., Zgb. 1908., str. 108.

[23]) Ein zeitgenössischer Bericht über die Hinrichtung der ungarischen Rebellen Frangipani, Zriny und Nadasdy im Jahre 1671. Von prof. Rudolf Knott. Töplitz-Schönau 1903. (U gimnazijskom programu). — S dozvolom prof. Knotta izdao je taj izvještaj dr. Bogoljub Krnic u »Vjesniku hrv. arheološkog društva, X.«, Zagreb 1909., pg. 238—242, i to u talijanskom originalu i hrvatskom prijevodu.

[24]) Šišić, Poslj. Zrinski i Frankopani, str. 121.

II. ELEGIJA.

[1]) Vrtić. Pjesme Franje Krsta markeza Frankopana, kneza tržačkoga. Izdao Ivan Kostrenčić. U Zagrebu 1871.

[2]) Ivan Kukuljević Sakcinski, Njeke bibliografičke riedkosti. Vienac XIII. (1881.), br. 40., str. 783.

[3]) Divoto Pianto composto in versi Latini dal conte Francesco Cristoforo Frangipani Perpetuo Conte di Tersatto Per la Partenza Della S. Casa di Maria SS. trasportata dalla Dalmazia a Loreto. Stampato in Macerata l' Anno 1656. ed ora dato alla luce con la sua Traduzione in Volgare Idioma da alcuni Divoti PP. dell' O. de M. C. di S. F. Loreto; MDCCXCIV. (Dai Torchj del Sartorj. Con permesso. — u 8⁰, pg. 53.

[4]) Osim egzemplara, što ga Kukuljević navodi, posjeduje jedan i g. prof. Rešetar.

[5]) Sanctissimae Dei genetrici Mariae Lauretanae Piceni, Italiae, Orbis totius miraculo. suae Reginae, suae Spei, uni suo Amori — Franciscus Christophorus Comes de Frangipanibus Humilimus, ac Obsequentissimus Cliens; et Famulus.

[6]) Kućica Marijina je, po tradiciji, god. 1291. došla na Trsat, a g. 1294. odnesena je s Trsata.

[7]) Ime svakome od ovih pet dijelova dao sam ja sâm prema smislu.

[8]) Drechsler uzima za godinu rođenja 1641.; Cf. Vodnik, l. c. i bilješku pod I.[6]).

III. TALIJANSKE AKADEMIČKE RASPRAVE.

[1]) Sign. »Fasc. 318. Frangepansche Akten. Frangepans literarischer Nachlass«, 4 konvoluta.

[2]) Jagić, Frankopanov »Vrtić«. Vienac III. (1871.), br. 20., str. 319.

[3]) Čitava talijansko-latinska ostavština sadržava ove stvari:

1. Akademičke rasprave. (Pretežni dio kovoluta A).
2. Diporti del Crescente. (B 109—181).
3. In Lode delle Scienze, et dell Arti Liberali e Mecaniche, in commune. (A 3—6).
4. L' Ansianita de' Cauallieri, et Regole sotto quali militano. (A 41—42).
5. Estratto delle cose più notabili in diuerse parti del mondo. (B 182—186).
6. Notta delle uirtu porcoree. (B 150).
7. Talijanske pjesme:
   a) Dialogho fra moglie e marito. (B 105).
   b) Deh senti mio bene. (B 104a).
   c) Haggio donne uno presente. (D 14). } (D 17—20).
   d) Mirate donne chare. (D 16).
   e) Gilippo, chi non t' ama. (B 80).

Ukoliko ove stvari imaju bilo kakvog značenja, i ukoliko pripadaju Frankopanu, bit će o njima govora tijekom rasprave.

[4]) Vidi o tom: Belloni, Il Scicento; isto tako Kostrenčićev predgovor »Vrtiću«, str. VII.; a naročito: Fr. de Sanctis, Storia della letteratura italiana. Milano 1912., vol. II., poglavlje XVIII »Marino«, pg. 148—180.

[5]) Belloni, op. cit., pg. 418.—419.

6) Landan, Die italienische Litteratur am österr. Hofe. Wien 1879., str. 7. i 9.

7) Landau, op. c., pg. 15.

8) De Bin Umberto, Leopoldo I. imperatore e la sua corte nella letterattura italiana. Trieste 1910., pg. 46 ss.

9) Usporedimo li prijepis Frankopanov sa službenim zapisnikom, vidimo da je Frankopan ovim redom prepisivao: 1—4—5—(3)—6—9—10. Dakle točno po redu, što mu se svidjelo, samo je Zorzijevoj raspravi (5) dodao naknadno madrigal, koji pripada raspravi Vertematovoj (3), jer mu se valjda poslije svidio. Toga madrigala nije sluga prepisao!

10) Te su pjesme: 1. In Lode Accademici Nouelli sotto il feliciss. mo auspicio d' ambo le M. M. Cesaree (od Leopolda Vilima). — 2. Madrigale: Ben sai bella Clori (Leopold Vilim?). — 3. Sonetto: Oh quanto è bello à riguardare un uolto. (Barone Vertemate). — 4. Vienna festeggiante per l'apertura della presente Academia Inuita il Danubio à gioir seco. Sonetto. (Marchetti).

11) To su ove pjesme: 1. Raspravi Buccelenijevoj (A 16) dodana je pjesma »In Lode della Bellezza«, a počinje ovako: Lidia Saggia, Gentile, Honesta e Bella; i 2. Piccolominijevu govoru (u 1. akademiji) dodana je pjesma »Contro l'impugnatori del uanto della Bellezza«, koja počinje ovako: S' inuan contro di noi l' orrida falce! — U zapisniku dvorske biblioteke ih nema!

12) Te teme navodi De Bin, op. cit., pg. 55.: I. Se amore deve esser solo o con rivali; II. Se abbia maggior forza ed efficacia in petto umano, per indurlo a innamorarsi, il canto di bella donna o il pianto per moverlo a compassione delle di lei sciagure; III. Se con dama amata devesi usar silenzio o parlare; i IV. Qual sia maggior pena in una innamorata dama, vedersi con improvvisa partenza lasciata dall' amato cavaliere o mirarlo sposo d'altra beltà.

13) U jednoj od tih rasprava »Che più compassioneuol Cosa sia in un Vecchio l'Amore che la Vecchiaia« (A 102) dolaze na koncu ovako napisane riječi: »Dal n'ro Regno d'Amore li (21) del corrente 16⁰ (57) — Di Voi — Sorella Carissima — Venere la Sconsolata«. — Što to znači? Da ono 16⁰ (57) ne znači godinu 1657.? — De Bin drži, da bi ta akademija »delle schiave della virtù« mogla biti osnovana između 1659.—60., ali mi je u razgovoru rekao, da to nije sigurno i da bi se godina dala i premjestiti, kad bi bilo podataka.

14) Kostrenčić, Vrtić, pg. IX.

IV. GARTLIC ZA ČAS KRATITI.

1) Zanimljivo je, da je prijepis talijanskih pjesama »Deh senti mio bene«, »Haggio Donne uno presente« i »Mirate Donne chare« (D 17—20), pisan po slugi na jednakom formatu kao i »Gartlic«, i da ovdje prvi list nosi paginaciju 328—329, a zadnji 337—338! Čini se, da je i njih Frankopan isprva kanio uvrstiti u zbirku — a to bi bio dokaz, da ih je on ispjevao — ali kasnije mu se valjda nije činilo zgodnim, da hrvatske i talijanske pjesme zajedno izađu, pa ih je izlučio iz zbirke. No zbirka je zaonda još ipak imala obuhvaćati i Zganke, pa je na listovima indeksa učinjena nova paginacija, koja je nastavila tamo, gdje su Zganke prestale, t. j. sa 320. stranicom.

2) U indeksu nema doduše ni pjesme »Lila spoganja Teseu« s njenim pendantom »Teseus sebe priča« (138—140), ali kako se te pjesme nalaze usred zbirke, to su one jamačno slučajno ispale. U konačnoj redakciji indeksa to bi se ispravilo; tamo bi bila jamačno i posvetna pjesma navedena.

3) Vrtić, pg. VI.

4) Tako na A 17—26: Libretto. Di diuerse orationi Latine. (Sadržaje četiri latinske molitve). Na A 27—35 je napisano devet talijanskih molitava. Na A 36a je napisan naslov, koji sigurno označuje molitvenik: »Officium Beatae Mariae Virginis, nuper reformatum, et Pij V. Pont. Max. iussu editum. Ad instar Breuiarij Romani sub Vrbano & (?) recogniti, Vbi omnia suis locis sunt extensa, cum Ind: et Orat: à Pio V. ordinatis et Hymnis ab Vrbano VIII. correctis. Accedunt Psalmi Vesp. et comple: pro Domicis et Festis totius anni; una cum Rosario B. Mariae. Antuerpiae. ex officina Plantiniana Balthasaris Moreti. M. DC. LXII. Ex bulla SS. D. N. Pape Pij V. de recitatione officij beatae Marie Virginis«. — A na A 39b ima opet naslov: »Dies Sodalis Parthenij in consueta Christianae et Marianae Pietatis Exercitia et Preces distributus Adjecto Officio B. V. Mariae Defunctorum alijsque minoribus Officijs et Litanijs... Passaij; Apud... (Is?)fogium Höller Anno M. DC. XLVI. Amen Jesù.«

5) Na jednom folio-listu ima pod naslovom P r o P p e (pro principe) Frankopanovom rukom napisana zbirka različitih sentencija iz sv. pisma, sv. Augustina, Agapeta, Plinija, Cicerona i dr. — Frankopan ih je sabirao, da ih upotrijebi u kojoj molbi na cara, kako se to vidi iz dodane opaske: »N. B. quia Hungaros rebellantes &c. &c. ad se appropinquantes et ueniam postulantes uel inuocantes non reiecit; idea v. C. uenio alacris et bonae fidei plenus quod me non reyeciet, nec repudiabit«.

[6]) Tu kaže: quolibet die Veneris septem Psalmos Poenitentiales cum Litanijs. Aut officium de S. Cruce. — quolibet Sabbatho offitium Immaculatae Concoeptionis. — quolibet Mense offitium Sacrae Barbarae pro Impetranda felici Morte. — Omnibus festis B. Virginis Mariae officium conueniens. Aut Coronam. — Diebus Mercurij jeyunare. — Diebus Veneris nil cocti comedere. — qualibet Septimana Medium Horenum pauperibus dispensare in suffragium Animarum Purgatorij. NB. Sacellum erigere in honorem Ssmae Trinitatis, Deiparae Virg. Mariae et S. Patronorum S. Joseffi, S. Joannis Baptistae, S. Francisci et S. Antonij. — Na drugoj strani pribilježena je mala molitva: »In Honorem S. Francisci«.

[7]) Imadu još dva papira, na kojima se s jedne strane nalaze koncepti nekih listova s datumom od januara 1671., a na drugoj strani koncepti pjesama iz Gartlica, no pjesme će biti nastale znatno prije — jer u januaru 1671. bio je Gartlic vjerojatno već gotov i prepisan — a Frankopan je papire s konceptima pjesama upotrijebio i za koncepte listovima.

[8]) Slavko Ježić, Književna ostavština Frana Krste Frankopana. Građa za povijest hrvatske književnosti. VIII. Izd. Jugosl. akad. u Zagrebu. 1915.; str. 181.—228. Izašlo i kao separatni otisak. — Budući da je neke stidljive ljude, koji o značenju naučnih edicijâ imaju čudne pojmove, vrijeđao preslobodan ton ovih pjesama, a možda i satira na svećenike u »Trumbiti« — našla se akademija ponukanom, da tu ediciju uništi. Motivacija je za to bila: da su »pune najprostije lascivnosti, kcja vrijeđa ćudoređe i pomućuje slavnu uspomenu pjesnikovu«! — Nekoliko se otisaka ipak sačuvalo.

[9]) Diporti del Crescente. Divisi in rime morali, devote, heroiche, amorose. In Brussela, Appresso Giov. Mommartio. MDCLVI.

[10]) Cf. Avancini, Leopoldi Guelielmi, archiducis Austriae, principis pace et bello inclyti, virtutes. Antverpiae. MDCLXV. (Ne govori o pjesničkom radu). — Landau, op. cit. pg. 12.—14. — Brockhaus' Konversationslexicon, sub voce: Leopold Wilhelm.

[11]) Popis svih pjesama Frankopanovih, kao i njihovih vrela, nalazi se u napomenama k izboru iz njegovih pjesama.

[12]) U popisu pjesama u napomenama k izboru dodano je uz ovih 14 pjesama u zagradi »c. m.« (= compositio mea).

[13]) Isporedi bilješku pod [1])!

[14]) . . . ono je mrtav cjelov, kome
poljubljena ljepota ne vraća cjelova;
ali sudari dvaju zaljubljenih usana,
kad usta ranjavaju usta,
pravi su cjelovi, gdje se pravednom voljom
toliko daje drugome, koliko mu se oduzimlje.
Neka cjeluju usta znalična i lukava
il' grudi ili čelo ili ruku; no nikad ne bilo
kod lijepe žene nijednog dijela,
što bi mogao biti poljubljen,
do ustiju — gdje jedna duša i druga
hrli i cjeliva se i ona, i sa živahnim
daškom, što prelazi iz duše u dušu,
daje život lijepom blagu
ljubećih rubinâ.
Tako da govore između sebe
oni živi i oduhovljeni cjelovi
o velikim stvarima uz maleni glas . . .
Takvu radost ljubeći kuša, dâ, takav život,
duša s dušom sjedinjena;
te su kao u milju planuli cjelovi
susretaji dvaju zaljubljenih srdaca, što ljube.
(Preveo R. Katalinić Jeretov).

[15]) Svrha je pjesnikova da zadivi:
govorim o odličnom, a ne o nespretnom;
onaj, koji ne zna da zadivljuje, neka ide da timari konje.
(Preveo R. Katalinić Jeretov).

[16]) Ružo, smiješku ljubavi, djelo nebesko,
Ružo mojom krvlju orumenjena,
Ti si ukras svijeta i ures naravi,
Zemlje i sunca djevičanska kćerka,
Svake vile i pastira radost i briga,
Dika si svoje mirisne porodice;
Ti nosiš zastavu svake ljepote
I vladarica si svega cvijeća
— — — — — — — —

Neka se ponosno sunce ne oholi,
Da slavi slavlje između sitnih zvijezdâ,
Jer ti između potočnica i ljubičica
Razotkrivaš svu svoju divotu.
Ti si sa svojom jedinstvenom ljepotom
Sjaj ovih strana, a sunce onih,
On u krugu svome, a ti na svojoj stapci,
Ti si sunce na zemlji, a ono ruža na nebu.

I bit će između vas jednake želje:
Ti budi sunce, a sunce tvoj ljubavnik.
Ono će odličjem tvojim i tvojom napravom
Zaodjeti zoru na svome istoku:
Ti ćeš razasuti po laticama i po lišću
Njegovu odoru zlatnu i plamenu;
I da ga preslikaš i naslijediš posvema
Ti ćeš vijekom nositi u grudima malo sunce.
(Preveo R. Katalinić Jeretov).

[17]) Cf. De Sanctis, Storia della letteratura italiana. II. cap. XVIII. Marino, pg. 148—180.

[18]) Crescimbeni, Comentarj intorno alla sua istoria della volgar poesia. In Roma. 1702. Vol. I., pg. 104—105.

[19]) Svaka žena hoće da bude lijepa.
Tko želi da mu bude prijatna
Ljubav ženama,
Ne smije da kaže,
Da nijesu ugodne, mile i krasne;
Neka samo drži tu tajnu u svom srcu;
Jer svak dobro znađe, da sve žene,
ako znadu da jesu, ne će da budu ružne.
(Preveo R. Katalinić Jeretov).

V. DIJAČKE JUNAČKE.

[1]) Dr. Dragutin Prohaska, Das kroatisch-serbische Schrifttum in Bosnien und der Herzegowina. Zagreb 1911., pg. 158—170.

[2]) Dr. Tomo Maretić, Naša narodna epika. Izd. Jug. Akad. Zgb. 1909., str. 9.

[3]) V. Dr. Branko Vodnik (Drechsler), Izabrane narodne pjesme. I. Zagreb 1913., pg. 10—11.

[4]) Vodnik, op. cit., pg. 13.

[5]) Vodnik, o. c., pg. 14.

[6]) Prohaska, o. c., pg. 154 ss.

[7]) S tima bi se izvodima dali izvrsno složiti navodi Maretićevi u »Našoj narodnoj epici« u Pristupu.

[8]) Naša nar. epika, str. 122.

[9]) Jačke ili narodne pěsme prostoga i neprostoga puka hrvatskoga po županah šoprunjskoj, mošonjskoj i želěznoj na Ugrih. Skupio Fran Kurelac, starinom Ogulinac, a rodom iz Bruvna u Krbavi. Zagreb 1871., str. 298. — Imade još jedna zbirka »jački«: Nakovich, Jacskar. Ug. Sztarograd 1876. — Te jačke imadu isti jezik, koji je i u Frankopana, nađe se i jednaki metar, ali unatoč pomnog isporedivanja nije mi bilo moguće naći mnogo dodirnih točaka u ovim zbirkama i u Frankopana.

[10]) Ovaj stih je u »Vrtiću« (str. 143.) ispao.

[11]) Pripadom budi spomenuto, da Frankopan rado svoje pjesme prepjevava. Tako se opetuju pojedini stihovi u »Eha srićan glas« i »Eha odgovor«. »Spetenje človičanske pohlipnosti« samo je parafraza nabožne pjesme: »Opominanje na dobro delo«. Jednako se odnosi »Vrime cvitje povenuje, beteg lipost iskončuje« prema »Lipote zemaljske jesu ništar«, pa »Trpeće ništar ni na svitu« (Gartlic) prema »Na svitu ništar ni trpeće« itd.

[12]) Maretić, op. c., pg. 237—238.

VI. ZGANKE I SENTENCIJE.

[1]) Na listu B 188 našao sam jedina tri koncepta ovih zganki: Atlač (100.), Eho (120.) i Jastreb (u prijepisu 38. Duda). Posljednja je zagonetka napisana olovkom, djelomično već izbrisana, te se jedva može čitati.

[2]) U prijepisu »Diporti« umetnut je jedan list (B 150) talijanski napisanih »misli« pod naslovom »Notta delle uirtu porcoree«, koje s punim pravom nose svoj naslov. To se može iz bilo koje od tih misli vidjeti; tako na pr. »Per sposarsi non hauendo anello ne lui ne la sua morosa (!) caciar un dito in culo lui à lei et lei à lui«. Kome ovo blago pripada, ne znam; možda Frankopanu samomu.

VII. TRUMBITA SUDNJEGA DNEVA.

[1]) Ovi su valjda već i onako bili odsuđeni na pakao, pa ih nije ni trebalo na posljednjem sudu!

[2]) Trebalo bi znati i to, kakve su to »knjige, koje je popisal Dyonis Carthus od skradnjih četirih stvari človika«. Meni nije o tom djelu ništa poznato.

VIII. SLOVENSKI PRIJEVOD «GEORGE DANDINA«.

[1]) Vidi o tom: T. Matić, Ein Bruchstück von Molières George Dandin in der Uebersetzung F. K. Frankopans. Archiv f. sl. Ph., XXIX., str. 529—549. Tu je i tekst Frankopanova prijevoda odštampan.

²) Isporedi te jezične osobitosti, po kojima se odaje pisac Hrvat, kod Matića, l. c., str. 539—40.

³) Schau-Bühnen Englischer und Frantzösischer Komödianten. Franckfurt am Mayn MDCLXX. — U trećem svesku je prijevod »George Dandina«.

⁴) Cf. Matić, op. c. pg. 536—538.

IX. NAVIK ON ŽIVI, KI ZGINE POŠTENO.

¹) Brunetière, Manuel de l'Histoire de la littérature française«, Paris 1899., pg. V.

²) Frankopan naziva svoj jezik hrvatskim. Tako na pr. »(quod) instructionem polonicam ex croatico transtrulerim«. U literarnoj ostavštini, B 188.

LITERATURA.

Ivan Kostrenčić, Vrtić. Pjesme Franje Krsta markeza Frankopana, kneza tržačkoga. Izdao — —. U Zagrebu, 1871. (Recenzija: Anonim, Branik, Sisak 1871., br. 33.; i Jagić, vidi dolje!).

F. R(ački), Knez Franjo Krsto Frankapan, nepoznat do sada pjesnik. Priobćio — —. Vienac zabavi i pouci. III. (1871.), br. 3., str. 45—47.

V. Jagić, Frankopanov »Vrtić«. (Recenzija). — Vienac III. (1871.), br. 20., str. 318—320.

Ivan Kukujević-Sakcinski, Njeke bibliografičke riedkosti. — Vienac XIII. (1881.), br. 40., str. 783—4.

Anonim, Pjesme kneza Franje Krsta Frankopana. — »Hrvatska«, Zagreb, 1890., br. 99.

T. Matić, Ein Bruchstück von Molières George Dandin in der Übersetzung F. K. Frankopans. — Archiv für slav. Philologie. XXIX. (1908.), str. 529—49.

Cherubin Šegvić, Neoteta baština. II. »Gartlic« Franje Krsta Frankopana. — U zborniku »Posljednji Zrinski i Frankopani«, izd. Matica Hrvatska, Zagreb, 1908., str. 204—213.

А. М. Лукьяненко: Политическая и литературная дѣятельность братьевъ Зринскихъ и Франца Франкопана. Кіевъ, 1911.

Slavko Ježić, Fran Krsto Frankopan kao književnik. — Savremenik X. (1915.), br. 3—6., 9—12.

I s t i, Kńiževna ostavština Frana Krste Frankopana. — Građa za povijest hrv. kńiževnosti, VIII. Izd. Jugoslav. Akademija u Zagrebu, 1915., str. 181—228.

I s t i, Pravopis F. K. Frankopana. — Nastavni Vjesnik, XXIV. (1915.), br. 3., str. 199—205.

I s t i, Značaj Frankopanov i njegovo značenje u književnosti. — Savremenik XIV. (1919.), br. 6., str. 291—295.

I s t i, Talijanske pjesme F. K. Frankopana. — Nastavni Vjesnik XXIX. (1920.), br. 3—4., str. 123—130.

*

A. B e l l o n i, Il Seicento. (Storia letteraria d'Italia). Milano. (Bez godine).

Max L a n d a u, Die italienische Litteratur am österreichischen Hofe. Wien 1879.

Umberto d e B i n, Leopoldo I. e la sua corte nella letteratura italiana. Estratto dal Bolletino del »Circolo Accademico Italiano« dell'anno 1908—9. Trieste 1910.

RJEČNIK

MANJE POZNATIH RIJEČI.

ada, dakle
aldovati, žrtvovati

balota (tal.), kugla
bantovati (madž.), uvrijediti, uznemiriti
batriti, hrabriti, tješiti
batriv, hrabar
beč (m.), sitan novac od mjedi
beteg (m.), bolest
Boreas, sjeverni vjetar

cajzlin (nj. Zeisig), čižak

čalaren, varav
čalarnost, prijevara, lukavština
čemer, otrov

deričen, opasan (?)
dugovanje, stvar, zabava
dundar, stijeg, zastava; odio vojske
durat, dorat (konj)

engedovati (m.), popustiti, dopustiti, oprostiti
eršek (m.), nadbiskup

frcovati, puhati, dahtati

gartlic (nj.), vrtić
godina, kiša
griendlic, krkuša (ptica)
grlec, ovratnik

haluga, grm, šiprag
harac (m.), boj
harmica (m.), carinara
hejuš, v. hiuš
henjavati, henjati, prestati
herpauka (nj. Heerpauke), talambas
hintov (m.), kočija
hiuš (m. hiús) = ris
hlipiv, požudan
hozakanje, bančenje (?)
hudati, ljutiti se
hudoben, zao, zloban

jalzamin, jasmin

kača, zmija
kajtaš, vrst odjeće (?)
kamuka, vrsta platna (nj. Damast)
katana (m.), vojnik
kinč (m.), blago
kip, slika
klariš (m.), koralj
kočak (m.), bijela čaplja
konči, barem
kotriga, udo, članak
krauzanje (nj. kräuseln), kovrčanje, kuštranje

landrati, skitati se
listor, samo

maganjast (tal.), pogrješan
magnutje, trenuće, čas; prolaznost
morgovanje, mrmljanje
mrteljen, mrtvački
muzovir (ili muzuvir, tur.), opadač, zlikovac, zloivor

naglic, karamfil (?)
nastor, borba, prkos, zloba
nebitje, odsutnost
neg, samo
nezvist, neznanje, nesigurnost (?)
njust, soboli

obiršažiti, kazniti globom (»biršagom«)
oroslan (m.), lav
orsag (m.), zemlja

pajdaš (m.), drug
paloš (m.), bojni mač
pelda (m.), primjer
plaviti, plivati, broditi
podstupiti (nj. unterstehen), usuditi se
pondriti, pognjuriti, razoniti
prepovidati, zabraniti
pripećenje, događaj, doživljaj
pripetiti se, slučajno se dogoditi
prišasten, budući
protulitje, proljeće
prugla (nj.), batine, šiblje

razštimati (tal.), procijeniti, prosuditi
roštati, zvečati, drndati, šumjeti

segur, siguran
sinjal (tal.), znak, biljeg
snažiti, čistiti
spenza (tal.), trošak, novci
sponešast, oholost (?)
spozabiti, pozabiti, zaboraviti

šegavost, mudrost, lukavost, mušičavost
šereg (m.), četa, gomila
šip, svirala
škrbav, ščrbav, okrnjen, oštećen
škrlec, ševa
škurina (tal.), tama
štiglic (nj.), češljugar

tarča, štit, nišan
testir, svjedočanstvo, potvrda
tinja, tenja, sjena
tolvaj (m.), tat, lopov
tovaruš, drug
tram, greda
trpeti, trajati

ukaniti, prevariti

vadlja, oklada
valovati (m. vall), priznati
vim, vimdar, tä, ipak
vreda, odmah
vuraziti, raniti (?)

zabiti, zaboraviti
zaštentati, zakasniti
zaštentati se, zadržati se
zgajati, pogoditi
zmagati, uzmoći, pobijediti
zrenuti, izagnati
zvirar, lovac

život, tijelo.

ŠTAMPARSKE POGRJEŠKE.

Str. 5.	redak 23.	mjesto otešćano	čitaj:	**oteščano.**
„ 22.	„ 1.	„ najodlučnija	„	**najodličnija.**
„ 83.	„ 26.	„ za Turke	„	**na Turke.**

SADRŽAJ.

Strana:

Strana:

ULOMAK FRANKOPANOVA KONCEPTA PJESME „VENUS NASTANE DAVAT AUDIENCIJU".

